

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
**Η ΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ 2007-2013**

ΕΚΠΟΝΗΤΗΣ: ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΟΤΙΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

ΒΟΛΟΣ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2009

Στην οικογένεια μου...

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αντικείμενο αυτής της εργασίας είναι η εξέταση της αστικής διάστασης της πολιτικής συνοχής σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο τη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013.

Οι αστικές περιοχές αποτελούν μηχανές περιφερειακής ανάπτυξης και βασικούς παράγοντες στη διαμόρφωση της αναπτυξιακής πορείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, πολλές πόλεις εμφανίζουν σημαντικά προβλήματα και προκλήσεις που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν.

Με το πέρασμα των χρόνων, η Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνει αυξανόμενο ενδιαφέρον και εντονότερη ενεργοποίηση σε ζητήματα που αφορούν τις πόλεις. Εντούτοις, αυτά τα ζητήματα ρυθμίζονται, είτε μέσα από πολιτικές που επηρεάζουν την αστική ανάπτυξη, είτε από τα ίδια τα κράτη-μέλη, καθώς δεν υπάρχει ανεξάρτητη αστική πολιτική.

Κατά τη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013, η συμβολή των πόλεων στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και της πολιτικής συνοχής είναι καθοριστική και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δώσει ιδιαίτερη έμφαση στις αστικές περιοχές. Ωστόσο, παρά την αύξηση του ενδιαφέροντος για τις πόλεις, θα πρέπει να γίνουν και άλλα σημαντικά βήματα.

ABSTRACT

The object of this work is the examination of the urban dimension of the cohesion policy in European and national level in the new programmatic period 2007-2013.

The urban areas constitute machines of regional growth and basic factors in the formation of the developmental course in European Union. However, a lot of cities present important problems and challenges that should be faced.

As the years go by, European Union shows increasing interest and more intense activation in issues that are related to the cities. Nevertheless, those issues are regulated, either through policies that influence the urban growth, or from the member states, as there is not independent urban policy.

During the new programming period 2007-2013, the contribution of the cities is decisive in the achievement of the objectives of Lisbon Strategy and cohesion policy and European Union has given particular emphasis in the urban regions. However, despite the increase of interest for the cities, more important steps should become.

Λέξεις κλειδιά:

Αστικές περιοχές

Πολιτική συνοχής

Στρατηγική Λισσαβόνας

3.2.1.3 Ταμείο Συνοχής.....	69
3.2.2 Κοινοτικές Πρωτοβουλίες 2007-2013.....	70
3.2.2.1 Κοινοτική Πρωτοβουλία JASPERS.....	70
3.2.2.2 Κοινοτική Πρωτοβουλία JEREMIE.....	71
3.2.2.3 Κοινοτική Πρωτοβουλία JESSICA.....	72
3.2.2.4 Κοινοτική Πρωτοβουλία "Περιφέρειες για την Οικονομική Αλλαγή"	73
3.3 Στρατηγική της Λισσαβόνας - Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας για τη Συνοχή.....	75
3.4 Πολιτική συνοχής και πόλεις: η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και την απασχόληση στις περιφέρειες.....	86
3.5 Εδαφική συνοχή και αστική ανάπτυξη.....	97
3.5.1 Χάρτης της Λειψίας για Βιώσιμες Ευρωπαϊκές Πόλεις.....	98
3.5.2 Εδαφική Ατζέντα της ΕΕ: Προς μια Ανταγωνιστικότερη Ευρώπη Διαφορετικών Περιφερειών	103
3.5.3 Πράσινη Βίβλος για την Εδαφική Συνοχή.....	105
3.5.4 Πρόγραμμα ESPON 2013.....	105
3.6 Η αστική διάσταση των ΕΣΠΑ και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων....	107
3.7 Πρόγραμμα URBACT II.....	114
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2007-2013.....	119
4.1 Εισαγωγή.....	120
4.2 Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013.....	121
4.3 Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.....	126
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ..	129
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	137
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	144

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Ανάλυση SWOT στο πλαίσιο της ex-ante αξιολόγησης του προγράμματος URBACT II.....	21
Πίνακας 2: Σύγκριση προγραμμάτων URBAN I και II.....	50
Πίνακας 3: Αστική διάσταση στα Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΕΠ) 2007-2013...	110

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: ΑΕΠ κατά κεφαλήν (σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης) στις βασικές αστικές περιοχές της ΕΕ-27 για το έτος 2001.....	14
Χάρτης 2: Τυπολογία Ευρωπαϊκών πόλεων.....	15
Χάρτης 3: Πόλεις που συμμετείχαν στα προγράμματα URBAN I και II.....	51
Χάρτης 4: Επιλέξιμες Περιφέρειες για το Στόχο «Σύγκλιση».....	138
Χάρτης 5: Επιλέξιμες Περιφέρειες το Στόχο «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση».....	139
Χάρτης 6: Επιλέξιμες Περιφέρειες για το Στόχο «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία».....	140
Χάρτης 7: Ιεραρχία των πόλεων με βάση τη δυναμική τους (2001).....	141
Χάρτης 8: Ιεραρχία των πόλεων με βάση το επίπεδο διεθνοποίησης (2001).....	142
Χάρτης 9: Συγκριτική μέτρηση των επιδόσεων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας (2001).....	143

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

ΑΕΠ:	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΕΕ:	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ:	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
Ε&Α:	Έρευνα και Ανάπτυξη
ΕΚΤ:	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΟΚ:	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠ:	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΣΠΑ:	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΕΤΑ:	Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη
ΕΤΑΑ:	Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης
ΕΤΕ:	Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
ΕΤΠΑ:	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΜΚΟ:	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΜΜΕ:	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΠΕΠ:	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΣΑΚΧ:	Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου
ΣΔΙΤ:	Συμπράξεις Δημόσιου-Ιδιωτικού Τομέα
ΤΠΕ:	Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών
CEMR:	Council of European Municipalities and Regions
ECU:	European Currency Unit
EUKN:	European Urban Knowledge Network
ICTs:	Information and Communication Technologies
JASPERS:	Joint Assistance in Supporting Projects in European Regions
JEREMIE:	Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises
JESSICA:	Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas
SWOT:	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
UDFs:	Urban Development Funds

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η υλοποίηση της διπλωματικής μου εργασίας δεν θα ήταν εφικτή χωρίς την καθοριστική συμβολή κάποιων ανθρώπων. Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Κότιο Άγγελο, καθώς με τις πολύτιμες οδηγίες του ήταν ο βασικός καθοδηγητής, τόσο στην επιλογή του θέματος, όσο και στην εκπόνηση της εργασίας. Στη συνέχεια, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Σαράτση Γιάννη για τις εύστοχες παρατηρήσεις του πάνω σε διάφορα ζητήματα που αφορούσαν τη συγγραφή της διπλωματικής. Έπειτα, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές για τις γνώσεις που απέκτησα όλα αυτά τα χρόνια, καθώς και τους φίλους μου για την ηθική και υλική συμπαράσταση κατά την εκπόνηση της διπλωματικής, με ιδιαίτερη αναφορά στους Κουτουλάκη Μανώλη, Ψαρρά-Τασιόπουλο Γιάννη, Γκάγκα Γιώργο και Νιαβή Σπύρο. Τέλος, θα ήθελα να αναφερθώ στην οικογένεια μου και να την ευχαριστήσω θερμά για την πολύχρονη στήριξη της κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία που φέρει τον τίτλο «Αστική διάσταση της πολιτικής συνοχής 2007-2013» έχει σαν στόχο να εξετάσει τις κατευθύνσεις της πολιτικής συνοχής για τις αστικές περιοχές τη νέα προγραμματική περίοδο, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος σχετίζεται με το γεγονός ότι η πολιτική συνοχής διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην οικοδόμηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), ειδικά μετά την ένταξη των δώδεκα νέων κρατών μελών, και έχει ως βασική προτεραιότητα τη μείωση των οικονομικών, κοινωνικών και χωρικών ανισοτήτων στις περιοχές της Ένωσης. Η έμφαση στην εξέταση της αστικής διάστασης της πολιτικής συνοχής δόθηκε διότι οι πόλεις αποτελούν κινητήριες δυνάμεις των εθνικών και περιφερειακών οικονομιών με τεράστια συμβολή στην ανάπτυξη. Η σημασία τους αντικατοπτρίζεται από το γεγονός ότι το 80% περίπου του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατοικεί σε αστικές περιοχές, στις περιοχές αυτές παράγεται περίπου το 75% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) της Ένωσης, ενώ όλες σχεδόν οι κοινοτικές πολιτικές εμφανίζουν άμεσες ή έμμεσες επιδράσεις στον αστικό χώρο.

Αναφορικά με το περιεχόμενο της εργασίας, χωρίζεται σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται περιγραφή της κατάστασης των ευρωπαϊκών πόλεων με αναφορά στο ρόλο που διαδραματίζουν οι αστικές περιοχές, στο αστικό σύστημα της ΕΕ, καθώς και στα προβλήματα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται μια συνοπτική αναδρομή της πολιτικής της ΕΕ για τον αστικό χώρο (χωρισμένη σε τέσσερις φάσεις) από την ίδρυση της Κοινότητας έως και την προγραμματική περίοδο 2000-2006, με ιδιαίτερη έμφαση σε κάποια προγράμματα, κοινοτικές πρωτοβουλίες κλπ. με σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη των ευρωπαϊκών πόλεων. Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η αστική διάσταση της πολιτικής συνοχής για τη νέα προγραμματική περίοδο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μέσα από την εξέταση διάφορων ζητημάτων όπως οι στόχοι της πολιτικής συνοχής, η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και την απασχόληση στις περιφέρειες, η αστική διάσταση των Εθνικών Στρατηγικών Πλαισίων Αναφοράς (ΕΣΠΑ) και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠ) κλπ. Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις κατευθύνσεις που δίνονται για τις ελληνικές πόλεις στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής της ΕΕ, ενώ το πέμπτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη μελέτη του ζητήματος, καθώς και μελλοντικές κατευθύνσεις για τις αστικές περιοχές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΣΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ

1.1 ΓΕΝΙΚΑ

Οι πόλεις συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος των οικονομικών και κοινωνικών ανθρώπινων δραστηριοτήτων και αποτελούν υποδοχείς των αλλαγών που φέρνει η τεχνολογική εξέλιξη και η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου στη δομή και το εύρος των οικονομιών. Οι τελευταίες δεκαετίες, τόσο στην Ευρώπη όσο και διεθνώς, έχουν σηματοδοτήσει σημαντικές αλλαγές που σχετίζονται κυρίως με την διεθνοποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων και τις μεταβολές στην παραγωγική διάρθρωση των ανεπτυγμένων οικονομιών (Πετράκος και Οικονόμου, 1999). Όλο και περισσότερες πόλεις θεωρούνται κινητήριες δυνάμεις των εθνικών και περιφερειακών οικονομιών, παρά οικονομικό βάρος. Όμως, οι πόλεις δεν αποτελούν μόνο οικονομικά στοιχεία, ούτε απλές αγορές, καθώς μπορούν να προωθούν την ανάπτυξη κοινοτήτων, την συνοχή και την κοινωνική και πολιτιστική ταυτότητα.

Η περίοδος που διανύουμε είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις πόλεις. Αναπτύσσεται μεγάλος διάλογος σχετικά με τη σημασία που έχουν οι πόλεις για την επιτυχία της πορείας της Ευρώπης και των χωρών της. Την προηγούμενη δεκαετία, μέσα από μια μεταβατική περίοδο, πολλές πόλεις ανέπτυξαν νέα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά. Ειδικότερα, πολλές πόλεις διαθέτουν πλεονεκτήματα που τις κάνουν περισσότερο σημαντικές σε συνθήκες αυξανόμενης παγκοσμιοποίησης, ενώ κάποιες άλλες είναι κέντρα λήψης στρατηγικών αποφάσεων, ανταλλαγών και επικοινωνιών. Επιπλέον, σε μεγάλο αριθμό πόλεων παρατηρείται συγκέντρωση σε πανεπιστήμια και ερευνητικά ιδρύματα που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της καινοτομίας και της τεχνολογίας, ενώ σε πολλές άλλες πόλεις έχουν γίνει σημαντικά έργα ανάπλασης, ιδίως στο κέντρο των πόλεων, γεγονός που εξασφαλίζει δυνατότητες για εμπορικές συναλλαγές και χρήσεις κατοικίας. Τέλος, κάποιες πόλεις διαθέτουν σημαντικούς πολιτιστικούς πόρους που αποτελούν, όλο και περισσότερο, πηγή οικονομικής μεγέθυνσης και δημιουργίας απασχόλησης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006β).

Ωστόσο, παρά τη δυνατότητα ολοκληρωμένης ανάπτυξης, πολλές πόλεις εμφανίζουν ορισμένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που υπάρχουν σήμερα στην κοινωνία και τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπιστούν, προκειμένου να γίνει εφικτή η ανάπτυξη οικονομικά ανταγωνιστικών, κοινωνικά συνεκτικών και βιώσιμων πόλεων. Στα προβλήματα, καθώς και στις προκλήσεις που υπάρχουν στις πόλεις, θα γίνει αναλυτική αναφορά σε επόμενη ενότητα.

1.2 ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

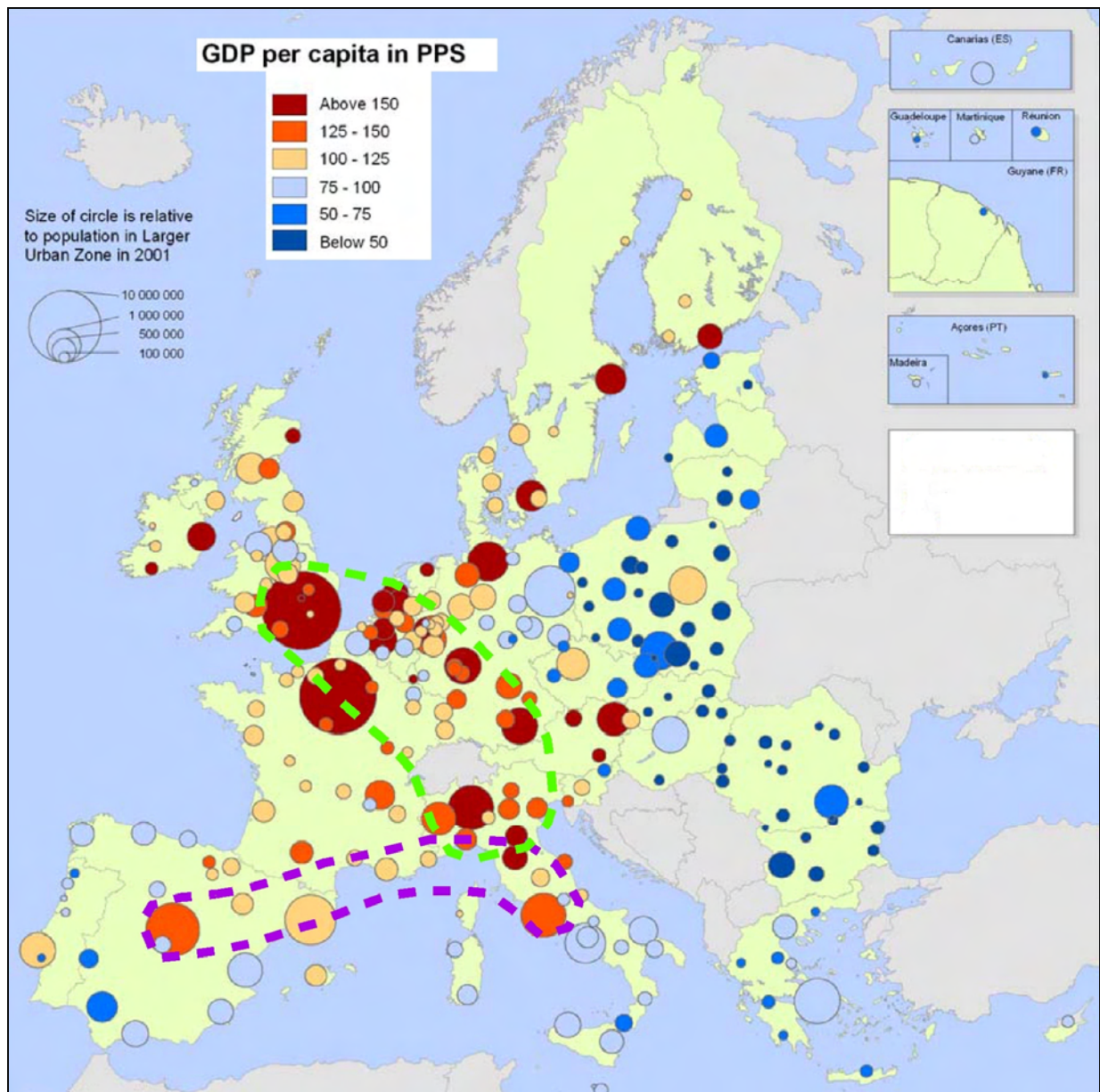
Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η πλέον αστικοποιημένη περιοχή του κόσμου. Παρά τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των επιμέρους κρατών μελών ως προς την ιστορική εξέλιξη και την οικονομική διάρθρωση, οι περισσότερες χώρες της Ένωσης εμφανίζουν ποσοστά αστικοποίησης που βρίσκονται κοντά στον κοινοτικό μέσο όρο (περίπου 80%). Ειδικότερα, σε αστικά κέντρα άνω των 250.000 κατοίκων ζει περίπου το 20% του συνόλου των πολιτών της Ένωσης. Ένα άλλο 20% διαμένει σε πόλεις μεσαίου μεγέθους, ενώ το υπόλοιπο 40% κατοικεί σε πόλεις με πληθυσμό 10.000-50.000 κατοίκων. Βασικό χαρακτηριστικό του Ευρωπαϊκού αστικού ιστού είναι η γειτνίαση των πόλεων οι οποίες σχηματίζουν ένα πυκνό δίκτυο αστικών ζωνών. Η εγγύτητα μεταξύ των πόλεων επιτρέπει τη διαμόρφωση νέων λειτουργικών δικτύων πόλεων, π.χ. μέσω της ανάπτυξης διαφόρων εξειδικευμένων λειτουργιών (European Commission, 2007d).

Η εμφάνιση νέων ανταγωνιστικών χωρών και ενός νέου προτύπου διεθνούς καταμερισμού εργασίας, η διεύρυνση της ΕΕ κατά 12 κράτη-μέλη, η εξέλιξη των τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, η διεθνοποίηση της παραγωγής και των άμεσων επενδύσεων, η περαιτέρω φιλελευθεροποίηση του διεθνούς εμπορίου και η αύξηση της βαρύτητας του τομέα των υπηρεσιών, συνιστούν ορισμένους από τους παράγοντες που επιδρούν στη λειτουργία των αστικών κέντρων και επαναπροσδιορίζουν το ρόλο τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή της ΕΕ. Οι παραπάνω εξελίξεις δε συνεπάγονται μόνο αλλαγές στη διάρθρωση της παραγωγικής βάσης των πόλεων, αλλά συγχρόνως ευκαιρίες και προκλήσεις. Ευκαιρίες για αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν το άνοιγμα των διεθνών αγορών και οι νέες τεχνολογίες, και προκλήσεις που αφορούν την αντιμετώπιση του εντεινόμενου ανταγωνισμού και του κοινωνικού κόστους της διαρθρωτικής προσαρμογής. Η θέση μιας πόλης στο νέο διεθνές περιβάλλον εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό, όχι μόνο από τα υφιστάμενα συγκριτικά πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα της, που σχετίζονται για παράδειγμα με το μέγεθος, την οικονομική της διάρθρωση, τη γεωγραφική της θέση, τους οικονομικούς, κοινωνικούς, φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους που διαθέτει, τις υποδομές και το περιβάλλον, τη θέση της στην ιεραρχία του εθνικού ή του διεθνούς αστικού συστήματος κλπ., αλλά και από την ικανότητα προσαρμογής της στο συνεχώς εξελισσόμενο πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και τεχνολογικό πλαίσιο, καθώς και από τη δημιουργία τοπικών δυναμικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων (Κόπος, 1999).

Η θέση μιας πόλης στην ιεραρχία του εθνικού, ευρωπαϊκού και παγκόσμιου αστικού συστήματος δεν είναι λοιπόν δεδομένη. Έτσι για παράδειγμα, η Βαρκελώνη από πρωτεύουσα περιφέρειας εξελίσσεται σε σημαντική μητρόπολη της Δυτικής Μεσογείου, το Παρίσι και το Λονδίνο εξελίχθηκαν σε παγκοσμιοπόλεις, ενώ τα τέσσερα μεγάλα αστικά κέντρα στην Ολλανδία (Αμστερνταμ, Ρότερνταμ, Χάγη και Ουτρέχτη) συναπαρτίζουν πλέον μια μεγάλη αστική συνάθροιση (Randstad) που επιδιώκει να μετεξελιχθεί σε εμπορική πύλη της Ευρώπης και σε κέντρο εμπορικών διανομών. Γενικά, παρατηρείται μια τάση εξειδίκευσης των μεγάλων αστικών κέντρων σε ορισμένες λειτουργίες, καθώς και μια τάση έντονου ανταγωνισμού για την προσέλκυση οικονομικών, τουριστικών, διοικητικών, αθλητικών, πολιτιστικών κλπ. δραστηριοτήτων. Συνέπεια όλων των παραπάνω είναι η μεγέθυνση του φαινομένου της αστικής ανισορροπίας στο Ευρωπαϊκό σύστημα πόλεων και οι άνισες αναπτυξιακές δυνατότητες (European Commission, 2007b).

Ειδικότερα, στην Ευρώπη υπάρχουν δύο βασικοί άξονες ανάπτυξης, όπως φαίνεται και στον παρακάτω χάρτη: ο πρώτος άξονας (πράσινη διακεκομμένη γραμμή) ξεκινάει από το Λονδίνο και καταλήγει στη Βόρεια Ιταλία περιλαμβάνοντας δυναμικές αστικές περιοχές της Ολλανδίας, του Βελγίου και της Γερμανίας. Συγκεκριμένα, στην καρδιά της Ευρώπης των 15, βρίσκεται το λεγόμενο «Πεντάγωνο», δηλαδή μία ζώνη που ενώνει το Λονδίνο, το Παρίσι, το Μιλάνο, το Βερολίνο και το Αμβούργο, που αντιπροσωπεύει μια μεγάλη οικονομική και πληθυσμιακή συγκέντρωση (41% του πληθυσμού της Ευρώπης των 15). Το Πεντάγωνο αντιβαίνει στην έννοια της εδαφικής συνοχής που διατυπώνεται στη Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, καθώς και στην πολυκεντρική ανάπτυξη. Η πολυκεντρική ανάπτυξη αποτελεί έναν από τους κύριους στόχους που ορίζονται στο Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ). Ο δεύτερος άξονας (μοβ διακεκομμένη γραμμή) ξεκινάει από τη Βόρεια Ιταλία και, κατά μήκος της γαλλικής μεσογειακής ακτής, καταλήγει στην Ισπανία περιλαμβάνοντας πόλεις όπως η Βαρκελώνη και η Μαδρίτη (Antonescu and Ghisa Silea, 2007).

Χάρτης 1: ΑΕΠ κατά κεφαλήν (σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης) στις βασικές αστικές περιοχές της ΕΕ-27 για το έτος 2001

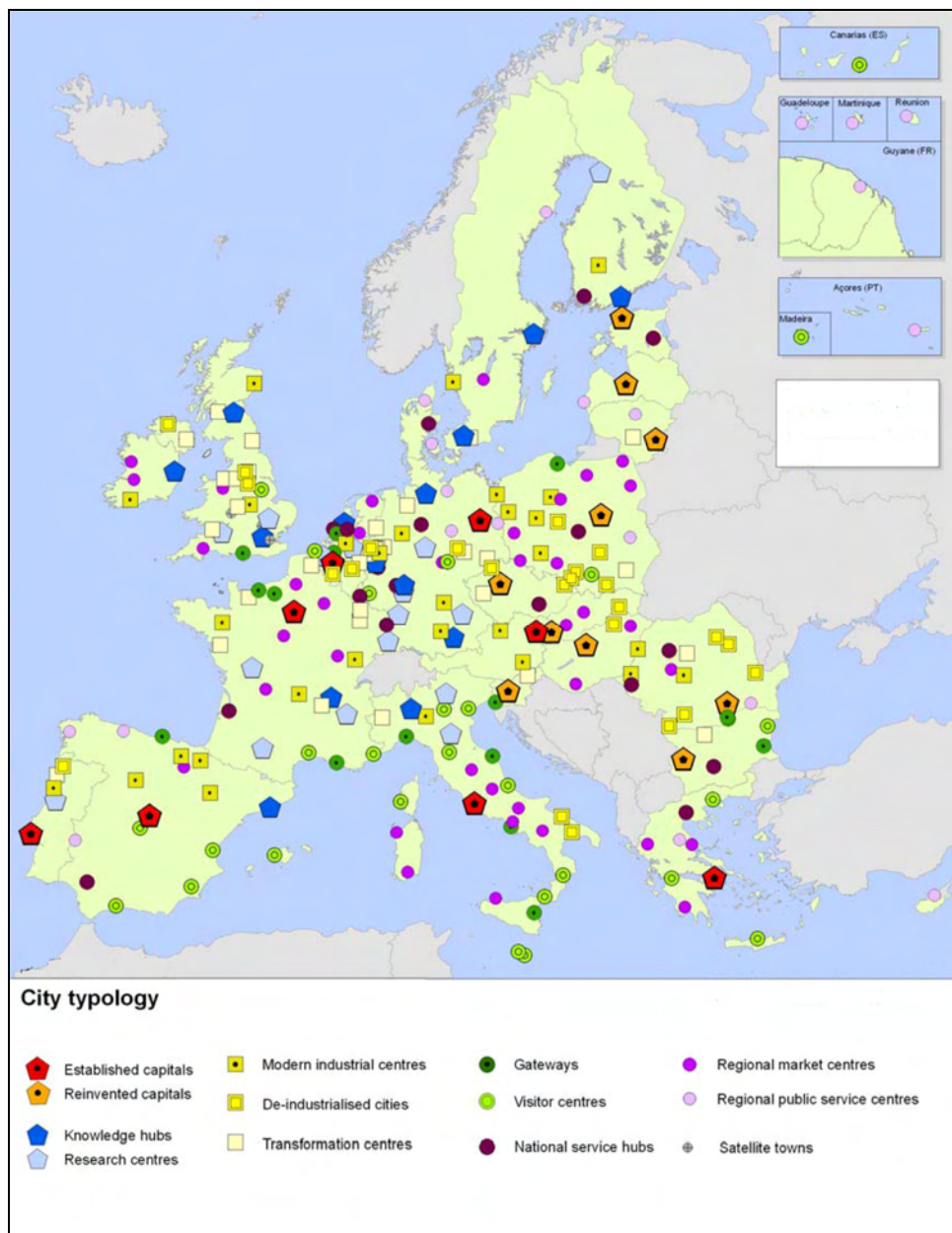

Πηγή: European Commission (2007b)

Επιπλέον, σε μια πρόσφατη μελέτη για την κατάσταση των ευρωπαϊκών πόλεων (State of European Cities Report, 2007) όπου λαμβάνονται υπόψη διάφορα χαρακτηριστικά όπως η απασχόληση, η ειδικευση της τοπικής οικονομίας, το επίπεδο εκπαίδευσης, η ικανότητα παραγωγής καινοτομίας και τεχνολογίας κλπ., τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι ισχυρότερες πόλεις συγκεντρώνονται κυρίως στη βόρεια και κεντρική Ευρώπη (Γερμανία, Δανία, Γαλλία, Κάτω Χώρες κλπ.), ενώ οι ασθενέστερες βρίσκονται σε νέα κράτη-μέλη της ΕΕ (Πολωνία, Ρουμανία, Βουλγαρία), καθώς επίσης στην Ελλάδα και στην Ισπανία. Τα νέα κράτη μέλη δεν έχουν τόσο

μεγάλες πόλεις όπως το Παρίσι ή το Λονδίνο αλλά κάθε χώρα έχει μια κύρια πόλη, την πρωτεύουσα, η οποία ακολουθείται από αρκετές πόλεις παρόμοιου μεγέθους. Η Πολωνία αντιπροσωπεύει ένα πολυκεντρικό μοντέλο, καθώς διαθέτει αρκετές μεγάλες πόλεις που έχουν τον ρόλο μεγάλων κέντρων. Ακόμη, το αστικό σύστημα πολλών χωρών όπως της Ιταλίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και του Βελγίου παρουσιάζει τέτοια δομή, ώστε πολύ ισχυρές και πολύ ασθενείς πόλεις βρίσκονται στην ίδια χώρα. Στον παρακάτω χάρτη παρουσιάζεται μια τυπολογία των ευρωπαϊκών πόλεων.

Χάρτης 2: Τυπολογία Ευρωπαϊκών πόλεων

Πηγή: European Commission (2007b)

Στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου επιχειρήθηκε μια γενική ταξινόμηση των Ευρωπαϊκών πόλεων σε τρεις κατηγορίες: στην πρώτη κατηγορία κατατάσσονται πόλεις διεθνούς επιπέδου και ειδικότερα πόλεις με παγκόσμια ακτινοβολία (π.χ. Λονδίνο, Παρίσι), μητροπολιτικές αστικές συναθροίσεις (π.χ. Randstad) και πόλεις-πρωτεύουσες, εκ των οποίων ορισμένες λειτουργούν και ως πόλεις-τύλες. Η δεύτερη κατηγορία αποτελείται από πόλεις εθνικού επιπέδου, στις οποίες ανήκουν τα αστικά περιφερειακά κέντρα και οι παλαιότερες βιομηχανικές πόλεις. Τέλος, στην τρίτη κατηγορία κατατάσσονται περιφερειακές πόλεις της κεντρικής ζώνης, περιφερειακές πόλεις εκτός κεντρικής ζώνης και πόλεις μεσαίου μεγέθους των αγροτικών περιοχών. Με βάση τα ισχύοντα δεδομένα και χωρίς να ληφθούν υπόψη οι προσπάθειες προσαρμογής μέσω της αστικής πολιτικής, εκτιμάται ότι τις καλύτερες προϋποθέσεις ανάπτυξης έχουν οι πόλεις της πρώτης κατηγορίας καθώς και οι περιφερειακές πόλεις της κεντρικής ζώνης, οι οποίες δύνανται να επωφεληθούν από τις πολλαπλασιαστικές αναπτυξιακές επιδράσεις των δραστηριοτήτων στην ευρύτερη κεντρική ζώνη. Προκειμένου λοιπόν να αποφευχθεί η περαιτέρω συγκέντρωση πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα, ως συνέπεια της εντεινόμενης άνισης ανάπτυξης του Ευρωπαϊκού αστικού χώρου, απαιτούνται παρεμβάσεις μιας συνεκτικής και συνολικής αστικής πολιτικής, όπου η Κοινότητα, κυρίως με τα μέσα της διαρθρωτικής πολιτικής της και σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές, είναι ικανή να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο (Κότιος, 1999).

1.3 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Σε αυτή την ενότητα θα δοθεί μια γενική εικόνα της κατάστασης των πόλεων της Ευρώπης και των προβλημάτων/προκλήσεων που αντιμετωπίζουν στις μέρες μας. Ξεκινώντας από τις δημογραφικές εξελίξεις, οι δημογραφικές συνθήκες που επικρατούν στις ευρωπαϊκές πόλεις ποικίλουν μέσα σε κάθε χώρα, και ακόμα περισσότερο από χώρα σε χώρα εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναφορικά με τις πληθυσμιακές μεταβολές των αστικών περιοχών, σε γενικές γραμμές παρατηρείται αύξηση του πληθυσμού των πόλεων δείχνοντας ότι η αστικοποίηση της ευρωπαϊκής κοινωνίας συνεχίζεται, αν και με πιο αργούς ρυθμούς σε σύγκριση με τις προηγούμενες δεκαετίες. Η πληθυσμιακή αύξηση των πόλεων της ΕΕ είναι αποτέλεσμα της αύξησης του φυσικού ισοζυγίου, των εισροών από αγροτικές ή λιγότερο ακμάζουσες περιοχές, καθώς και της μετανάστευσης, ειδικά από τρίτες χώρες. Σε διεθνές επίπεδο, η ΕΕ είναι ένας σημαντικός προορισμός για τους μετανάστες και αυτό έχει βοηθήσει στην αντιστάθμιση της μείωσης του πληθυσμού σε πολλές αστικές περιοχές. Ωστόσο, η συνεχής αστικοποίηση συνοδεύεται συνήθως από προβλήματα που σχετίζονται με την έλλειψη διαθέσιμου εδάφους, την άνοδο στις τιμές των ακινήτων, την αυξανόμενη κυκλοφορία, την ρύπανση και τη διαχείριση των αποβλήτων. Η γήρανση είναι μια ακόμη σημαντική τάση στις ευρωπαϊκές πόλεις, με έναν μεγάλο αριθμό πόλεων να εμφανίζουν αύξηση στον αριθμό ηλικιωμένων προσώπων (άνω των 65 ετών). Ειδικότερα, πολλές πόλεις της Ισπανίας, της Ιταλίας και της Γερμανίας έχουν ποσοστά γήρανσης υψηλότερα από το μέσο όρο της ΕΕ, ενώ αυξημένα ποσοστά παρουσιάζουν πόλεις διάφορων χωρών όπως η Γαλλία, η Πολωνία, η Ρουμανία και η Εσθονία. Ωστόσο, μια σειρά από πόλεις όπως η Βιέννη, η Χάγη, οι Βρυξέλλες, το Μπρίστολ και το Μπέλφαστ δείχνουν ότι οι τάσεις γήρανσης μπορούν να αντιστραφούν (European Commission, 2007b).

Ένα σημαντικό πρόβλημα της εποχής μας είναι η ανεργία. Η αύξηση και η σταθεροποίηση των ποσοστών ανεργίας σε υψηλά επίπεδα στην Ευρώπη, ως επακόλουθο της αναδιάρθρωσης της οικονομίας, της μετάθεσης μέρους ή του συνόλου της παραγωγής ορισμένων προϊόντων σε χώρες χαμηλού κόστους και μειωμένων μέτρων κοινωνικής και περιβαλλοντικής προστασίας της εμφάνισης νέων ανταγωνιστικών χωρών στην διεθνή οικονομία κλπ., πλήττει περισσότερο τα αστικά κέντρα. Ιδιαίτερα υψηλό είναι το ποσοστό των μακροχρόνιων ανέργων και το ποσοστό ανεργίας των νέων, ενώ οι πληθυσμιακές ομάδες που επηρεάζονται περισσότερο από

την ανεργία συγκεντρώνονται συχνά στις υποβαθμισμένες περιοχές των πόλεων. Στις πόλεις εμφανίζεται το λεγόμενο «αστικό παράδοξο», όπου παρά το γεγονός ότι υπάρχει ισχυρή παρουσία οικονομικών δραστηριοτήτων που δημιουργούν θέσεις εργασίας, τα ποσοστά ανεργίας είναι υψηλά. Σε χώρες όπως η Γαλλία και η Ισπανία, τα ποσοστά ανεργίας των νέων είναι πάνω από τους εθνικούς μέσους όρους στις περισσότερες πόλεις.

Παράλληλα, σε πολλές πόλεις της Ευρώπης επικρατεί έντονη διαφοροποίηση των αμοιβών εργασίας και φτώχεια. Η αύξηση της φτώχειας προάγει τον κοινωνικό (και όχι μόνο) αποκλεισμό και επιφέρει μια χωρική κατανομή του πληθυσμού των πόλεων με βάση κοινωνικοοικονομικά κριτήρια, με εντονότερη έκφραση τη δημιουργία γκέτο. Οι οικογένειες με υψηλά εισοδήματα, αλλά και πολλές επιχειρήσεις, εγκαταλείπουν τα βεβαρημένα κέντρα των πόλεων ή τις περιοχές σε υποβάθμιση και εγκαθίστανται σε περιφερειακές περιοχές επιτείνοντας έτσι το φαινόμενο του κοινωνικού διαχωρισμού. Συνέπεια των παραπάνω τάσεων κοινωνικού αποκλεισμού και διαχωρισμού είναι η εμφάνιση περαιτέρω προκλήσεων που πρέπει να αντιμετωπιστούν, όπως η αύξηση της εγκληματικότητας, η αύξηση των αναγκών για κοινωνικές παροχές και γενικά η μείωση της ελκυστικότητας και της ακτινοβολίας μιας πόλης, γεγονός που αποθαρρύνει τις επενδύσεις, την εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων και την ανάληψη νέων δραστηριοτήτων. Επιπλέον, δεν μπορεί να αποκλειστεί κάτω από αυτές τις συνθήκες και ένας φαύλος κύκλος: φτωχές πόλεις με υψηλή εγκληματικότητα και διαταραγμένο κοινωνικό ιστό απομακρύνουν ή/και αποθαρρύνουν οικονομικές δραστηριότητες προκαλώντας έτσι μια περαιτέρω επιδείνωση της υφιστάμενης κατάστασης. Πέραν τούτου, πολλές πόλεις, ειδικά σε περιοχές που θίγονται περισσότερο από τις οικονομικές και λοιπές μεταβολές, δεν μπορούν με ιδίους πόρους να αναστρέψουν την πτωτική πορεία ή τη στασιμότητα και να αναζωογονήσουν την οικονομία και την τοπική κοινωνία.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να γίνει αναφορά στο ζήτημα των μεταναστών, καθώς η μεγάλη πλειοψηφία των αλλοδαπών που ζουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατοικεί στις πόλεις, και ειδικότερα στις μεγαλύτερες πόλεις και τις πρωτεύουσες, με τους περισσότερους από αυτούς να προέρχονται είτε από τα νέα κράτη-μέλη, είτε από κράτη που δεν είναι μέλη της ΕΕ. Η ενσωμάτωση των μεταναστών είναι μια σημαντική πρόκληση για τις ευρωπαϊκές πόλεις. Αυτές οι πληθυσμιακές ομάδες δεν έχουν τους απαραίτητους πόρους για μια καινούργια ζωή και η κοινωνική κατάστασή τους είναι συχνά επισφαλής (φτώχεια, προβλήματα υγείας, δυσκολία επικοινωνίας λόγω της

φτωχής ή ανύπαρκτης γνώσης της τοπικής γλώσσας κλπ.). Οι άνθρωποι αυτοί βιώνουν σε μεγάλο βαθμό τον αποκλεισμό και για αυτό τον λόγο θα πρέπει να υπάρξει προσπάθεια για την ενσωμάτωση τους στην κοινωνία (European Commission, 2007b).

Μία επιπλέον βασική πρόκληση που έχουν να αντιμετωπίσουν οι ευρωπαϊκές πόλεις σχετίζεται με την ανταγωνιστικότητα. Ειδικότερα, τα επίπεδα ανταγωνιστικότητας μεταξύ των αστικών περιοχών της ΕΕ διαφέρουν σε σημαντικό βαθμό, καθώς πολλές πόλεις (κυρίως των νέων κρατών-μελών) αδυνατούν να προσαρμοστούν στις νέες οικονομικές συνθήκες με αποτέλεσμα να μην εμφανίζονται τόσο ανταγωνιστικές, όσο άλλες πόλεις της Ευρώπης. Σε γενικές γραμμές, παρατηρείται μη ισόρροπη αστική ανάπτυξη με πολλές πόλεις να εμφανίζουν τάσεις μείωσης της οικονομικής ανάπτυξης.

Η κατάσταση του αστικού περιβάλλοντος αποτελεί μια ακόμη σημαντική πρόκληση για τις αστικές περιοχές της ΕΕ. Το επίπεδο της ποιότητας του περιβάλλοντος στο εσωτερικό των Ευρωπαϊκών πόλεων καθορίζεται από ένα εύρος παραγόντων αστικού και μη χαρακτήρα. Το μέγεθος του πληθυσμού, η μορφολογία της περιοχής, η φύση των οικονομικών δραστηριοτήτων και τα καταναλωτικά πρότυπα που επικρατούν στα αστικά κέντρα, αποτελούν μερικούς από τους παράγοντες που επιδρούν θετικά ή αρνητικά στην ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος. Τα τελευταία χρόνια διαπιστώνεται μια γενική υποβάθμιση της ποιότητας ζωής στις πόλεις της Ευρώπης, γεγονός που κάνει τους κατοίκους των αστικών περιοχών να ανησυχούν όλο και περισσότερο για την ποιότητα ζωής τους. Ειδικότερα, παρά τις όποιες διαφοροποιήσεις μεταξύ των επιμέρους πόλεων, παρατηρείται αύξηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των επιπέδων θορύβου, όξυνση των προβλημάτων που σχετίζονται με την ποιότητα και την ποσότητα των υδάτινων πόρων, περιορισμός των πράσινων χώρων, αύξηση των αστικών αποβλήτων, εμφάνιση επικίνδυνων εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών εκτάσεων στο εσωτερικό των πόλεων κ.α. Όλα αυτά τα προβλήματα σε πολλές περιπτώσεις δημιουργούν πώλωση και αύξηση των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων εντός των αστικών περιοχών (European Commission, 2007d).

Οι πηγές που προκαλούν τα παραπάνω προβλήματα στις σύγχρονες πόλεις είναι πολυάριθμες. Για παράδειγμα, η ρύπανση της ατμόσφαιρας των πόλεων αποδίδεται κυρίως στην κατανάλωση ενέργειας, στις κατασκευές τεχνικών έργων, στις πυρκαγιές κ.α. Επιπλέον, λόγω των ανθρώπινων επεμβάσεων (π.χ. καταστροφή δασικών εκτάσεων, κλείσιμο ρεμάτων, επέμβαση στη ροή ποταμών) παρατηρείται ολοένα και συχνότερα η εμφάνιση πλημμύρων στις πόλεις, ενώ η αναδιάρθρωση της βιομηχανίας

είχε ως αποτέλεσμα την εγκατάλειψη μεγάλων και συχνά μολυσμένων εκτάσεων στο εσωτερικό των πόλεων.

Η υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος δεν επιδρά αρνητικά μόνο στην ποιότητα ζωής και στην υγεία του 80% των πολιτών της ΕΕ. Αποθαρρύνει συγχρόνως την εγκατάσταση επιχειρήσεων και την ανάληψη νέων δυναμικών οικονομικών δραστηριοτήτων. Ακόμη, οι αστικές δραστηριότητες έχουν μεγάλες επιπτώσεις στη φέρουσα ικανότητα του πλανήτη, συμβάλλοντας καθοριστικά στην πρόκληση φαινομένων, όπως η τρύπα του όζοντος και το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Προβλήματα που σχετίζονται με το αστικό περιβάλλον είναι, επίσης, η κυκλοφοριακή συμφόρηση γιατί παρεμποδίζει την αποτελεσματική λειτουργία πολλών πόλεων βλάπτοντας μακροπρόθεσμα το περιβάλλον, καθώς και η έλλειψη μεταφορικών υποδομών που μειώνει τις δυνατότητες πρόσβασης και κινητικότητας εντός των πόλεων (Κότιος, 1999).

Από τα παραπάνω παρατηρείται ότι, παρά τη σημασία των πόλεων για την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυτές παρουσιάζουν μια σειρά από προβλήματα και προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Για αυτό το λόγο, στο πλαίσιο της ex-ante αξιολόγησης του προγράμματος URBACT II της περιόδου 2007-2013, έγινε μια ανάλυση SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) στην οποία περιγράφονται σε γενικές γραμμές τα πλεονεκτήματα, τα μειονεκτήματα, οι ευκαιρίες και οι απειλές των ευρωπαϊκών πόλεων που σχετίζονται με τις θεματικές προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη νέα περίοδο οι οποίες εκφράζονται μέσα από τις Κοινοτικές Στρατηγικές Οδηγίες 2007-2013 και αναφέρονται στα εξής ζητήματα: (α) ανταγωνιστικότητα, (β) καινοτομία, επιχειρηματικότητα και κοινωνία της πληροφορίας, (γ) απασχόληση, (δ) πολιτική συνοχής και (ε) ελκυστικότητα και περιβάλλον. Η αναφορά στην ανάλυση SWOT που παρατίθεται παρακάτω γίνεται έτσι ώστε, σε συνδυασμό και με τα προβλήματα των πόλεων που προαναφέρθηκαν, να διαπιστωθεί στη συνέχεια σε ποιο βαθμό όλα αυτά τα ζητήματα λαμβάνονται υπόψη από την πολιτική συνοχής της νέας περιόδου και ποιες ενέργειες/δράσεις προβλέπονται.

Πίνακας 1: Ανάλυση SWOT στο πλαίσιο της ex-ante αξιολόγησης του προγράμματος URBACT II

Θεματικές προτεραιότητες της ΕΕ (Κοινοτικές Στρατηγικές Οδηγίες 2007-2013)	Δυνατότητες	Αδυναμίες	Ευκαιρίες	Απειλές
Ανταγωνιστικότητα	<ul style="list-style-type: none"> - Ύπαρξη πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων και ινστιτούτων - Ύπαρξη οικονομικών δραστηριοτήτων και εγχώριων/ξένων επενδύσεων - Δυνατότητα πρόσβασης στα μεταφορικά δίκτυα και στα δίκτυα επικοινωνίας - Δυνατότητα πρόσβασης στις αγορές (εισαγωγές και εξαγωγές) 	<ul style="list-style-type: none"> - Μεγάλες διαφορές στο κ.κ. ΑΕΠ των πόλεων των κρατών-μελών - Υπερσυγκέντρωση οικονομικών δραστηριοτήτων σε μικρό αριθμό πόλεων - Ελλιπείς υποδομές σε πολλές πόλεις - Χαμηλή προσβασιμότητα μερικών πόλεων 	<ul style="list-style-type: none"> - Αλλαγές στο ρόλο των αστικών περιοχών στο πλαίσιο της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και της πτώσης των εθνικών συνόρων - Αυξανόμενη ανταγωνιστικότητα μεταξύ των πόλεων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο - Αυξανόμενη κινητικότητα που συμβάλλει στην ενίσχυση της αστικής ανταγωνιστικότητας 	<ul style="list-style-type: none"> - Ανταγωνιστικότητα δύο ταχυτήτων, γεγονός που ενθαρρύνει τον ανταγωνισμό μεταξύ των πόλεων - Αδυναμία παρακολούθησης και αξιοποίησης τεχνολογικών εξελίξεων - Αδυναμία προσαρμογής στις νέες οικονομικές συνθήκες σε παγκόσμιο επίπεδο - Περιορισμός των κοινοτικών πόρων σε πολλές περιοχές
Καινοτομία, επιχειρηματικότητα και κοινωνία της πληροφορίας	<ul style="list-style-type: none"> - Στρατηγική θέση των πόλεων στο περιβάλλον της νέας οικονομίας - Συμμετοχή των πόλεων στα δίκτυα πληροφοριών και ανταλλαγών - Ανάπτυξη της έρευνας σε 	<ul style="list-style-type: none"> - Χαμηλό επίπεδο ποιότητας της επιχειρηματικότητας και ανάπτυξης της καινοτομίας - Ανεπαρκής σύνδεση των επιχειρήσεων με την έρευνα - Χαμηλό ποσοστό διείσδυσης της 	<ul style="list-style-type: none"> - Αυξανόμενη ζήτηση για πρόσβαση στις ICTs (Information and Communication Technologies) σε διάφορους τομείς (εκπαίδευση, πολιτισμός, σχεδιασμός, δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες) 	<ul style="list-style-type: none"> - Διεύρυνση ψηφιακού χάσματος με χώρες που παρουσιάζουν ραγδαία ανάπτυξη του τομέα

<p>Καινοτομία, επιχειρηματικότητα και κοινωνία της πληροφορίας</p>	<p>συνεργασία με ιδρύματα</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ισχυρή παρουσία της κοινωνίας της πληροφορίας - Συγκέντρωση δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την έρευνα και την καινοτομία 	<p>ευρυζωνικότητας</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χαμηλή ανάπτυξη εφαρμογών ηλεκτρονικού εμπορίου από τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις - Δυσκολίες δημιουργίας επιχειρήσεων σε υποβαθμισμένες περιοχές πόλεων 	<ul style="list-style-type: none"> - Διαρκής τεχνολογική εξέλιξη σε ψηφιακά μέσα - Ταχεία ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας 	
<p>Απασχόληση</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Χωροθέτηση συστάδων επιχειρήσεων - Αύξηση των οικονομικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τις υπηρεσίες ελεύθερου χρόνου και τουρισμού - Ύπαρξη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού - Ανάπτυξη των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων 	<ul style="list-style-type: none"> - Αστικό παράδοξο: ισχυρή παρουσία οικονομικών δραστηριοτήτων που δημιουργούν θέσεις εργασίας και ύπαρξη υψηλών ποσοστών ανεργίας - Χαμηλός ρυθμός δημιουργίας θέσεων εργασίας σε πολλές πόλεις - Χαμηλά εισοδήματα κυρίως στις πόλεις των νέων κρατών μελών 	<ul style="list-style-type: none"> - Αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση - Συνεχής ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών 	<ul style="list-style-type: none"> - Κίνδυνος να ευνοηθούν μόνο οι ανταγωνιστικές πόλεις από τη Στρατηγική της Λισσαβόνας - Ύπαρξη βιομηχανιών έντασης εργασίας κυρίως στα νέα κράτη μέλη
<p>Πολιτική συνοχής</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Δυναμικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των πόλεων - Ύπαρξη άτυπων δικτύων κοινωνικής συνοχής που αμβλύνουν το κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού- Συνεργασία και ανταλλαγή εμπειριών και ορθών πρακτικών μεταξύ πόλεων 	<ul style="list-style-type: none"> - Προβλήματα που σχετίζονται με την φτώχεια, τη νεανική εγκληματικότητα και την έλλειψη κατάρτισης των νέων - Υψηλά επίπεδα χωρικών ανισοτήτων και έλλειψη συνοχής σε επίπεδο γειτονιάς - Προβλήματα που συνδέονται με την 	<ul style="list-style-type: none"> - Ύπαρξη κατευθύνσεων από την ΕΕ που προωθούν την συνοχή στις αστικές περιοχές - Αυξανόμενη παρουσία των αστικών δικτύων που συνδέουν πόλεις με παρόμοιες οικονομικές λειτουργίες (logistics, κέντρα χρηματοδότησης κλπ.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Τάσεις αύξησης του κοινωνικού αποκλεισμού και του χωρικού διαχωρισμού - Τάσεις αύξησης των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων στις αστικές περιοχές - Τάσεις μείωσης της οικονομικής ανάπτυξης

Πολιτική συνοχής		<p>ενσωμάτωση των μεταναστών</p> <ul style="list-style-type: none"> - Μείωση του πληθυσμού σε πόλεις των νέων κρατών μελών - Πόλωση των αστικών περιοχών γύρω από δύο ομάδες ανθρώπων: των μορφωμένων ανθρώπων που συμμετέχουν στην οικονομική ανάπτυξη των πόλεων και των αποκλεισμένων ανθρώπων 		μερικών πόλεων
Ελκυστικότητα και περιβάλλον	<ul style="list-style-type: none"> - Ύπαρξη παραγωγικών υποδομών (ικανοποιητικά δίκτυα παροχής ενέργειας, σύγχρονες περιβαλλοντικές υποδομές κλπ.) - Δυνατότητα ανάπτυξης υψηλής ποιότητας δημόσιων υπηρεσιών - Πλούσια πολιτιστική - κτιριακή-αρχαιολογική κληρονομιά 	<ul style="list-style-type: none"> - Προβλήματα κυκλοφοριακής συμφόρησης, χαμηλής ποιότητας ζωής και μόλυνσης του περιβάλλοντος - Προβλήματα στέγασης (έλλειψη στέγης και υψηλές τιμές αγοράς κατοικίας που συμβάλλουν στη δημιουργία πόλωσης εντός των πόλεων) - Ελλιπείς υποδομές μεταφορών, δημόσιας υγείας και κοινωνικής πρόνοιας σε πολλές πόλεις - Επιδείνωση του περιβάλλοντος από τις συνεχείς επεκτάσεις των αστικών περιοχών - Μικρή συμμετοχή της κοινωνίας στην προώθηση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης 	<ul style="list-style-type: none"> - Ανάπτυξη ποιοτικών συστημάτων δημόσιων συγκοινωνιών και βελτίωση της διαχείρισης κυκλοφορίας - Δημιουργία επενδύσεων που έρχονται σε συμφωνία με την κοινοτική νομοθεσία και αφορούν την ποιότητα του αέρα, την επεξεργασία των λυμάτων, την υδροδότηση, το θόρυβο κ.α. - Προώθηση της αποτελεσματικής χρήσης της ενέργειας στις αστικές περιοχές - Συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στη δημιουργία υποδομών - Χρήση των πόρων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής για την ανάπτυξη των πόλεων 	- Κλιματολογικές αλλαγές

Πηγή: European Commission (2007d), Ίδια επεξεργασία

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΣΤΙΚΟ ΧΩΡΟ ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ**

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ενδιαφέρον της Κοινότητας για τα προβλήματα των πόλεων εκφράζεται κυρίως μέσα από τις επιμέρους κοινές και συνοδευτικές πολιτικές της. Οι πολιτικές αυτές εμφανίζουν μια ολοένα αυξανόμενη αστική διάσταση. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της ΕΕ κατοικεί σε αστικές περιοχές και ότι όλα τα επιμέρους συστήματα της (οικονομικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό, τεχνολογικό, ενεργειακό κλπ.) αλληλεξαρτώνται και αλληλεπιδρούν, θα μπορούσε να διατυπωθεί η άποψη ότι πολλές κοινοτικές πολιτικές εμφανίζουν άμεσες ή/και έμμεσες επιδράσεις στον αστικό χώρο. Ειδικότερα, οι Γενικές Διευθύνσεις των διάφορων πολιτικών αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες που ενσωματώνουν την αστική διάσταση στον τομέα ευθύνης τους και επηρεάζουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό την ανάπτυξη των αστικών περιοχών. Για παράδειγμα, τα αστικά περιβαλλοντικά ζητήματα προσεγγίζονται κυρίως μέσα από την κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική, τα ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού και απασχόλησης μέσα από την κοινοτική κοινωνική πολιτική, τα θέματα υποδομών και ανάπτυξης μέσα από την πολιτική για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, τα συγκοινωνιακά αστικά θέματα μέσα από την κοινή πολιτική μεταφορών, τα ενεργειακά ζητήματα των πόλεων μέσα από την κοινή ενεργειακή πολιτική κλπ. (Κότιος, 1999).

Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια έχει διαπιστωθεί ότι η ανάπτυξη μιας ανεξάρτητης αστικής πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι απαραίτητη, τα περισσότερα κράτη μέλη δεν έχουν υποστηρίξει αυτό το εγχείρημα, καθώς ισχυρίζονται ότι η αστική πολιτική είναι ένα εθνικό θέμα, με αποτέλεσμα να υπάρχει έλλειψη κοινής συναίνεσης μεταξύ των κρατών μελών στην ανάπτυξη μιας ανεξάρτητης πολιτικής για τις πόλεις της ΕΕ (Van Den Berg et. al., 2007). Στη συνέχεια θα γίνει μια συνοπτική αναδρομή της πολιτικής της ΕΕ για τον αστικό χώρο (χωρισμένη σε φάσεις), με ιδιαίτερη αναφορά σε κάποια προγράμματα, κοινοτικές πρωτοβουλίες κλπ. που είχαν σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη των ευρωπαϊκών πόλεων.

2.2 ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΗ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΕΩΣ ΤΟ 1988

Οι αστικές παρεμβάσεις της Κοινότητας και γενικά η αναγνώριση της αναγκαιότητας για μια Ευρωπαϊκή αστική προσέγγιση καταγράφηκε για πρώτη φορά στο πλαίσιο της κοινής περιβαλλοντικής πολιτικής και συγκεκριμένα στο "Πρώτο Πρόγραμμα για το Περιβάλλον 1973 -1976" το οποίο αποτέλεσε τη βάση της μετέπειτα πολιτικής της σε θέματα πολεοδομίας και χωροταξίας και στο οποίο αναγνωρίστηκε ότι "... είναι ιδιαίτερα σημαντικό τα περιβαλλοντικά προβλήματα που συνδέονται με την αστικοποίηση και τη γεωγραφική κατανομή ανθρώπων και δραστηριοτήτων, να αποτελέσουν αντικείμενο έρευνας σε κοινοτικό επίπεδο" (Κότιος, 1999). Το κοινοτικό ενδιαφέρον για το αστικό περιβάλλον εξακολούθησε να εκφράζεται και στα επόμενα προγράμματα δράσης. Αξιοσημείωτο γεγονός αυτής της περιόδου είναι η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) το 1975 που έθεσε επίσημα την αρχή της περιφερειακής πολιτικής της ΕΕ. Βασικός στόχος του ΕΤΠΑ είναι να συμβάλλει στη μείωση του χάσματος μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιφερειών και του βαθμού κατά τον οποίο παρουσιάζουν καθυστέρηση οι μειονεκτούσες περιφέρειες, συμπεριλαμβανομένων των αγροτικών και των αστικών περιοχών, των βιομηχανικών περιοχών που βρίσκονται σε παρακμή, των περιοχών με γεωγραφικά ή φυσικά μειονεκτήματα, όπως νησιά, ορεινές περιοχές, αραιοκατοικημένες περιοχές και παραμεθόριες περιοχές. Στο πλαίσιο της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, το ΕΤΠΑ μπορεί, ανάλογα με την περίπτωση, να στηρίζει την ανάπτυξη συμμετοχικών, ολοκληρωμένων και βιώσιμων στρατηγικών για την αντιμετώπιση της υψηλής συγκέντρωσης οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων που θίγουν αστικές περιοχές. Οι στρατηγικές αυτές προάγουν τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη μέσω δραστηριοτήτων όπως: η ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης, η αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, η αναζωογόνηση υποβαθμισμένων βιομηχανικών εκτάσεων, η διατήρηση και η ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, η προαγωγή της επιχειρηματικότητας, της τοπικής απασχόλησης και της ανάπτυξης των τοπικών κοινοτήτων, καθώς και η παροχή υπηρεσιών στον πληθυσμό, λαμβανομένων υπόψη των μεταβαλλόμενων δημογραφικών εξελίξεων (Μούσης, 2005).

Με την υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης το 1986, που αποτελεί την πρώτη μεγάλης σημασίας τροποποίηση της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), η συντήρηση και η προστασία του περιβάλλοντος

χαρακτηρίστηκε για πρώτη φορά ως ένα από τα πεδία δράσης της Κοινότητας. Με βάση αυτό το γεγονός, το έγγραφο έθεσε ως αίτημα ότι η κοινοτική δράση για την προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να περιλαμβάνει και τις αστικές περιοχές (Frank, 2006).

Σε γενικές γραμμές, σε αυτήν την πρώτη φάση δεν υπάρχει έντονο ενδιαφέρον της Κοινότητας για τις ευρωπαϊκές αστικές περιοχές και οι όποιες αναφορές σε αυτές γίνονται μέσω προγραμμάτων/συνθηκών κλπ. που δεν έχουν άμεση αστική διάσταση.

2.3 ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΑΣΗ: ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1989-1993

Έπρεπε να φτάσουμε στη δεκαετία του '90 προκειμένου η ΕΕ να συνειδητοποιήσει ότι οι πόλεις αποτελούν τις περιοχές όπου συγκεντρώνονται τα περισσότερα προβλήματα και οι σημαντικότερες ευκαιρίες περιφερειακής ανάπτυξης. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να δοθεί περισσότερη προσοχή στη λειτουργία των πόλεων προκειμένου οι ίδιες να συμβάλλουν στην οικονομική ολοκλήρωση της Ένωσης.

Ειδικότερα, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 έγιναν προσπάθειες για μια πιο σφαιρική κοινοτική προσέγγιση των αστικών ζητημάτων. Βασικό σημείο των προσπαθειών αυτών αποτέλεσε η "Πράσινη Βίβλος για το Αστικό Περιβάλλον" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που είχε σαν κύρια επιδίωξη τη βελτίωση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής στις πόλεις. Η Πράσινη Βίβλος είναι ένα σημαντικό έγγραφο καθώς η Επιτροπή εξέφρασε (ίσως για πρώτη φορά) επίσημα το ενδιαφέρον της για την τοποθέτηση των αστικών ζητημάτων στην ευρωπαϊκή ατζέντα. Επιπλέον, αναφέρεται στο γεγονός ότι τα αστικά ζητήματα παραμένουν πρώτιστα στην ευθύνη των δημοτικών αρχών και των εθνικών κυβερνήσεων που παρέχουν το νομοθετικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργούν οι πόλεις, ενώ η Κοινότητα δύναται να παρέμβει στη βάση των ρυθμίσεων των Συνθηκών μέσω των διάφορων πολιτικών και δράσεων της. Ειδικότερα, η πλειοψηφία των τομεακών πολιτικών της Κοινότητας (π.χ. μεταφορές, ενέργεια, κοινωνικές υποθέσεις) ασκούν, άμεσα ή έμμεσα, σημαντική επιρροή στις αστικές περιοχές.

Η Πράσινη Βίβλος περιλαμβάνει μια αξιολόγηση της κατάστασης και των προβλημάτων των ευρωπαϊκών πόλεων υπογραμμίζοντας τη σημασία τους στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της Ευρώπης. Επιπλέον, δίνεται έμφαση στο γεγονός ότι η αστική διάχυση, η προαστιοποίηση και η μαζική κατανάλωση είναι πιθανόν να υποβαθμίσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των πόλεων και οι βασικές αιτίες για αυτή την υποβάθμιση αφορούν τον τρόπο οργάνωσης της εργασίας, της παραγωγής και της κατανάλωσης. Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονται με τις αστικές περιοχές, η Πράσινη Βίβλος αναφέρεται σε δύο βασικές έννοιες: την οικονομική και κοινωνική συνοχή (European Commission, 1990).

Η Πράσινη Βίβλος αποτέλεσε το προοίμιο μιας συνεχόμενης διαδικασίας διαβουλεύσεων που τερματίστηκε σε μια διάσκεψη στη Μαδρίτη τον Απρίλιο του 1991 με τη δημοσίευση του εγγράφου "Πόλη και Περιβάλλον". Μέχρι όμως να φτάσουμε

στη δημοσίευση αυτού του εγγράφου, είχε υπάρξει ήδη μια μετατόπιση από την πολιτική περιβάλλοντος στην πολιτική συνοχής με αποτέλεσμα η πολιτική συνοχής να αποτελεί πλέον τον κύριο τομέα δράσης στον οποίο μια ανεξάρτητη ευρωπαϊκή αστική πολιτική θα έπρεπε να καθιερωθεί. Αυτή η μετατόπιση μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι η σημασία και η αποτελεσματικότητα της πολιτικής συνοχής αυξήθηκε αρκετά, ύστερα από τη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων το 1988. Μέσω αυτών των ταμείων, η ΕΕ αναδιανέμει πόρους προκειμένου να επιτευχθεί η οικονομική και κοινωνική συνοχή και να μειωθούν οι ανισότητες μεταξύ των περιφερειών. Σε επίπεδο πόλεων, η αναγνώριση της συνοχής ως ένας από τους στόχους της Κοινότητας οδήγησε την Επιτροπή στο να δεσμευτεί ότι θα συμβάλλει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν (ανεργία, κοινωνικός αποκλεισμός, εγκληματικότητα, κλπ.), καθώς όλα αυτά τα προβλήματα αποτελούσαν εμπόδιο στην επίτευξη των στόχων της οικονομικής ολοκλήρωσης και συνοχής με αποτέλεσμα η λήψη μέτρων σε ευρωπαϊκό επίπεδο να κρίνεται επιτακτική (Frank, 2006).

Σύμφωνα με τον Κότιο (1999), με τη Συνθήκη του Μάαστριχ, που υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου 1992 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1993, διευρύνθηκε σημαντικά η αρμοδιότητα της Ένωσης να παρεμβαίνει σε θέματα περιβάλλοντος με σκοπό τη διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, την προστασία της υγείας του ανθρώπου, τη συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων, καθώς και την προώθηση μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων. Παράλληλα, στη Συνθήκη καθορίστηκαν οι θεμελιώδεις αρχές άσκησης περιβαλλοντικής πολιτικής και καθιερώθηκε για πρώτη φορά η αειφόρος ανάπτυξη ως το βασικό δόγμα του νέου αναπτυξιακού προτύπου της Ένωσης, καθώς και το αίτημα όλες οι πολιτικές της να υπόκεινται σε προληπτικό περιβαλλοντικό έλεγχο. Επιπλέον, το "Πέμπτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον" με τίτλο «Προς την Αειφορία» (1993-2000) αναγνώρισε επίσημα την ανάγκη να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στα προβλήματα των πόλεων λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η αστική διάσταση έχει αρχίσει να ενσωματώνεται σε μεγάλο ποσοστό στις περισσότερες Ευρωπαϊκές πολιτικές και δράσεις.

Ειδικότερα, όσον αφορά το αστικό περιβάλλον, η Κοινότητα ανέπτυξε μια εντονότερη δράση. Έχοντας ως βασική επιδίωξη την αειφορία των πόλεων και όντας σε θέση να ενεργοποιεί, τόσο τα μέσα της κοινής περιβαλλοντικής πολιτικής, όσο και τα μέσα άλλων κοινών πολιτικών και δράσεων, η ΕΕ συνέβαλε σημαντικά στην προστασία και αποκατάσταση του αστικού περιβάλλοντος μέσω θεσμικών και

χρηματοδοτικών μέσων, καθώς και μέτρων τεχνικής στήριξης (π.χ. μελέτες, ανταλλαγές, συμβουλές). Μέσω νομοθετικών πράξεων (ως επί το πλείστον οδηγιών) η Κοινότητα επηρέασε την γενική περιβαλλοντική διαχείριση των κρατών μελών (π.χ. υποχρέωση σύνταξης μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για ορισμένα τεχνικά έργα), εναρμόνισε τις εθνικές περιβαλλοντικές πολιτικές και προσδιόρισε όρια περιβαλλοντικής επιβάρυνσης, μεθόδους περιβαλλοντικής προστασίας κλπ. Μέχρι σήμερα, η Κοινότητα έχει εκδώσει ένα μεγάλο αριθμό νομοθετικών πράξεων που αφορούν την καταπολέμηση της ηχητικής ρύπανσης, τη μείωση της ρύπανσης του αέρα, την προστασία των υδάτινων πόρων, τη διαχείριση των αποβλήτων κ.α. Το ενδιαφέρον της ΕΕ για το αστικό περιβάλλον εκφράζεται, όμως, μέσα και από άλλες πολιτικές (πλην της περιβαλλοντικής), όπως η περιφερειακή πολιτική, η πολιτική των μεταφορών, η ενεργειακή πολιτική κλπ.

Εξάλλου, μέσω μιας σειράς κοινοτικών πρωτοβουλιών και προγραμμάτων, η Κοινότητα επιδίωξε περισσότερο εξειδικευμένους στόχους για το αστικό περιβάλλον. Ως παραδείγματα θα μπορούσαν να αναφερθούν τα Αστικά Πιλοτικά Σχέδια στο πλαίσιο της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής¹, η χρηματοδοτική υποστήριξη διαφόρων Ευρωπαϊκών οργανισμών και φορέων που ασχολούνται με το περιβάλλον, τα προγράμματα Save (1991-1995), Altener (1993-1997) και Thermie (1990-1994) στο πλαίσιο της κοινοτικής ενεργειακής πολιτικής, οι ενέργειες για την καταπολέμηση της κυκλοφοριακής συμφόρησης, καθώς και τα εξειδικευμένα προγράμματα της πολιτικής για την Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη (ΕΤΑ). Ακόμη, η ΕΕ στήριξε τη συνεργασία μεταξύ των Ευρωπαϊκών αστικών κέντρων και προώθησε την ιδέα της δημιουργίας δικτύων πόλεων. Έτσι, για παράδειγμα, η Επιτροπή συμμετείχε στην προσπάθεια των Ευρωπαϊκών πόλεων οι οποίες το 1994 ψήφισαν τη "Χάρτα του Άαλμποργκ" με σκοπό να εφαρμόσουν τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη στο πνεύμα της Agenda 21 (Κόπος, 1999).

Συνεχίζοντας, για να ανταποκριθούν οι πόλεις αποτελεσματικότερα στις σύγχρονες προκλήσεις συμμετέχουν σε δίκτυα συνεργασίας με άλλες πόλεις σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Βασικές επιδιώξεις αυτών των δικτύων είναι η ανταλλαγή εμπειριών, τεχνογνωσίας και η διάδοση καινοτόμων αστικών παρεμβάσεων. Ένα από τα πρώτα προγράμματα για την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ τοπικών και περιφερειακών φορέων ήταν το "Πρόγραμμα Δράσης των Εδαφικών Αρχών της

¹ Για τα Αστικά Πιλοτικά Σχέδια θα γίνει εκτενή αναφορά στη συνέχεια.

Ευρώπης" (Pacte) που ξεκίνησε το 1990 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Συνολικά, την περίοδο 1990-1994 διατέθηκαν 33 εκατ. ECU (European Currency Units) για τη χρηματοδότηση 325 έργων συνεργασίας σε τομείς όπως η δημόσια διοίκηση, οι μεταφορές, η τεχνολογία και η έρευνα, το περιβάλλον, η στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), η ενέργεια, η τουριστική ανάπτυξη, καθώς και η οργάνωση και διαχείριση της ανάπτυξης. Το πρόγραμμα "Πόλεις και Περιφέρειες της Ευρώπης" (Recite) αποτέλεσε μια δεύτερη πιλοτική δράση που αποσκοπούσε στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των περιφερειών και των πόλεων των χωρών της ΕΕ μέσω της δημιουργίας δικτύων με σκοπό την ανταλλαγή εμπειριών, πληροφοριών και τεχνογνωσίας στους τομείς της οικονομικής ανάπτυξης, του σχεδιασμού, των μεταφορών, του περιβάλλοντος, του τουρισμού, της εκπαίδευσης, της ενέργειας κλπ. Επιπλέον, το πρόγραμμα Ecos-Ouverture (1990-1996) είχε σαν στόχο την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των πόλεων και των περιφερειών της Ένωσης και των ομόλογων τους στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και στις τρίτες μεσογειακές χώρες. Τέλος, η ΕΕ ξεκίνησε τη συνεργασία με μια σειρά από εξειδικευμένα δίκτυα πόλεων, όπως τα δίκτυα Eurocities, Energy Cities, Car Free Cities Club, Federane, Polis, Remecom κ.α. (Κότιος, 1999).

Στο πλαίσιο της προσπάθειας για μια χωροταξική προσέγγιση της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και για την οργάνωση του χώρου σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε και σε ζητήματα σχετικά με τις τάσεις μετεξέλιξης και τα προβλήματα των αστικών περιοχών της Ευρώπης. Έτσι, τόσο το "Ευρώπη 2000", όσο και το "Ευρώπη 2000+", αφιερώνουν ειδικό βάρος στα ζητήματα αυτά, προδιαγράφοντας παρεμβατικές επιλογές. Ειδικότερα, αναφέρεται ότι η επίλυση των προβλημάτων και η μελλοντική ανάπτυξη των πόλεων απαιτεί τη διαμόρφωση στρατηγικού οράματος με βασικά στοιχεία την ικανότητα προσαρμογής της οικονομικής βάσης και της εκμετάλλευσης ευκαιριών για την εξειδίκευση, τη δημιουργία αποτελεσματικών ενδοαστικών μεταφορών και συνδέσεων με άλλες πόλεις στην περιφέρεια, τη χώρα και την υπόλοιπη Ευρώπη, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, καθώς και την ανάπτυξη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1992, Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1995).

Η συνολική πορεία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και η εμβάθυνση της Κοινότητας με τη Συνθήκη για την ΕΕ του 1993, σήμαινε την αύξηση των αρμοδιοτήτων που εκχώρησαν τα κράτη μέλη αυτοβούλως στον κοινοτικό θεσμό. Έτσι, η διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της ΕΕ συμπεριέλαβε για πρώτη φορά τη δυνατότητα

του Συμβουλίου να θεσπίζει ομόφωνα μέτρα που αφορούν τη χωροταξία και τις χρήσεις γης και συνεπώς να διευρύνει τις δυνατότητες άσκησης πολιτικής στο πεδίο των πόλεων. Έξω από, την περίοδο αυτή εφαρμόστηκαν τα Αστικά Πιλοτικά Σχέδια (1^η Φάση) για τα οποία θα υπάρξει αναλυτική παρουσίαση στη συνέχεια.

Αστικά Πιλοτικά Σχέδια

Τα Αστικά Πιλοτικά Σχέδια εντάσσονται στις δράσεις του άρθρου 10 του κανονισμού του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) μέσω των οποίων χρηματοδοτήθηκαν μελέτες και πιλοτικά σχέδια με καινοτόμο και πειραματικό χαρακτήρα που εμπλουτίζουν την κοινοτική περιφερειακή πολιτική με νέες έννοιες και νέους τρόπους δράσης. Τα Αστικά Πιλοτικά Σχέδια χρησιμοποιήθηκαν για να δοκιμαστούν πειραματικά μέτρα και τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων των πόλεων της ΕΕ. Τα θέματα που αφορούν την πόλη μπόρεσαν με αυτόν τον τρόπο να γίνουν αντικείμενο μελέτης και πειραματισμού μέσα από συγκεκριμένες εφαρμογές.

Το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα αστικά ζητήματα επικεντρωνόταν κυρίως στο πώς τα Διαρθρωτικά Ταμεία θα μπορούσαν να στηρίξουν καλύτερα τις αστικές περιοχές. Για τα κράτη μέλη και τις τοπικές αρχές των πόλεων, τα Αστικά Πιλοτικά Σχέδια αποτέλεσαν μια μοναδική ευκαιρία προκειμένου να πειραματιστούν σε τρόπους χειρισμού των διάφορων και συχνά κρίσιμων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι πόλεις. Ο πειραματισμός αυτός είχε πολύ μεγαλύτερη σημασία για κράτη μέλη, όπως η Ελλάδα, τα οποία δεν είχαν ιδιαίτερη παράδοση στην εφαρμογή αστικών πολιτικών. Έτσι, παρά το χαμηλό επίπεδο κοινοτικής χρηματοδότησης, η εμπειρία από την εφαρμογή των Αστικών Πιλοτικών Σχεδίων σε συνδυασμό και με το ξεκίνημα διαφόρων μορφών συνεργασίας ανάμεσα σε πόλεις, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ωφέλησε πολλαπλά τις αστικές περιοχές.

Τα Αστικά Πιλοτικά Σχέδια τα οποία χωρίζονται σε δύο φάσεις, συνέβαλαν ουσιαστικά στην συνειδητοποίηση της σημασίας των αστικών πολιτικών, αποτέλεσαν το πρότυπο για τη δημιουργία της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας URBAN και διευκόλυναν την προσπάθεια ενσωμάτωσης της αστικής διάστασης στον κύριο κορμό της πολιτικής συνοχής (Ανδρικοπούλου, 2007).

Αστικά Πιλοτικά Σχέδια-Φάση Ι (1989-1993/96)

Κατά την πρώτη φάση εγκρίθηκαν 33 Αστικά Πιλοτικά Σχέδια σε όλα τα κράτη μέλη (εκτός Λουξεμβούργου) και ολοκληρώθηκαν σταδιακά μέχρι το 1996. Τα σχέδια εστιάστηκαν σε τέσσερα θέματα:

1. οικονομική ανάπτυξη περιοχών που αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα (Βρυξέλλες, Κοπεγχάγη, Λονδίνο, Λυών, Μασσαλία, Ρότερνταμ κ.ά.),
2. περιβαλλοντικές δράσεις που συνδέονται με οικονομικούς σκοπούς (Αθήνα, Γιβραλτάρ, Μαδρίτη, Μπέλφαστ κ.ά.),
3. οικονομική αναζωογόνηση ιστορικών κέντρων (Βερολίνο, Γένοβα, Δουβλίνο, Θεσσαλονίκη, Λισσαβόνα, Πόρτο κ.ά.),
4. αξιοποίηση των τεχνολογικών πλεονεκτημάτων των αστικών περιοχών (Βενετία, Μπορντό, Τουλούζη κ.ά.).

Τα σχέδια αντιμετώπισαν μια ποικιλία προβλημάτων σε διάφορες πόλεις, όπως: κοινωνική και οικονομική υστέρηση, κακός σχεδιασμός των χρήσεων γης, παραμελημένα ιστορικά κέντρα, περιβαλλοντική υποβάθμιση, ασθενείς δεσμοί μεταξύ ερευνητικών δραστηριοτήτων και μικρομεσαίων επιχειρήσεων κ.α.

Στα προβλήματα αυτά ανταποκρίθηκαν με μια ποικιλία παρεμβάσεων. Μια από τις πιο διαδεδομένες παρεμβάσεις ήταν η δημιουργία κέντρων υπηρεσιών που παρείχαν διάφορες πληροφορίες και συμβουλές στον τοπικό πληθυσμό, επαγγελματική καθοδήγηση και κατάρτιση, στήριξη και συμβουλές στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις κλπ. Μια άλλη κοινή δραστηριότητα ήταν η συντήρηση και αποκατάσταση παλιών ή ιστορικών κτιρίων και η απόδοση τους σε νέες χρήσεις, σύμφωνα με τις ανάγκες του τοπικού πληθυσμού. Στις περισσότερες περιπτώσεις υπήρξε συνδυασμός φυσικών υποδομών και «ήπιων» ενεργειών που αποσκοπούσαν στην κινητοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας στην περιοχή και τη μείωση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Ο συνολικός προϋπολογισμός των σχεδίων της πρώτης φάσης ήταν 204 εκατ. ECU και η κοινοτική συγχρηματοδότηση του ΕΤΠΑ έφτασε τα 101 εκατ. ECU, που ανέρχεται σε ποσοστό 49,5%² (Ανδρικοπούλου, 2007).

² Η συμμετοχή του ΕΤΠΑ σε ένα Αστικό Πιλοτικό Σχέδιο μπορούσε να φτάσει έως το 75% της συνολικής δαπάνης όταν η πόλη ανήκε σε μια περιφέρεια του Στόχου 1, έως το 50% για σχέδια στις περιφέρειες του Στόχου 2 και έως το 30% για σχέδια σε περιφέρειες εκτός στόχων προτεραιότητας.

2.4 ΤΡΙΤΗ ΦΑΣΗ: ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1994-1999

Τον Δεκέμβριο του 1993 στο Εδιμβούργο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προχώρησε σε δεύτερη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων διπλασιάζοντας σχεδόν την χρηματοδότηση τους έναντι της προηγούμενης περιόδου (177 εκατ. ECU), με το 1/3 του κοινοτικού προϋπολογισμού να διατίθεται στην περιφερειακή πολιτική της ΕΕ. Με απώτερο στόχο την οικονομική και κοινωνική συνοχή, τη μείωση των περιφερειακών ανισορροπιών και γενικά την επίτευξη του συνόλου των στόχων της Ένωσης, όπως αυτοί ορίζονται στο Άρθρο 2 της Συνθήκης του Μάαστριχ, η Κοινότητα συμπεριέλαβε στις χρηματοδοτήσεις των τριών Διαρθρωτικών Ταμείων, αλλά και του νεοσύστατου Ταμείου Συνοχής, σημαντικές παρεμβάσεις αστικού χαρακτήρα. Το μεγάλο ενδιαφέρον για τα ζητήματα των πόλεων βρήκε έκφραση στις κοινοτικές πρωτοβουλίες της περιόδου 1994-1999, καθώς και στις καινοτόμες πιλοτικές δράσεις. Έτσι, μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων υλοποιούνται αστικά προγράμματα υποδομών, προστασίας του περιβάλλοντος, δημόσιων συγκοινωνιών, ενέργειας, αναπλάσεων, απασχόλησης, καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού κλπ. (Κότιος, 1999). Ιδιαίτερης μνείας χρήζουν η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN I, τα Αστικά Πιλοτικά Σχέδια (2^η Φάση) και ο Αστικός Έλεγχος (1^η Φάση) για τα οποία γίνεται λεπτομερής αναφορά παρακάτω.

Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN I (1994-1999)

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN I είχε εφαρμογή την περίοδο 1994-1999 και έθετε σαν βασικό στόχο την αναζήτηση λύσεων για τα σοβαρά προβλήματα πολυάριθμων αστικών συνοικιών. Η πρωτοβουλία εστιαζόταν στις μειονεκτούσες αστικές γειτονιές στις οποίες υπήρχε ένας φαύλος κύκλος όπου οι κακές συνθήκες ζωής επιβάρυναν τα άτομα, ενώ οι κοινωνικές εντάσεις από την απουσία οικονομικής προοπτικής αντανακλούσαν στην αρνητική στάση των κατοίκων για το περιβάλλον που ζούσαν. Η καινοτομία που προωθούσε η πρωτοβουλία URBAN I ήταν να «σπάσει» αυτός ο φαύλος κύκλος και να επιβεβαιωθεί η αξία του ατόμου μέσω του περιβάλλοντος στο οποίο ζούσε, και όχι ανεξάρτητα από αυτό. Σκοπός ήταν οι γειτονιές αυτές να αποτελέσουν ένα περιβάλλον το οποίο θα δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη των ατόμων που κατοικούν σε αυτό. Έτσι, υποστήριζε δράσεις κοινωνικής και οικονομικής εξυγίανσης, ανανέωσης των υποδομών και βελτίωσης του αστικού περιβάλλοντος (Ανδρικοπούλου, 2007).

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN I στηρίχθηκε στη μέθοδο της ολοκληρωμένης εδαφικής προσέγγισης, η οποία περιελάμβανε την εφαρμογή φάσματος έργων που συνδύαζαν την αναβάθμιση των παλαιών υποδομών με δράσεις κινητοποίησης της οικονομίας και της αγοράς εργασίας. Η γεωγραφική εστίαση και οριοθέτηση μιας συγκεκριμένης περιοχής παρέμβασης επέτρεπε να βελτιστοποιηθούν οι επιδράσεις των μέτρων και να αλληλοϋποστηριχτούν τα δευτερογενή πλεονεκτήματα των σχεδίων. Ωστόσο, οι προβληματικές αυτές περιοχές δεν αντιμετωπίστηκαν ως απομονωμένες ενότητες αλλά, μέσω της βελτίωσης της προσβασιμότητας και των επικοινωνιών, καθώς και της προσέλκυσης επισκεπτών και ιδιωτικών επενδύσεων, τα προγράμματα επιδίωκαν να ενσωματώσουν κάθε γειτονιά στη συνολική αναπτυξιακή διαδικασία της πόλης. Τέλος, υπήρχε σαφής δέσμευση για τη συμμετοχή των κατοίκων στη λήψη αποφάσεων σχετικά με την ανάπτυξη και την εφαρμογή των προγραμμάτων, ώστε να επιλυθούν τα προβλήματα στη βάση και να δημιουργηθεί μια ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης και κοινωνικής συναίνεσης (European Commission, 2002b).

Επιλέξιμες περιοχές ήταν συνοικίες σε πόλεις άνω των 100.000 κατοίκων με υψηλό ποσοστό ανεργίας, κακή ποιότητα υποδομών, κακές συνθήκες στέγασης και έλλειψη κοινωνικών παροχών. Προτεραιότητα είχαν αυτές που ανήκαν στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες (Στόχος 1). Συνολικά υπήρξαν 118 προγράμματα σε διάφορες πόλεις της ΕΕ και η συνολική διατιθέμενη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) ήταν 900 εκατ. ευρώ, 83% της οποίας προερχόταν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και 17% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Με βάση τους αριθμούς δαπανών, το μέσο επίπεδο δαπανών της ΕΕ ανά περιοχή προγράμματος ήταν 5,7 εκατ. ευρώ, ενώ η συνολική επένδυση ανήλθε κατά μέσο όρο σε 11,8 εκατ. ευρώ. Το URBAN I απέβλεπε κυρίως στις περιφερειακές αστικές περιοχές (38% των προγραμμάτων) και στις περιοχές εσωτερικών πόλεων (32%). Τα ιστορικά κέντρα πόλεων αποτελούσαν το 18% των περιοχών του προγράμματος, ενώ το υπόλοιπο 12% αφορούσε περιοχές με «μικτά» χαρακτηριστικά. Επιπλέον, το 38% των δαπανών αφορούσε τη φυσική και περιβαλλοντική αναγέννηση των περιοχών, το 32% την υποστήριξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και την εργατική απασχόληση, το 23% πρωτοβουλίες που σχετίζονται με την κοινωνική συνύπαρξη, το 5% σχετιζόταν με την τεχνική βοήθεια και το υπόλοιπο 2% κατευθύνθηκε σε δραστηριότητες που σχετίζονται με τις ICTs ή τη μεταφορά. Ανάμεσα στα διάφορα κράτη μέλη, υπήρξαν σημαντικές αποκλίσεις στον τύπο των δαπανών (Ανδρικοπούλου, 2007).

Τα επιλέξιμα μέτρα του URBAN I

Τα επιλέξιμα μέτρα της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας URBAN I περιελάμβαναν (European Commission, 2002b):

- υποστήριξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων (ενισχύσεις και υπηρεσίες στις ΜΜΕ, δημιουργία εργαστηρίων, επιχειρησιακά κέντρα, κ.ά.),
- δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο (κατάρτιση για ειδικές ανάγκες των μειονοτήτων, κινητές ομάδες παροχής συμβουλών, προγράμματα για ανέργους, σχέδια που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης κ.α.),
- παροχές στους τομείς κοινωνικής πρόνοιας, υγείας και ασφάλειας (παιδικοί σταθμοί, κέντρα αποτοξίνωσης, πρόληψη της εγκληματικότητας κ.α.),
- δημιουργία/βελτίωση των υποδομών και αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος (αποκατάσταση κτιρίων, δημοσίων χώρων και εγκαταλειμμένων χώρων, πρόσβαση σε υπηρεσίες τηλεματικής κ.ά.).

Η αποτελεσματικότητα του URBAN I

Τα κριτήρια για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας κάθε προγράμματος URBAN προήλθαν από τους αρχικούς στόχους που καθιερώθηκαν σε επίπεδο ΕΕ, καθώς και από συγκεκριμένα κριτήρια σε επίπεδο κρατών μελών. Από τα προγράμματα που έλαβαν χώρα στις διάφορες αστικές περιοχές, το 72% θεωρήθηκαν πολύ επιτυχή ή κατά το πλείστον επιτυχή.

Οι συνήθειες παράγοντες που συνέβαλαν στην επιτυχία ήταν ο συνδυασμός του URBAN με υπάρχοντα προγράμματα αστικής αναγέννησης, η συνέργια επιλεγμένων έργων, καθώς και η ενεργή συμμετοχή του κοινού σε θέματα διαχείρισης και εφαρμογής του προγράμματος. Αντίθετα, οι παράγοντες που εμπόδιζαν την επιτυχία του προγράμματος ήταν η έλλειψη υποστήριξης από τον ιδιωτικό τομέα, η έλλειψη συμμετοχής του κοινού, καθώς και δυσκολίες στην κατανόηση εγγράφων και διαδικασιών της ΕΕ από τους αρμόδιους του προγράμματος.

Αν και αρχικά είχε προβλεφτεί ότι θα αποτελούσε σημαντικό μέρος του γενικού προγράμματος, η διεθνής δικτύωση δεν έπαιξε τελικά σπουδαίο ρόλο στα προγράμματα URBAN. Στις περιπτώσεις που έγινε αποδεκτή, βοήθησε στην ενίσχυση σχέσεων και διευκόλυνε την ανταλλαγή πληροφοριών σε διοικητικά ζητήματα.

Το πρόγραμμα URBAN I είχε επιδράσεις σε διαφορετικές χωρικές κλίμακες, που κυμαίνονται από την τοπική γειτονιά ως το επίπεδο πόλεων, και λιγότερο συνήθως, σε περιφερειακό επίπεδο. Οι βασικές επιπτώσεις του προγράμματος URBAN σχετίζονταν

με το φυσικό περιβάλλον, το κοινωνικό κεφάλαιο, τις στρατηγικές των πόλεων καθώς και με βελτιώσεις των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών και με αλλαγές στις θεσμικές και διακυβερνητικές δομές.

Το URBAN I παρουσίασε μια σειρά από πλεονεκτήματα, όπως η υιοθέτηση ολοκληρωμένης μεθόδου αστικής αναγέννησης, η βελτίωση της ικανότητας διαχείρισης και εφαρμογής σε δημοτικό επίπεδο, ο υψηλός βαθμός διαφάνειας και η δημιουργία κοινωνικού κεφαλαίου σε τοπικό επίπεδο. Ωστόσο, είχε και διάφορες αδυναμίες όπως η έλλειψη συστηματικών ελέγχων και αξιολόγησης, ο αποκλεισμός ορισμένων σημαντικών αστικών ζητημάτων όπως η στέγαση, η πρόληψη εγκλημάτων και τα μέσα μεταφοράς, καθώς και ότι ήταν ένα διοικητικά σύνθετο πρόγραμμα με αποτέλεσμα να υπάρχουν σε πολλές περιπτώσεις καθυστερήσεις και συνεπώς περιορισμένη δαπάνη των διαθέσιμων πόρων (European Commission, 2002b).

Η κοινοτική προστιθέμενη αξία του URBAN I

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN I αποτέλεσε μια επιτυχημένη μέθοδο αστικής ανανέωσης και η προστιθέμενη αξία της ήταν μέγιστη όταν εφαρμόστηκε ως ενεργό μέρος μιας αστικής πολιτικής και στρατηγικής.

Στα περισσότερα κράτη μέλη, το URBAN I συνέβαλε στην παροχή επιπλέον πόρων στις περιοχές του προγράμματος και ενθάρρυνε έμμεσες επενδύσεις τόσο από το δημόσιο, όσο και από τον ιδιωτικό τομέα, προς όφελος των περιοχών του προγράμματος. Ωστόσο, σε ορισμένα κράτη μέλη, αν και η εθνική δικτύωση ήταν επιτυχής, ο χρόνος και οι πόροι που διοχετεύθηκαν σ' αυτές τις δραστηριότητες σε διεθνικό επίπεδο ήταν περιορισμένοι, και συνεπώς είχαν λίγη επίδραση.

Επιπλέον, το URBAN I βοήθησε στην αύξηση της αντίληψης και της συνειδητοποίησης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της ΕΕ. Η επιρροή ήταν μέγιστη στα τοπικά και δημοτικά επίπεδα όπου οι πρωταγωνιστές είχαν ελάχιστη εμπειρία σε θέματα πολιτικής της ΕΕ και οργάνων χρηματοδότησης. Τέλος, πολλές από τις βασικές αποφάσεις που αφορούσαν το URBAN I (προετοιμασία στρατηγικής προγράμματος και επιλογή έργων) λήφθηκαν σε δημοτικό επίπεδο και σε μερικές περιπτώσεις με τη συμμετοχή της τοπικής κοινότητας. Αυτή η θετική εφαρμογή της αρχής επικουρικότητας ήταν μια βασική πτυχή της προστιθέμενης αξίας του προγράμματος (European Commission, 2002b).

Αστικά Πιλοτικά Σχέδια - Φάση II (1997-1999)

Η δεύτερη φάση των Αστικών Πιλοτικών Σχεδίων ξεκίνησε τον Ιούλιο του 1997, με την έγκριση 26 νέων σχεδίων και περίοδο υλοποίησης έως το τέλος του 1999. Τα θέματα της δεύτερης φάσης των σχεδίων ήταν τα εξής (Ανδρικοπούλου, 2007):

1. βελτίωση του αστικού σχεδιασμού των γειτονιών στην περιφέρεια των μεσαίων και μεγάλων πόλεων με άναρχη ανάπτυξη,
2. εκμετάλλευση των πολιτιστικών, γεωγραφικών, ιστορικών και άλλων πλεονεκτημάτων σε πόλεις μεσαίου μεγέθους,
3. αναζωογόνηση ιστορικών κέντρων ή περιοχών σε υστέρηση και ανάπτυξη νέων ή υπάρχουσων οικονομικών δραστηριοτήτων σε συνδυασμό με δράσεις κατάρτισης, αποκατάστασης, περιβάλλοντος ή ασφάλειας,
4. αντιμετώπιση της λειτουργικής απαξίωσης σε αστικές ζώνες με εισαγωγή νέων χρήσεων και βελτίωση εξυπηρετήσεων σε υποβαθμισμένες περιοχές,
5. προώθηση της κοινωνικής/οικονομικής ενσωμάτωσης των μειονοτικών ομάδων και μέτρα ίσων ευκαιριών μέσω της ανάπτυξης εταιρικών σχέσεων και της συμμετοχής των πολιτών,
6. βελτίωση του περιβάλλοντος μέσω δημιουργίας νέων χώρων πρασίνου, ολοκληρωμένης επεξεργασίας αποβλήτων και μείωσης της κατανάλωσης ενέργειας,
7. ολοκληρωμένη διαχείριση του δικτύου μεταφορών και στάθμευσης, καθώς και ανάπτυξη στρατηγικών αύξησης της προσβασιμότητας σε αγορές εργασίας απομονωμένων και οικονομικά μειονεκτικών γειτονιών,
8. χρήση της τεχνολογίας πληροφορικής για τη βελτιωμένη λειτουργία και οικονομική ανάπτυξη των πόλεων,
9. αντιμετώπιση θεσμικών/νομικών προβλημάτων για την πραγματοποίηση καινοτόμων σχημάτων.

Σε γενικές γραμμές υπήρχαν δύο χαρακτηριστικά που ήταν διαδεδομένα σε όλα σχεδόν τα σχέδια: α) η ολοκληρωμένη προσέγγιση, η οποία συνδυάζει διαφορετικούς τύπους παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση των σύνθετων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών αστικών προβλημάτων, και β) οι δράσεις κατάρτισης και απασχόλησης που προσφέρουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας και ευκαιρίες απασχόλησης. Μια άλλη ταξινόμηση των σχεδίων ανέδειξε πέντε ακόμη διαστάσεις των σχεδίων: πολιτισμός, τεχνολογίες πληροφορικής, κοινωνικός αποκλεισμός, περιβάλλον και διαχείριση κυκλοφορίας.

Ο συνολικός προϋπολογισμός ανήλθε στα 162,3 εκατ. ECU και η κοινοτική συμμετοχή μέσω του ΕΤΠΑ στα 63,6 εκατ. ECU (39%). Σε σύγκριση με τη χρηματοδότηση των σχεδίων της φάσης I, τόσο ο αριθμός των σχεδίων, όσο και η χρηματοδότηση, αλλά και η συμμετοχή του ΕΤΠΑ ήταν σημαντικά μικρότερη. Το μέσο μέγεθος ανά σχέδιο ήταν 6,2 εκατ. ECU ως προς το συνολικό προϋπολογισμό και 2,5 εκατ. ECU ως προς την κοινοτική συμμετοχή. Έτσι, ενώ η συνολική χρηματοδότηση ανά σχέδιο ήταν στο ίδιο επίπεδο με τα σχέδια της πρώτης φάσης, η κοινοτική χρηματοδότηση ήταν μικρότερη. (http://ec.europa.eu/regional_policy/urban2/urban/upp/src/frame1.htm)

Αστικός Έλεγχος - Φάση I (1997-2000)

Ο Αστικός Έλεγχος ξεκίνησε το 1997 ως "Πιλοτικό Σχέδιο Αστικού Ελέγχου" και προερχόταν από τις διαπιστώσεις της Αστικής Ατζέντας σχετικά με την ανάγκη που υπήρχε για περισσότερες πληροφορίες για τις πόλεις της ΕΕ. Στην πρώτη φάση (περίοδος 1997-2000), ο βασικός στόχος του Αστικού Ελέγχου ήταν να δοθεί η δυνατότητα αξιολόγησης της κατάστασης των πόλεων της ΕΕ και να διευκολυνθεί η σύγκριση και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αστικών περιοχών. Ειδικότερα, συμμετείχαν 58 ευρωπαϊκές πόλεις από διάφορα κράτη μέλη με στόχο να δοκιμαστεί η δυνατότητα συγκέντρωσης πληροφοριών για περισσότερες από 500 μεταβλητές στα πεδία: κοινωνικοοικονομικά στοιχεία, κοινωνική συμμετοχή, εκπαίδευση και κατάρτιση, περιβάλλον, πολιτισμός και ελεύθερος χρόνος (http://ec.europa.eu/regional_policy/urban2/urban/audit/src/intro.html).

Συνεχίζοντας με την περίοδο 1994-1999, παρόλο που η αρμοδιότητα για τις αστικές μεταφορές ανήκει αποκλειστικά στα κράτη μέλη, η ΕΕ ανέπτυξε συγκεκριμένες πρωτοβουλίες για τη βελτίωση των μεταφορικών συνθηκών στις Ευρωπαϊκές πόλεις. Έτσι για παράδειγμα, μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής, αλλά και μέσω των εξειδικευμένων κοινοτικών πρωτοβουλιών και προγραμμάτων, χρηματοδοτήθηκαν έργα μεταφορικών υποδομών σε πολλά Ευρωπαϊκά αστικά κέντρα. Για την αποτελεσματικότερη οργάνωση και λειτουργία των ενδοαστικών μεταφορών η ΕΕ συμπεριέλαβε στο "Τέταρτο Πρόγραμμα για την ΕΤΑ" μια σειρά προγραμμάτων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το πρόγραμμα "Εφαρμογές Τηλεματικής" (1994-1999), στο πλαίσιο του οποίου συγχρηματοδοτήθηκαν περισσότερα από 90 σχέδια τηλεματικής στον τομέα των μεταφορών και του περιβάλλοντος. Η συντριπτική πλειοψηφία των σχεδίων αυτών, υπέρ των οποίων η ΕΕ διέθεσε συνολικά περίπου 215

εκατ. ECU, υλοποιήθηκαν σε αστικές περιοχές και είχαν ως αντικείμενο τη βελτίωση των υπηρεσιών προς τους επιβάτες, τα νέα συστήματα τιμολόγησης και χρηματοδότησης των αστικών συγκοινωνιών, την ανάπτυξη πόλων μετεπιβίβασης, τον έλεγχο της κυκλοφορίας κλπ. Επίσης, δημιουργήθηκαν τέσσερα δίκτυα πόλεων στο πλαίσιο του προγράμματος με την ονομασία "Πρόγραμμα εφαρμογής τηλεματικής σε Ευρωπαϊκές πόλεις" στο οποίο συμμετείχαν περισσότερες από 100 πόλεις και το οποίο είχε σαν στόχο την καλύτερη διάδοση και ανταλλαγή τεχνολογιών σε θέματα αστικών συγκοινωνιών, καθώς και την αξιοποίηση του δυναμικού τηλεματικής. Αυτή την περίοδο άλλωστε, συνέχισαν την εφαρμογή τους διάφορα προγράμματα με αστική διάσταση όπως το Save II (1996-2000), το Altener II (1998-2002), το Recite II (1997-2001), το Ecos-Ouverture II (1996-2000) και το Joule-Thermie (Κότιος, 1999).

Για την ένταξη ειδικών ομάδων πληθυσμού στην αγορά εργασίας εφαρμόστηκαν διάφορες πρωτοβουλίες και προγράμματα. Έτσι, για την προώθηση της απασχόλησης ομάδων όπως είναι τα άτομα με ειδικές ανάγκες, οι γυναίκες που επιθυμούν να επανενταχθούν στην αγορά εργασίας και οι νέοι χωρίς επαγγελματική ειδίκευση υλοποιήθηκε η Κοινοτική Πρωτοβουλία "Απασχόληση" με συνολική χρηματοδότηση ύψους 1,835 δις ECU για το διάστημα 1994-1999. Το μεγαλύτερο μέρος των έργων αφορούσε τις αστικές περιοχές της ΕΕ.

Για πολύ ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, όπως είναι οι μόνοι και άνεργοι γονείς, τα άτομα χωρίς σταθερή κατοικία, οι άνεργοι μακράς διαρκείας, οι τοξικομανείς και οι πρώην φυλακισμένοι, εφαρμόστηκε το πρόγραμμα INTEGRA με συνολικό προϋπολογισμό 385 εκατ. ECU. Επιπλέον, μέσω του INTEGRA δόθηκε έμφαση στη στήριξη της απασχόλησης των μεταναστών και των προσφύγων, ομάδων που κινδυνεύουν από το φαινόμενο του ρατσισμού. Οι ενέργειες του προγράμματος αυτού εστιάστηκαν σε υποβαθμισμένες αστικές περιοχές στις οποίες παρατηρήθηκαν εντονότερα τα συμπτώματα του κοινωνικού αποκλεισμού (Κότιος, 1999).

Το Μάιο του 1997 δημοσιοποιήθηκε το έγγραφο "Προς μια Αστική Ατζέντα στην Ευρωπαϊκή Ένωση" που έδινε έμφαση στη διατύπωση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές πόλεις, στην ανάπτυξη των στρατηγικών για την αντιμετώπιση τους και στην έναρξη συζητήσεων σχετικά με τα αστικά ζητήματα. Στο έγγραφο αναφέρεται ότι οι πόλεις είναι οι κατευθυντήριες δυνάμεις της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και κατακρίνεται το γεγονός ότι πολλές εθνικές πολιτικές δεν έχουν όραμα για την καταπολέμηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι πόλεις. Επιπλέον, καθίσταται σαφές ότι απαιτούνται νέες προσπάθειες για να ενισχύσουν το

ρόλο των Ευρωπαϊκών πόλεων ως περιοχές κοινωνικής και πολιτιστικής ολοκλήρωσης, ως πηγές οικονομικής ευημερίας και βιώσιμης ανάπτυξης και ως βάση της δημοκρατίας (European Commission, 1997).

Σύμφωνα με την Αστική Ατζέντα, η υποβάθμιση του ρόλου της πόλης είναι ίσως η μεγαλύτερη απειλή στο ευρωπαϊκό πρότυπο ανάπτυξης των αστικών περιοχών και επομένως θα ήταν ουσιαστικό να υπάρξει αποτελεσματικότερος συντονισμός πολιτικών και οργάνων. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, η Επιτροπή προχώρησε στη διατύπωση στρατηγικών με σκοπό να δώσει τα κίνητρα για την ανάπτυξη των αστικών περιοχών. Ακόμη, στο έγγραφο αναφέρεται ότι δεν έχουν όλες οι πολιτικές της Ένωσης θετική επίδραση στις πόλεις. Επομένως, η πρόκληση που αντιμετώπιζε η πολιτική για τον αστικό χώρο ήταν διπλή και αφορούσε αφενός, τη διατήρηση των πόλεων στην πρώτη γραμμή μιας όλο και περισσότερο διεθνοποιημένης και ανταγωνιστικής οικονομίας και αφετέρου, την ορθολογική διαχείριση της πτώσης των πόλεων (Frank, 2006).

Τον Ιούνιο του 1997, κατά τη διάρκεια της ολλανδικής προεδρίας της ΕΕ, πραγματοποιήθηκε μια άτυπη συνεδρίαση των Υπουργών Χωροταξίας της ΕΕ στην οποία ένα από τα θέματα που συζητήθηκαν ήταν η αστική διάσταση της πολιτικής της ΕΕ. Από τα παραπάνω φάνηκε ότι υπήρξε αύξηση της προσοχής της ΕΕ όσον αφορά τα προβλήματα των πόλεων, αλλά καμία συγκεκριμένη απόφαση, σχετικά με τη θεσμοποίηση της αστικής πολιτικής της ΕΕ, δεν λήφθηκε (Van Den Berg et. al., 2007).

Όλες αυτές οι προσπάθειες της Κοινότητας για άσκηση αποτελεσματικής παρέμβασης στον αστικό χώρο είχαν κατά κανόνα χαρακτήρα αποσπασματικό και χωρίς όραμα. Με σκοπό τον αποτελεσματικότερο συντονισμό των επιμέρους πολιτικών με αστική διάσταση και το σαφέστερο προσδιορισμό των στόχων, η Επιτροπή εξέδωσε το 1997 την ανακοίνωση "Προς ένα πρόγραμμα για το αστικό περιβάλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση". Στο συγκεκριμένο κείμενο έγινε μια πρώτη συνολική αποτίμηση των Ευρωπαϊκών παρεμβάσεων στις πόλεις και τέθηκαν οι βασικές επιδιώξεις της μελλοντικής Ευρωπαϊκής αστικής πολιτικής που είναι αφενός, η διατήρηση και η προαγωγή της ανταγωνιστικότητας των Ευρωπαϊκών αστικών κέντρων και αφετέρου, η επικέντρωση των προσπαθειών στην άμβλυνση του κόστους οικονομικής προσαρμογής και των συσσωρευμένων προβλημάτων (π.χ. ανεπαρκής στέγαση, μακροχρόνια ανεργία, εγκληματικότητα, κοινωνικός αποκλεισμός κλπ.) των περιθωριακών πόλεων μεσαίου και μεγάλου μεγέθους. Μέσα από το κείμενο, η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι παρόλο που τα κράτη μέλη έχουν τη βασική ευθύνη άσκησης αστικής πολιτικής, μια κάθετη συνεργασία όλων των επιπέδων σχεδιασμού (από το επίπεδο πολεοδομικού

συγκροτήματος μέχρι το Ευρωπαϊκό επίπεδο) και η εφαρμογή της σχετικής πολιτικής είναι πραγματοποιήσιμη, έτσι ώστε να επιτευχθεί η παραγωγή μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης, στη βάση πάντοτε της αρχής της επικουρικότητας και της αειφόρου ανάπτυξης των πόλεων. Όλες οι μελλοντικές ενέργειες και τομεακές πολιτικές σε επίπεδο ΕΕ θα πρέπει, σύμφωνα με το πρόγραμμα για το αστικό περιβάλλον στην ΕΕ, να εντάσσονται στη στρατηγική επιδίωξη της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.

Στο ίδιο κείμενο αναφέρεται ότι για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος θεωρείται αναγκαίος ο προσδιορισμός σαφών στόχων με συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα και προτείνεται να υπάρξει μεγαλύτερη ενσωμάτωση της αστικής διάστασης στις τομεακές πολιτικές της Ένωσης, μέσω των οποίων ασκείται η Ευρωπαϊκή πολιτική για τον αστικό χώρο. Έτσι, τα διευρωπαϊκά δίκτυα θα πρέπει να αυξήσουν τις θετικές τους επιδράσεις στους τομείς του περιβάλλοντος, της απασχόλησης και της βιομηχανίας και να συμβάλλουν στην καλύτερη αξιοποίηση και κατανομή των αστικών πόρων, εφόσον διασφαλισθεί η πρόσβαση στα δίκτυα των περιφερειακών και τοπικών συστημάτων, ενώ οι συνδυασμένες μεταφορές καθώς και οι δημόσιες επιβατικές μεταφορές θα πρέπει να ενισχυθούν περαιτέρω, ώστε να συμβάλουν στην καλύτερη πρόσβαση στα αστικά κέντρα, καθώς και στη βελτίωση της ενδοαστικής κινητικότητας. Επιπλέον, η διασύνδεση των μειονεκτούσων αστικών περιοχών και των μικρών πόλεων με τα σύγχρονα δίκτυα πληροφορικής θα μπορούσε να συντελεστεί στο πλαίσιο της μελλοντικής πολιτικής της ΕΕ για τις τηλεπικοινωνίες. Ακόμη, στο εν λόγω πρόγραμμα προτείνεται να ενισχυθούν οι εμπορικές λειτουργίες των πόλεων και ο τουρισμός, να καταπολεμηθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός, να στηριχθεί η παροχή υπηρεσιών δημόσιας υγείας στις μειονεκτούσες αστικές περιοχές και να βελτιωθούν οι υπηρεσίες δημόσιου συμφέροντος στη βάση των αρχών της ισότητας, της πρόσβασης, της καθολικότητας και της διαφάνειας. Τέλος, ως προς το σημαντικότερο μέσο υλοποίησης των παρεμβάσεων στις πόλεις, δηλαδή τα Διαρθρωτικά Ταμεία, στο κείμενο εκφράζεται η άποψη ότι στο μέλλον, κατά τη χάραξη των στρατηγικών και την κατάρτιση των προγραμμάτων, θα πρέπει να δίνεται μεγαλύτερη έμφαση σε θέματα αστικής ανάπτυξης. Προκειμένου να προκύψει μια συνεκτική, ολοκληρωμένη Ευρωπαϊκή πολιτική για τον αστικό χώρο θεωρείται σκόπιμη η ενεργότερη συμμετοχή των τοπικών αρχών στην κατάρτιση και εφαρμογή των επιμέρους προγραμμάτων και σχεδίων ανάπτυξης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1997).

Το 1997 στο Noordwijk, το άτυπο Συμβούλιο των Υπουργών Χωροταξίας, μετά από μια σειρά συνδιασκέψεων, εξέδωσε το "Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου"

(ΣΑΚΧ), σύμφωνα με το οποίο οι βασικοί στόχοι της νέας χωροταξικής στρατηγικής σε Ευρωπαϊκό επίπεδο είναι η οικονομική και κοινωνική συνοχή, η αιεφόρος ανάπτυξη και η ισόρροπη ανταγωνιστικότητα στον Ευρωπαϊκό χώρο. Ως ενδιάμεσοι στόχοι ή πεδία δραστηριοτήτων προσδιορίζονται: η δημιουργία ενός ισόρροπου και πολυκεντρικού αστικού συστήματος, η ισότιμη πρόσβαση στις υποδομές και στη γνώση, καθώς και η συνεχής διαχείριση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (European Commission, 1999).

Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες αρχές της δράσης της ΕΕ, τους ειδικότερους στόχους και τις επιμέρους επιλογές πολιτικής, για την ανάπτυξη του αστικού χώρου προτείνεται η συμπληρωματικότητα και η συνεργασία των πόλεων, κυρίως μέσω της προώθησης ολοκληρωμένων στρατηγικών ανάπτυξης του χώρου για ομάδες πόλεων (ειδικότερα στις διασυνοριακές περιφέρειες), καθώς και μέσω της ενίσχυσης των πάσης φύσεως δικτύων πόλεων. Για την προώθηση της πολυκεντρικής και ισόρροπης χωρικής ανάπτυξης στην ΕΕ, ως επιλογές πολιτικής προσδιορίζονται: η ενίσχυση και περαιτέρω ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού στρατηγικού ρόλου των παγκοσμιούπολεων και των πόλεων-υπλών, με ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη στις απομακρυσμένες περιοχές της Ευρώπης, η προσέλκυση άμεσων επενδύσεων (ειδικά στις μειονεκτικές περιφέρειες), η προώθηση ολοκληρωμένων στρατηγικών χωρικής ανάπτυξης συστημάτων πόλεων, συμπεριλαμβανομένης και της ενσωμάτωσης των αγροτικών περιοχών και των μικρών πόλεων που βρίσκονται σε αυτά, η ενίσχυση της συνεργασίας σε συγκεκριμένα ειδικά θέματα στον τομέα της χωρικής ανάπτυξης σε διασυνοριακό και εθνικό επίπεδο, καθώς και η δημιουργία δικτύων στα οποία συμμετέχουν μικρότερες πόλεις σε λιγότερο πυκνοκατοικημένες, οικονομικά ασθενέστερες περιφέρειες.

Για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας και της ελκυστικότητας των πόλεων, το ΣΑΚΧ περιλαμβάνει τις εξής επιλογές πολιτικής: ανταλλαγές εμπειριών και στήριξη αποτελεσματικών μεθόδων για τη μείωση της επέκτασης των δομημένων περιοχών και για τον περιορισμό της δόμησης σε ορισμένες κορεσμένες παραθαλάσσιες περιοχές, βελτίωση της προσπελασιμότητας των αστικών ζωνών, καταπολέμηση του κοινωνικού διαχωρισμού μέσω νέων στρατηγικών αστικού σχεδιασμού, διαφοροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας των πόλεων που εμφανίζουν εξάρτηση από περιορισμένο αριθμό δραστηριοτήτων, βελτίωση των επιχειρηματικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών υποδομών και συνθηκών, καθώς και προστασία του αστικού οικοσυστήματος. Ακόμη, για τη δημιουργία μιας νέας σχέσης (συμπεριλαμβανομένης και της εταιρικής σχέσης) μεταξύ πόλεων και υπαίθρου προτείνεται η προώθηση της

δημιουργίας δικτύων εταιρειών μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων των πόλεων και της υπαίθρου, η ενσωμάτωση της υπαίθρου που περιβάλλει μεγάλες πόλεις στις στρατηγικές χωρικής ανάπτυξης των αστικών περιφερειών με στόχο τον αποτελεσματικότερο σχεδιασμό των χρήσεων γης, η ενίσχυση της επανεγκατάστασης οικονομικών δραστηριοτήτων, η διατήρηση επαρκούς επιπέδου βασικών υπηρεσιών στις μικρές και μεσαίες πόλεις των αγροτικών περιοχών, και η στήριξη της ανάπτυξης των ενδογενών πόρων, κυρίως στους τομείς της βιομηχανίας και των υπηρεσιών.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, πέρα από τις παραπάνω γενικές κατευθύνσεις πολιτικής, για την ανάπτυξη ενός ισορροπημένου και πολυκεντρικού συστήματος πόλεων και μιας νέας σχέσης πόλης - υπαίθρου, προτείνονται συγκεκριμένες πολιτικές επιλογές για τον αστικό χώρο και μέσω των υπόλοιπων πεδίων δραστηριοτήτων, όπως για παράδειγμα, πολιτικές για την καλύτερη προσπελασιμότητα και την αποτελεσματικότερη χρήση των υποδομών, για τη διάδοση των καινοτομιών και της γνώσης, για τη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς, για την ορθή διαχείριση των υδάτινων πόρων, για τη στήριξη και δημιουργική διαχείριση της πολιτιστικής αστικής κληρονομιάς κλπ.. Παράλληλα, στο ΣΑΚΧ προβλέπονται μέθοδοι και διαδικασίες για την εφαρμογή της νέας Ευρωπαϊκής χωροταξικής στρατηγικής και για τη συμμετοχή στο διάλογο όλων των επιπέδων λήψης αποφάσεων (European Commission, 1999).

Με τα δύο τελευταία κοινοτικά κείμενα (Πρόγραμμα για το αστικό περιβάλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου) επιχειρείται για πρώτη φορά, πέρα από την συνηθισμένη καταγραφή των προβλημάτων, ο προσδιορισμός των στρατηγικών στόχων και η αναφορά των επιλογών παρέμβασης μιας συνολικής Ευρωπαϊκής αστικής πολιτικής.

Τέλος, τον Οκτώβριο του 1998 η ΕΕ δημοσίευσε τη "Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Ένα πλαίσιο για δράση", όπου τέθηκαν οι κύριοι πυλώνες για μια αστική πολιτική. Το αστικό φόρουμ που πραγματοποιήθηκε έναν μήνα αργότερα στη Βιέννη αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα στην ανάπτυξη της αστικής διάστασης της πολιτικής της ΕΕ δεδομένου ότι τα κράτη μέλη (με την άτυπη συνεδρίαση των Υπουργών) και η ΕΕ συζήτησαν σε θετικό κλίμα για την εφαρμογή μιας κοινής αστικής πολιτικής (Van Den Berg et. al., 2007).

2.5 ΤΕΤΑΡΤΗ ΦΑΣΗ: ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2000-2006

Το Δεκέμβριο του 1999, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προχώρησε σε τρίτη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων και ρύθμισε τη λειτουργία του Ταμείου Συνοχής. Η κατευθυντήρια αρχή της περιφερειακής πολιτικής της ΕΕ για την περίοδο 2000-2006 ήταν η παροχή βοήθειας στις περιοχές εκείνες που βρίσκονται σε αναπτυξιακή καθυστέρηση. Ειδικότερα, στόχος ήταν η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε αυτές τις περιοχές, με τη συμβολή των Διαρθρωτικών Ταμείων, προκειμένου να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητά τους (Van Den Berg et. al., 2007).

Το σημαντικότερο, ωστόσο, γεγονός αυτής της προγραμματικής περιόδου έγινε το Μάρτιο του 2000, όταν κατά τη σύνοδο κορυφής της Λισσαβόνας οι ηγέτες των κυβερνήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έθεσαν ένα νέο στόχο για την Ευρωπαϊκή Ένωση: *“να αναδείξουν την ΕΕ ως την πιο ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία στον κόσμο, βασισμένη στη γνώση και ικανή για αειφόρο οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή έως το 2010”*. Η Στρατηγική της Λισσαβόνας απαιτούσε δράση σε διάφορα μέτωπα: την εσωτερική αγορά, την κοινωνία της πληροφορίας, την έρευνα, την εκπαίδευση, τις διαρθρωτικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις, καθώς και πολιτικές που να ευνοούν την ανάπτυξη και τη βιώσιμη δημόσια οικονομία. Η στρατηγική αυτή, η οποία αναπτύχθηκε στο πλαίσιο πολλών Ευρωπαϊκών Συμβουλίων που διεξήχθησαν μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας, βασίζεται σε τρεις πυλώνες (http://europa.eu/scadplus/glossary/lisbon_strategy_el.htm):

- έναν οικονομικό πυλώνα που πρέπει να προετοιμάσει τη μετάβαση προς μια ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία της γνώσης. Στον πυλώνα αυτό δίνεται έμφαση στην ανάγκη για συνεχή προσαρμογή στις εξελίξεις της κοινωνίας της πληροφορίας και στις προσπάθειες για συναίνεση στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης,
- έναν κοινωνικό πυλώνα που στοχεύει στον εκσυγχρονισμό του κοινωνικού μοντέλου μέσω επενδύσεων σε ανθρώπινους πόρους και στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Τα κράτη μέλη καλούνται να επενδύσουν στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης και να ασκήσουν ενεργό πολιτική απασχόλησης, προκειμένου να διευκολύνουν τη μετάβαση στην οικονομία της γνώσης,

- έναν περιβαλλοντικό πυλώνα ο οποίος προστέθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ τον Ιούνιο του 2001 και ο οποίος επικεντρώνεται στο γεγονός ότι η οικονομική ανάπτυξη πρέπει να διαχωρίζεται από τη χρήση των φυσικών πόρων.

Για την επίτευξη των στόχων που θεσπίστηκαν το 2000, εκδόθηκε κατάλογος με αριθμητικούς στόχους. Λόγω του ότι οι σχετικές πολιτικές ανήκουν σχεδόν αποκλειστικά στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, τέθηκε σε εφαρμογή η ανοικτή μέθοδος συντονισμού η οποία περιλαμβάνει την κατάρτιση εθνικών σχεδίων δράσης. Πέρα από τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών, η Στρατηγική της Λισσαβόνας προέβλεπε την προσαρμογή και την ενίσχυση των υφιστάμενων διαδικασιών συντονισμού: της διαδικασίας του Λουξεμβούργου για την απασχόληση, της διαδικασίας του Κάρντιφ για τη λειτουργία των αγορών (αγαθά, υπηρεσίες και κεφάλαια) και της διαδικασίας της Κολωνίας για τον μακροοικονομικό διάλογο.

Πέντε χρόνια μετά την έναρξη της εφαρμογής της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, η Επιτροπή προέβη σε έναν όχι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό απολογισμό των επιτευχθέντων αποτελεσμάτων. Οι προβλεπόμενες επιδόσεις της ευρωπαϊκής οικονομίας σε θέματα ανάπτυξης, παραγωγικότητας και απασχόλησης δεν επιτεύχθηκαν. Ο ρυθμός δημιουργίας θέσεων απασχόλησης επιβραδύνθηκε, οι επενδύσεις στην έρευνα και την ανάπτυξη είναι ανεπαρκείς και υπάρχει απουσία ανάληψης αποφασιστικής πολιτικής δράσης, αδυναμία πλήρους εφαρμογής της εσωτερικής αγοράς προϊόντων και δημιουργίας αγοράς υπηρεσιών, ανεπαρκής συντονισμός και ασυνδύαστες προτεραιότητες. Για τους λόγους αυτούς η Επιτροπή αποφάσισε να δώσει το μεγαλύτερο βάρος στις ενέργειες που πρέπει να αναληφθούν και όχι στους αριθμητικούς στόχους που πρέπει να επιτευχθούν³ (<http://europa.eu/scadplus/leg/el/cha/c10241.htm>).

Σε σύγκριση με τις προηγούμενες περιόδους, στην περίοδο προγραμματισμού 2000-2006, δίνεται περισσότερη προσοχή στις πόλεις οι οποίες έχουν αναγνωριστεί ως μηχανές της περιφερειακής ανάπτυξης. Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας για την περίοδο 2000-2006, οι οποίες κάνουν ιδιαίτερη αναφορά στη συμβολή των πόλεων στην ισόρροπη ανάπτυξη του εδάφους, οι αστικές περιοχές διαδραματίζουν βασικό ρόλο στην ευρωπαϊκή οικονομία. Ειδικότερα, οι

³ Για την ανανεωμένη Στρατηγική της Λισσαβόνας και τις κατευθύνσεις που προβλέπονται για τις αστικές περιοχές στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής, γίνεται αναφορά στο επόμενο κεφάλαιο.

ολοκληρωμένες στρατηγικές ανάπτυξης θα πρέπει να αποσκοπούν σε τέσσερις βασικούς στόχους (<http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/g24202.htm>):

- την ευημερία και την ανάπτυξη της απασχόλησης στις αστικές περιοχές,
- τη στήριξη της κοινωνικής ένταξης,
- την προστασία του αστικού περιβάλλοντος και των οικοσυστημάτων, καθώς και της υγείας των ανθρώπων,
- την αποτελεσματικότερη αστική και τοπική διαχείριση (μεταφορές, ενέργεια, κατοικία).

Επιπλέον, στο πλαίσιο της συνέργιας μεταξύ αστικών και αγροτικών ζωνών, οι πόλεις και οι αγροτικές περιοχές πρέπει να αναπτύσσονται κατά τρόπο συμπληρωματικό με σκοπό τη βέλτιστη ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συνέργια θα μπορούσε να εκφραστεί λαμβάνοντας υπόψη ένα πολυκεντρικό εδαφικό πλαίσιο ανάπτυξης και επομένως την περισσότερο ισορροπημένη ανάπτυξη του κοινοτικού εδάφους.

Για τη σημασία των πόλεων στην ανάπτυξη της Ευρώπης γίνεται λόγος στην 2^η και 3^η έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή που αναφέρονται στην προγραμματική περίοδο 2000-2006. Οι δύο αυτές εκθέσεις προσδιορίζουν τους στόχους και τις προτεραιότητες για την επίτευξη της συνοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με τις πόλεις να προσδιορίζονται ως κέντρα οικονομικής ανάπτυξης, παρόλο που αντιμετωπίζουν μια σειρά από προβλήματα (περιβαλλοντικά, κοινωνικά κλπ.).

Εξάλλου, στη δεύτερη έκθεση τίθεται ο στόχος της εδαφικής συνοχής και ο ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν οι αστικές περιοχές στην επίτευξη του. Ειδικότερα, αναφέρεται ότι για τη διασφάλιση της εδαφικής συνοχής θα πρέπει να εφαρμοστεί ένα σχέδιο πολυκεντρικής χωρικής ανάπτυξης προκειμένου να αποφευχθεί η περαιτέρω συγκέντρωση στην περιοχή του πυρήνα της ΕΕ και να γίνουν ανταγωνιστικότερες οι αστικές περιοχές που βρίσκονται στην περιφέρεια της Ευρώπης. Επιπλέον, θα πρέπει να αναπτυχθούν σχέσεις συνεργασίας τόσο μεταξύ των αστικών περιοχών, όσο και μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών που τις περιβάλλουν, ενώ θα πρέπει να προωθηθεί η δημιουργία δικτύων στα οποία θα συμμετέχουν κυρίως πόλεις που βρίσκονται σε οικονομικά ασθενέστερες περιφέρειες. Τέλος, στη δεύτερη έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή γίνεται αναφορά στη συμβολή των κοινοτικών και διαρθρωτικών πολιτικών στην οικονομική και κοινωνική συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης γενικά, αλλά και των αστικών περιοχών, αφού όλες αυτές οι πολιτικές συνδέονται είτε άμεσα, είτε έμμεσα με τις πόλεις (European Commission, 2001b).

Η τρίτη έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή αναφέρεται στη συμβολή των κοινοτικών πολιτικών στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ, καθώς και στις επιπτώσεις και στην προστιθέμενη αξία των διαρθρωτικών πολιτικών, με ιδιαίτερη αναφορά στην συνεισφορά της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας URBAN στην ανάπτυξη των αστικών περιοχών (European Commission, 2004).

Επηρεασμένη από τη Στρατηγική της Λισσαβόνας, η τρίτη έκθεση εντάσσει το στόχο της συνοχής κάτω από την ιδέα της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας η οποία θα ωθήσει τον αναπτυξιακό δυναμισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς όφελος όλων των περιοχών. Στο εγχείρημα αυτό, οι πόλεις αναμένεται να διαδραματίσουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, καθώς η Επιτροπή προτίθεται να ενισχύσει τη θέση των αστικών ζητημάτων μέσα από ένα σύνολο δράσεων που θα προωθήσει και οι οποίες θα στοχεύουν, όχι μόνο στην παροχή βοήθειας στις υποβαθμισμένες περιοχές των πόλεων, αλλά στην οικονομική ανάπτυξη και στην ενίσχυση του ανταγωνισμού των αστικών περιοχών ως σύνολο (Frank, 2006).

Συνεχίζοντας, εκτός από την Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN II, που συνέχισε τη θετική εμπειρία του URBAN I στοχεύοντας στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στις υποβαθμισμένες αστικές περιοχές, σε αυτήν την περίοδο εφαρμόστηκε το πρόγραμμα URBACT που αποσκοπούσε στην ανταλλαγή εμπειριών και ορθών πρακτικών, καθώς και την εφαρμογή της δεύτερης φάσης του Αστικού Ελέγχου. Για τα τρία παραπάνω προγράμματα θα υπάρξει αναλυτική περιγραφή στη συνέχεια.

Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN II (2000-2006)

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN II επικεντρώθηκε στην οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση των αστικών περιοχών. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία περιείχε αρκετές βελτιώσεις σε σχέση με την προηγούμενη (απλοποίηση των διοικητικών διαδικασιών, συμμετοχή πόλεων μικρού και μεσαίου μεγέθους, μεγαλύτερη διαφάνεια στα κριτήρια επιλογής των περιοχών, πρόγραμμα δικτύωσης για την ανταλλαγή εμπειριών). Οι περιοχές που επιλέχθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος URBAN II αντιμετώπιζαν σοβαρές κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις. Η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN II έδωσε προτεραιότητα σε τρεις άξονες δράσεων: φυσική και περιβαλλοντική αναζωογόνηση, κοινωνική ένταξη και επιχειρηματικότητα-απασχόληση. Το 40% των προγραμματισμένων δαπανών εντάσσονται στην πρώτη κατηγορία και το 42% στις άλλες δύο, ενώ οι υπόλοιπες

δαπάνες αφορούν κυρίως τους τομείς των μεταφορών και της κοινωνίας της πληροφορίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002).

Οι βασικοί στόχοι της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας URBAN II ήταν οι εξής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2000):

- α) διαμόρφωση και εφαρμογή καινοτόμων στρατηγικών για τη βιώσιμη οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση μικρού και μεσαίου μεγέθους πόλεων ή μειονεκτικών περιοχών σε μεγαλύτερες πόλεις,
- β) ενίσχυση και ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών σε σχέση με τη βιώσιμη αστική αναζωογόνηση και ανάπτυξη στην Κοινότητα.

Αναφορικά με τις δράσεις προτεραιότητας του URBAN II, αυτές ήταν οι εξής (<http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/g24209.htm>):

- ανάπλαση των υφιστάμενων κτιρίων για διαφοροποιούμενες χρήσεις (π.χ. προστασία και ανακαίνιση κτιρίων, δημόσιων χώρων, υποβαθμισμένων τοποθεσιών και μολυσμένων γηπέδων, διαφύλαξη και αξιοποίηση της ιστορικής, πολιτιστικής, περιβαλλοντικής κληρονομιάς κ.α.),
- ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος και εφαρμογή τοπικών συμφώνων και πρωτοβουλιών για την απασχόληση,
- εφαρμογή στρατηγικής για την καταπολέμηση του αποκλεισμού και της διάκρισης μέσω ενεργειών που ευνοούν την ισότητα ευκαιριών και κατά κύριο λόγο αφορούν τις γυναίκες και τους πρόσφυγες,
- συγκρότηση ολοκληρωμένων, αποδοτικών και περιβαλλοντικά φιλικών συστημάτων δημόσιων μεταφορών,
- ενέργειες υπέρ του περιβάλλοντος (π.χ. μείωση και επεξεργασία απορριμμάτων, ολική ανακύκλωση, συλλογή και επιλεκτική επεξεργασία, ανάλυση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα, αποτελεσματική διαχείριση υδάτων, μείωση ηχητικών οχλήσεων κ.α.),
- ανάπτυξη δυνατοτήτων συνδεδεμένων με τις τεχνολογίες της κοινωνίας της πληροφορίας με αποδέκτες τους πολίτες και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις,
- προώθηση της αρχής της «αστικής διακυβέρνησης»: μελέτες και παροχή συμβουλών για την αναδιοργάνωση και τη βελτίωση των δημόσιων υπηρεσιών, προβληματισμός και συγκρότηση νέων μηχανισμών αστικής διαχείρισης, εισαγωγή δεικτών αξιολόγησης του αειφόρου χαρακτήρα της τοπικής διαχείρισης κλπ.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τόσο του URBAN II, όσο και του URBAN I, ήταν η ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη μιας ουσιαστικής εταιρικής σχέσης με τις τοπικές αρχές και την τοπική κοινότητα. Ποσοστό άνω του 80% των προγραμμάτων εκπονήθηκαν σε συνεργασία με τοπικούς εταίρους, συμπεριλαμβανομένων ομάδων της τοπικής κοινότητας. Από άποψη χρηματοδοτικών μεγεθών, η χρηματοδοτική ενίσχυση κάλυπτε έως και 75% του συνολικού κόστους στις περιοχές του Στόχου 1 και έως και 50% στις υπόλοιπες περιοχές. Τα προγράμματα χαρακτηρίστηκαν από μέση έως υψηλή κατά κεφαλήν ένταση της ενίσχυσης, η οποία ήταν ακόμη πιο αποτελεσματική και εμφανής λόγω της μικρής έκτασης των περιοχών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002).

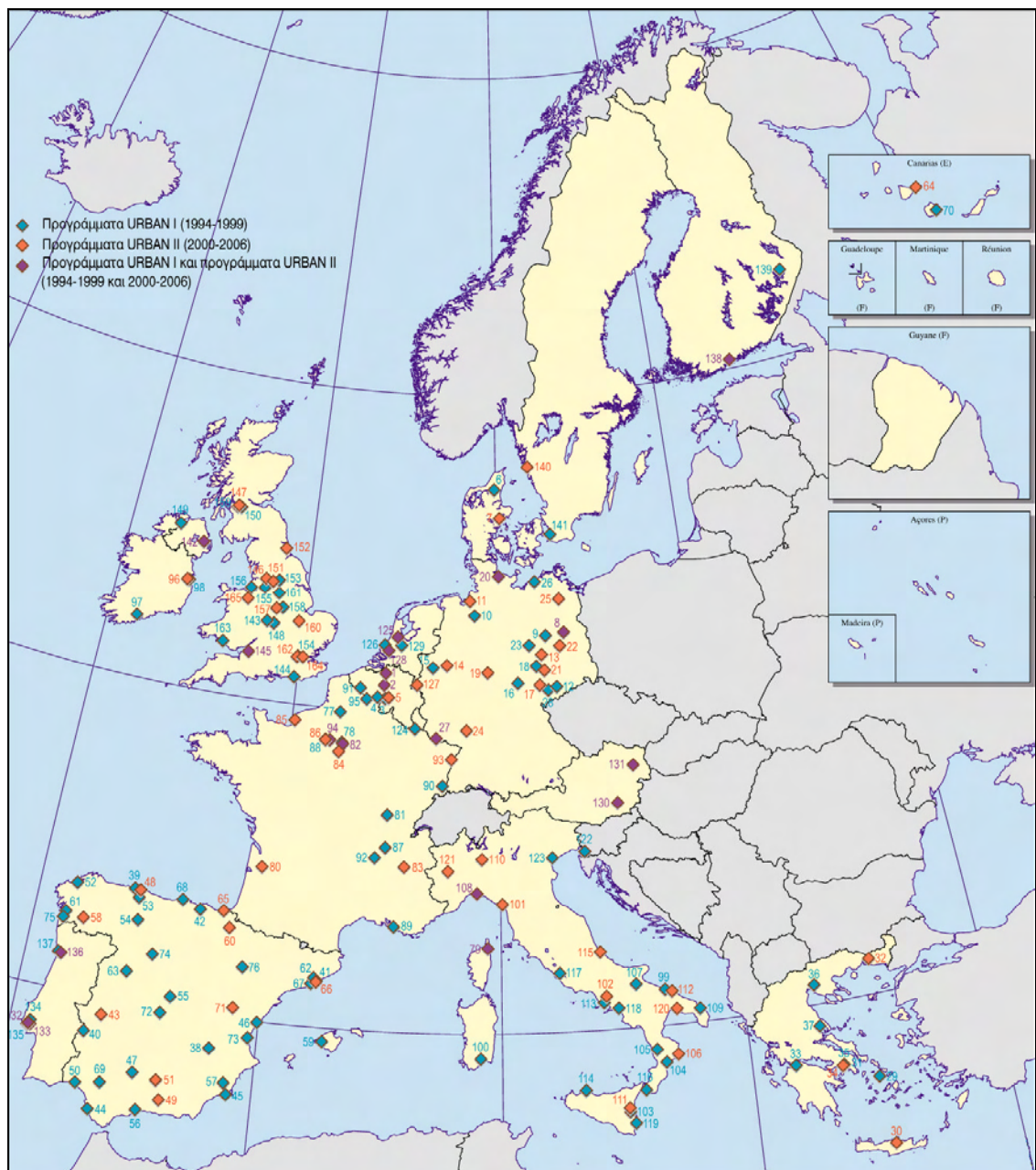
Επιπλέον, συγκρίνοντας τις δύο Κοινοτικές Πρωτοβουλίες (URBAN I και II) διαπιστώνεται ότι, αν και η συνολική συνεισφορά του ΕΤΠΑ ήταν μικρότερη, επειδή η πρωτοβουλία URBAN II εστιάστηκε σε λιγότερα προγράμματα, η μέση συνεισφορά του ΕΤΠΑ ανά πρόγραμμα ήταν μεγαλύτερη (περίπου 10 εκατ. ευρώ, έναντι 8 εκατ. ευρώ της URBAN I), ενώ και το μέσο μέγεθος πληθυσμού ανά πρόγραμμα ήταν επίσης μεγαλύτερο (περίπου 31.000 άτομα, έναντι 27.000 ατόμων της URBAN I). Τα βασικά δεδομένα των δύο Κοινοτικών Πρωτοβουλιών αναφέρονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 2: Σύγκριση προγραμμάτων URBAN I και II

	URBAN I	URBAN II
Αριθμός επιλέξιμων περιοχών	118	70
Επιλέξιμος πληθυσμός	3,2 εκατ.	2,2 εκατ.
Μεγαλύτερο πρόγραμμα (κάτοικοι)	Βιέννη (130.000)	Άμστερνταμ (62.000)
Μικρότερο πρόγραμμα	Μπάρι (8.000)	Αμαδόρα (10.000)
Συνεισφορά ΕΤΠΑ	953 εκατ. ευρώ	700 εκατ. ευρώ
Μέσος όρος συνεισφοράς ΕΤΠΑ / πρόγραμμα	8,1 εκατ. ευρώ	10 εκατ. ευρώ
Μέσος όρος συνεισφοράς ΕΤΠΑ / κάτοικο	300 ευρώ	320 ευρώ
Συνολική επένδυση	1,8 δις ευρώ	1,58 δις ευρώ
Συνολική επένδυση / κάτοικο	560 ευρώ	720 ευρώ

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2002)

Χάρτης 3: Πόλεις που συμμετείχαν στα προγράμματα URBAN I και II

Πηγή: http://ec.europa.eu/regional_policy/urban2/urban/initiative/src/frame1.htm

Μολονότι το URBAN II αποτέλεσε σε μεγάλο βαθμό συνέχεια του URBAN I, υπήρξαν και κάποιες διαφοροποιήσεις (Ανδρικοπούλου, 2007):

- συμμετοχή πόλεων μικρού και μεσαίου μεγέθους. Το όριο των 100.000 κατοίκων του URBAN I για το συνολικό πληθυσμό μιας πόλης καταργήθηκε. Ο μόνος περιορισμός του URBAN II ήταν σε επίπεδο προγράμματος (η περιοχή του προγράμματος έπρεπε να περιλαμβάνει τουλάχιστον 20.000 κατοίκους – 10.000 σε εξαιρετικές περιπτώσεις με επαρκή αιτιολόγηση),

- σαφή κριτήρια για την επιλογή των περιοχών, όπως ορίζονται στις κατευθυντήριες γραμμές του URBAN II. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα μεγαλύτερη διαφάνεια στη διαδικασία επιλογής,
- χρήση ενός μόνο ταμείου προκειμένου να απλοποιηθεί σημαντικά η διαδικασία διαχείρισης. Στο παρελθόν, τόσο το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), όσο και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) πραγματοποιούσαν παρεμβάσεις στις περιοχές του URBAN I, με αποτέλεσμα να επαναλαμβάνονται ορισμένες διαδικασίες. Το URBAN II χρηματοδοτήθηκε αποκλειστικά από το ΕΤΠΑ, με αποτέλεσμα σε κάποιους τομείς ο διαχειριστικός φόρτος εργασίας να μοιράζεται, π.χ. όσον αφορά τις αιτήσεις πληρωμής. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι τα μέτρα που αφορούσαν το ΕΚΤ εξαιρέθηκαν,
- χρήση και ανάπτυξη του Αστικού Ελέγχου ως συστηματικής πηγής πληροφόρησης. Επιπλέον, βελτίωση της συνέπειας και της ποιότητας της παρακολούθησης, καθώς υπήρξε θέσπιση ενός κοινού συνόλου δεικτών,
- υποστήριξη των εκ των προτέρων αξιολογήσεων,
- νέο πρόγραμμα δικτύωσης για την προώθηση της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών στο αστικό περιβάλλον.

Σε γενικές γραμμές, η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN II είχε πολλά πλεονεκτήματα που μπορούν να χρησιμεύσουν ως βάση για τη μελλοντική πολιτική συνοχής σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002):

- ολοκληρωμένη προσέγγιση, η οποία συνδυάζει μέτρα κοινωνικής ένταξης και κατάρτισης με μέτρα φυσικής και περιβαλλοντικής ανάπλασης, δηλαδή συνοδευτικά μέτρα για την προώθηση της ανταγωνιστικότητας, της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης,
- εστίαση σε μικρές περιοχές. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται υψηλή ένταση χρηματοδότησης, ολοκληρωμένη προσέγγιση των διάφορων προβλημάτων που αντιμετωπίζει κάθε περιοχή και προώθηση πιο αποδοτικών μέτρων,
- μέτρα για την προώθηση της ένταξης των μεταναστών. Οι περιοχές του URBAN αποτελούν στρατηγικές θέσεις για την προώθηση τέτοιων μέτρων, τα οποία είναι κοινοτικού ενδιαφέροντος και θα μπορούσαν ακόμη και να ενισχυθούν στο μέλλον,

- απλοποίηση των διαχειριστικών διαδικασιών, ιδιαίτερα η προσέγγιση χρηματοδότησης από ένα μόνο Διαρθρωτικό Ταμείο και η σχετικά απλή δομή του προγράμματος,
- ιδιαίτερη έμφαση στην τοπική εταιρική σχέση. Με αυτό τον τρόπο αναπτύσσονται οι τοπικές ικανότητες, το πρόγραμμα καθίσταται πιο αποτελεσματικό και η Ευρώπη προσεγγίζει τους πολίτες της. Αυτή η διάσταση θα μπορούσε να αναπτυχθεί ακόμη περισσότερο την επόμενη περίοδο, με βάση την τρέχουσα εμπειρία,
- πρόγραμμα δικτύωσης και ανταλλαγής εμπειριών, το οποίο ενσωματώνει ένα συστηματικό κύκλο εκμάθησης στη διαδικασία.

Πρόγραμμα URBACT I

Το πρόγραμμα URBACT I, το οποίο κάλυπτε την περίοδο 2002-2006, είχε σαν στόχο να διευκολύνει τη δικτύωση μεταξύ των πόλεων που εντάχθηκαν στις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες URBAN I και URBAN II, καθώς και στα Αστικά Πιλοτικά Σχέδια. Αφορούσε δηλαδή μικρές και μεσαίες πόλεις, καθώς και συνοικίες σε μεγάλα αστικά συγκροτήματα που χαρακτηρίζονται από αυξημένα επίπεδα ανεργίας, εγκληματικότητας, φτώχειας και απουσία δημόσιων εξυπηρετήσεων.

Πρωταρχικός σκοπός του προγράμματος URBACT I ήταν η προώθηση καινοτόμων στρατηγικών οικονομικής και κοινωνικής αναζωογόνησης των πόλεων που συμμετείχαν. Το URBACT I απευθυνόταν στις τοπικές αρχές (αιρετούς και στελέχη) και τους εταίρους τους (οικονομικοί και κοινωνικοί φορείς, τοπικοί οργανισμοί μελετών και έρευνας και άλλοι συλλογικοί φορείς). Οι τρεις ευρύτεροι στόχοι του προγράμματος ήταν (Ανδρικοπούλου, 2007):

- να αναπτύξει διακρατικές ανταλλαγές μεταξύ των πόλεων που εφάρμοσαν προγράμματα URBAN I, URBAN II ή Αστικά Πιλοτικά Σχέδια, καθώς και των πόλεων των νέων κρατών μελών με πληθυσμό άνω των 20.000 κατοίκων,
- να αντλήσει μαθήματα από την ανάλυση των εμπειριών των πόλεων αυτών και να προτείνει καινοτόμες προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων,
- να διαδώσει τις εμπειρίες αυτών των διαφορετικών περιοχών, τα μαθήματα που αντλήθηκαν, τα συμπεράσματα και τις προτάσεις τους.

Το πρόγραμμα URBACT I είχε δύο άξονες προτεραιότητας (<http://urbact.eu>):

- 1^{ος} άξονας προτεραιότητας: ανταλλαγή και διάδοση των γνώσεων

Περιελάμβανε θεματικά δίκτυα που οργανώνονταν από τις ίδιες τις πόλεις, δράσεις για την ενίσχυση των ικανοτήτων των αστικών φορέων, καθώς και μελέτες (η συνολική χρηματοδότηση ανήλθε σε 14 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων το 50% από τους εταίρους των έργων)

- 2^{ος} άξονας προτεραιότητας: συγκέντρωση και πληροφόρηση

Περιελάμβανε τη δημιουργία ιστοσελίδας, την παρουσίαση των αποτελεσμάτων, καθώς και συλλογή εργαλείων και πληροφοριών για υποδειγματικά έργα (η συνολική χρηματοδότηση ανήλθε σε 8,8 εκατ. ευρώ, ενώ άλλα 1,96 εκατ. ευρώ διατέθηκαν για την τεχνική στήριξη και λειτουργία του προγράμματος).

Το URBACT I απευθυνόταν στους τοπικούς φορείς των πόλεων και οργάνωνε την ανταλλαγή και διάδοση της γνώσης μεταξύ τους, μέσω της συμμετοχής τους σε μια σειρά από θεματικά δίκτυα. Κάθε δίκτυο ένωνε πόλεις από διαφορετικές χώρες και μία από αυτές αποτελούσε την επικεφαλή του δικτύου. Τα δίκτυα οργανώθηκαν ανάλογα με την έμφαση που δίνει το καθένα σε ένα από τα εξής θέματα: συμμετοχή των πολιτών, πολιτισμός, οικονομική δραστηριότητα και απασχόληση, πληθυσμοί ξένης προέλευσης, κοινωνία της πληροφορίας, αστική αναζωογόνηση, εταιρικές σχέσεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα, κοινωνικός αποκλεισμός, μεταφορές και περιβάλλον, αστική ανασφάλεια και νέοι άνθρωποι (<http://urbact.eu>).

Αστικός Έλεγχος - Φάση II (2002-2005)

Κατά τη δεύτερη φάση του Αστικού Ελέγχου (περίοδος 2002-2005), στόχος ήταν η συγκέντρωση πληροφοριών για τις συνθήκες ζωής σε 258 πόλεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεγάλου και μεσαίου μεγέθους. Τα πλεονεκτήματα του Αστικού Ελέγχου, στο πλαίσιο του οποίου εκπονούνται μελέτες μέχρι και σήμερα, είναι τα εξής: α) επιτρέπει να γίνουν συγκρίσεις μεταξύ των πόλεων της Ευρώπης, β) υποστηρίζει την ανάπτυξη αστικών πολιτικών, γ) διευκολύνει την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ πόλεων και δ) δίνει πληροφορίες για την ποιότητα ζωής στις ευρωπαϊκές πόλεις.

Ο Αστικός Έλεγχος επικεντρώνεται στη συγκέντρωση αξιόπιστων στοιχείων για 333 μεταβλητές σε εννέα πεδία: δημογραφία (ηλικία, φύλο, εθνικότητα, νοικοκυριά), κοινωνικά στοιχεία (στέγαση, υγεία, εγκληματικότητα), οικονομικά στοιχεία (απασχόληση και εισόδημα), πολιτική συμμετοχή (εκλογές και τοπική διοίκηση), κατάρτιση και εκπαίδευση (εκπαιδευτικό επίπεδο), περιβάλλον (κλίμα, ατμόσφαιρα,

νερό, απόβλητα), μετακινήσεις και μεταφορές (μετακίνηση για εργασία, ατυχήματα), κοινωνία της πληροφορίας (χρήση τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών), πολιτισμός και αναψυχή (πολιτιστικές δραστηριότητες και τουριστικός τομέας). Η συγκέντρωση στοιχείων αφορά τρία διαφορετικά γεωγραφικά επίπεδα: το πρώτο και κύριο επίπεδο είναι η πόλη ως διοικητική μονάδα και σε αυτό συγκεντρώνονται πληροφορίες για όλες τις μεταβλητές. Το δεύτερο επίπεδο είναι το υποαστικό, το οποίο αφορά συγκρίσιμες συνοικίες περίπου 20.000 κατοίκων και επιτρέπει την κατανόηση των ανισοτήτων μεταξύ των διαφόρων περιοχών της πόλης. Το τρίτο επίπεδο είναι η ευρύτερη περιοχή της πόλης, η οποία στις περισσότερες περιπτώσεις αντιστοιχεί στην επόμενη διοικητική κατηγορία (Ανδρικοπούλου, 2007).

Με βάση τα στοιχεία που συγκεντρώνονται, διεξάγονται διάφορες έρευνες. Για παράδειγμα, το Νοέμβριο 2006 πραγματοποιήθηκε έρευνα για να καταγραφεί η αντίληψη των ίδιων των κατοίκων σχετικά με την ποιότητα ζωής σε 75 πόλεις. Η έρευνα αφορά 70 πόλεις στα 27 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 5 πόλεις στην Κροατία και την Τουρκία. Η έρευνα καλύπτει θέματα όπως η απασχόληση, το περιβάλλον, η κατοικία, οι μεταφορές, οι πολιτισμικές εκδηλώσεις, οι αστικές υπηρεσίες και η μετανάστευση. Ο Αστικός Έλεγχος θα συνεχιστεί και θα αποτελέσει σημαντικό εργαλείο και για την επόμενη προγραμματική περίοδο 2007-2013 (http://ec.europa.eu/regional_policy/urban2/urban/audit).

2.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την εξέταση της πολιτικής της ΕΕ για τον αστικό χώρο, για την περίοδο από την ίδρυση της Κοινότητας έως το 2006, το βασικό συμπέρασμα είναι ότι με το πέρασμα των χρόνων παρατηρείται αυξανόμενο ενδιαφέρον και εντονότερη ενεργοποίηση της ΕΕ σε θέματα που αφορούν τις αστικές περιοχές, πάντα όμως στο πλαίσιο της περιφερειακής πολιτικής.

Κατά την πρώτη φάση έως το 1988, δεν υπήρξε κανένα άμεσο ενδιαφέρον για τα αστικά ζητήματα, πέρα από κάποια προγράμματα που αναφέρονταν στη βελτίωση του περιβάλλοντος στις αστικές περιοχές. Την περίοδο 1989-1993, η ΕΕ άρχισε να αντιλαμβάνεται τη σημασία των πόλεων στην ανάπτυξη και ολοκλήρωση της και αύξησε το ενδιαφέρον της με την εφαρμογή προγραμμάτων που αφορούσαν τις αστικές περιοχές, όπως τα Αστικά Πιλοτικά Σχέδια. Γενικά, την περίοδο αυτή υπήρξε μια μετατόπιση των αστικών ζητημάτων από την πολιτική περιβάλλοντος στην πολιτική συνοχής. Κατά τη διάρκεια της τρίτης φάσης (περίοδος 1994-1999), τόσο η ΕΕ, όσο και τα κράτη μέλη, φάνηκαν να είναι θετικοί στη θεσμοποίηση μιας αστικής πολιτικής της ΕΕ, αλλά καμία συγκεκριμένη απόφαση δεν λήφθηκε. Τη συγκεκριμένη περίοδο εφαρμόστηκαν σημαντικά προγράμματα αστικού χαρακτήρα με απώτερο στόχο την οικονομική και κοινωνική συνοχή και την ανάπτυξη των πόλεων (Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN I, Αστικός Έλεγχος κ.α.). Τέλος, την περίοδο 2000-2006, δίνεται ακόμη περισσότερη προσοχή στις πόλεις οι οποίες αναγνωρίζονται ως μηχανές της περιφερειακής ανάπτυξης, με την Στρατηγική της Λισσαβόνας να αναφέρεται στη σημασία των πόλεων για την ανάπτυξη της ΕΕ και το στόχο της συνοχής να εντάσσεται κάτω από την ιδέα της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας η οποία θα ωθήσει τον αναπτυξιακό δυναμισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς όφελος όλων των περιοχών.

Σε γενικές γραμμές, η αναγνώριση του ρόλου των πόλεων στις συνολικές προοπτικές ανάπτυξης και σταθερότητας της Ευρώπης και το εύρος των ζητημάτων, ώθησε τα αρμόδια κοινοτικά όργανα στην εφαρμογή παρεμβατικών διαδικασιών σχεδόν σε όλους τους τομείς λειτουργίας των σύγχρονων πόλεων. Η εκτίμηση των αποτελεσμάτων είτε πρόκειται για μέτρα αστικής παρέμβασης εντεταγμένα στις κοινοτικές τομεακές πολιτικές, είτε για εξειδικευμένες αστικές πρωτοβουλίες/προγράμματα, κρίνονται σε γενικές γραμμές ως θετικές.

Θα πρέπει, όμως, να τονιστεί ότι η συνολική αποτίμηση των παρεμβάσεων δυσχεραίνεται από το γεγονός ότι οι δράσεις της ΕΕ υπέρ των Ευρωπαϊκών πόλεων δεν

ήταν και δεν είναι εντεταγμένες σε μια συνεκτική, ολοκληρωμένη στρατηγική ανάπτυξης του αστικού χώρου. Αντίθετα, οι μέχρι σήμερα παρεμβάσεις χαρακτηρίζονται από έλλειψη συντονισμού τόσο μεταξύ των διαφόρων οργάνων και υπηρεσιών της ΕΕ, όσο και μεταξύ του Ευρωπαϊκού και εθνικού επιπέδου (κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης).

Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι υπάρχει πληθώρα επιμέρους στόχων και μέσων με αποτέλεσμα να παρατηρούνται συχνά φαινόμενα έλλειψης συμπληρωματικότητας, επικάλυψης, διασποράς, ανεπάρκειας και ασυμβατότητας μεταξύ των επιμέρους δράσεων, γεγονός που, πέρα από τη μείωση της αποτελεσματικότητας, συνεπάγεται και αυξημένο κόστος διαχείρισης και πληροφόρησης.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η ανάπτυξη μιας ανεξάρτητης αστικής πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο κρίνεται επιτακτική, αφού τα θέματα που αφορούν τις αστικές περιοχές της ΕΕ ρυθμίζονται είτε μέσα από άλλες πολιτικές (περιφερειακή πολιτική, πολιτική για τις μεταφορές κλπ.) που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα την αστική ανάπτυξη, είτε από τα ίδια τα κράτη-μέλη, και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα πολλές φορές να μην επιτυγχάνεται η μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητα στην επίλυση των διάφορων προβλημάτων για μια σειρά από λόγους που προαναφέρθηκαν (πληθώρα στόχων, ασυμβατότητας μεταξύ δράσεων κλπ.).

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2007-2013**

3.1 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ

Σύμφωνα με την πέμπτη έκθεση προόδου σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή, η πολιτική συνοχής βασίζεται στο άρθρο 158 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ), με βάση το οποίο η Κοινότητα στοχεύει στην προώθηση της αρμονικής ανάπτυξης και με αυτόν τον σκοπό θα σχεδιάσει και θα εφαρμόσει τις ενέργειές της που θα οδηγήσουν στην ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Το ενδιαφέρον για την πολιτική συνοχής παραμένει ιδιαίτερα έντονο. Η πολιτική συνοχής διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην οικοδόμηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και θα πρέπει να δοθεί συνέχεια στην πολιτική αυτή, ειδικά μετά την ένταξη των δέκα νέων κρατών μελών το 2004, καθώς και της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας το 2007. Η πολιτική συνοχής καθοδηγεί και ενθαρρύνει την ανάπτυξη σε ολόκληρη την Ευρώπη, προωθεί επενδύσεις οι οποίες διαφορετικά δεν θα είχαν γίνει, υποστηρίζει την ανταγωνιστικότητα στις πιο ευάλωτες περιφέρειες, ενισχύει την κοινωνική πρόοδο και την αλληλεγγύη, καθιστά το φυσικό, κοινωνικό και ανθρώπινο δυναμικό ως μοχλούς ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού της διοίκησης και ενθαρρύνει την πολυετή στρατηγική και χρηματοοικονομική διαχείριση. Ακόμη, προωθεί τη μεταφορά τεχνογνωσίας και βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των περιφερειών και των κρατών μελών και ενθαρρύνει μια κουλτούρα αξιολόγησης και ελέγχου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2008α).

3.1.1 ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΕΛΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Βασική προτεραιότητα της πολιτικής συνοχής είναι η μείωση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων όσον αφορά το επίπεδο ανάπτυξης των ευρωπαϊκών περιφερειών. Επομένως, οι περιφέρειες που υστερούν πρέπει να παραμείνουν στο επίκεντρο της πολιτικής. Ωστόσο, υποστηρίζεται ότι η πολιτική πρέπει να καλύπτει όλο το έδαφος της ΕΕ, δεδομένου ότι η πολιτική συνοχής δεν είναι ένας απλός μηχανισμός αλληλεγγύης, αλλά στοχεύει και στην ενίσχυση της εγγενούς δυνατότητας ανάπτυξης των ευρωπαϊκών περιφερειών.

Επιπλέον, η εδαφική συνεργασία αποτελεί βασικό συστατικό της πολιτικής συνοχής και είναι ένας πλήρως αναπτυγμένος στόχος. Υπογραμμίζεται ότι η εδαφική συνεργασία είναι ένα από τα καλύτερα παραδείγματα της προστιθέμενης αξίας αυτής της πολιτικής και, για το λόγο αυτό, πρέπει να ενισχυθεί. Σχετικά με το περιεχόμενο

της πολιτικής συνοχής, τα βασικά διατομεακά θέματα στα οποία αναφέρεται είναι τα εξής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2008α):

- Η ανταγωνιστικότητα βρίσκεται στον πυρήνα της πολιτικής συνοχής. Ένα σημαντικό μέρος των οικονομικών πόρων θα πρέπει να έχει έναν ειδικό προορισμό που θα σχετίζεται με τις βασικές επενδύσεις που συνδέονται με την ανανεωμένη ατζέντα για την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Ειδικότερα, η έρευνα, η καινοτομία και η αναβάθμιση των προσόντων για την προώθηση της οικονομίας της γνώσης, η εξέλιξη του ανθρώπινου δυναμικού μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, η προσαρμοστικότητα, η υποστήριξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (ιδιαίτερα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων), η ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας και η ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος θεωρούνται βασικοί τομείς στους οποίους πρέπει να επικεντρωθούν οι επενδύσεις.
- Οι ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας είναι στο επίκεντρο των ενεργειών που προτείνονται για να προωθήσουν την απασχόληση, να ενισχύσουν την κοινωνική συνοχή και να μειώσουν τον κίνδυνο της φτώχειας. Θεωρείται ότι η πολιτική συνοχής πρέπει να συμβάλει στην κοινωνική διάσταση της Ευρώπης με τη βελτίωση των προοπτικών απασχόλησης των πιο ευάλωτων ομάδων όπως είναι η νεολαία, οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, οι μετανάστες και οι μειονότητες. Επιπλέον, τονίζεται ο σημαντικός ρόλος της κοινωνικής οικονομίας στη δημιουργία ποιοτικών θέσεων απασχόλησης, στην ενίσχυση της καινοτομίας, στη συμβολή για την ανάπτυξη των αγροτικών περιφερειών και στην παροχή πολλών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας. Τέλος, η πολιτική συνοχής πρέπει να υποστηρίξει τις ομάδες που αντιμετωπίζουν ειδικές δυσκολίες όσον αφορά την είσοδό τους στην αγορά εργασίας.
- Το τρίτο διατομεακό θέμα είναι η αειφόρος ανάπτυξη. Θεωρείται ότι η πολιτική συνοχής πρέπει να ενισχύσει τον προσανατολισμό της προς την επίτευξη του στόχου της Στρατηγικής του Γκέτεμποργκ. Ειδικότερα, θα μπορούσε να συμβάλει στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου μέσω των πολιτικών που αποσκοπούν στη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας και στην προώθηση της ανάπτυξης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Εκτός από τα παραπάνω, δίνεται ιδιαίτερη προσοχή σε διάφορα άλλα ζητήματα. Συγκεκριμένα, η ένταξη της εδαφικής συνοχής στη Συνθήκη της Λισαβόνας θεωρείται γενικά ένα θετικό βήμα. Ωστόσο, η Επιτροπή καλείται να αναπτύξει τον ορισμό της

εδαφικής συνοχής, καθώς και δείκτες για την καλύτερη κατανόηση αυτής της έννοιας. Η εδαφική συνοχή θεωρείται, ειδικότερα, ότι θα βοηθήσει στην καλύτερη ενσωμάτωση της εδαφικής διάστασης στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των ευρωπαϊκών τομεακών πολιτικών. Επιπλέον, θα πρέπει να αναπτυχθεί η εδαφική συνεργασία έτσι ώστε οι περιφέρειες να μπορούν να συνεργαστούν με άλλες περιφέρειες, πέρα από τις γειτονικές τους ή τις περιφέρειες που ανήκουν στο ίδιο γεωγραφικό σύνολο. Τέλος, σημαντικός θεωρείται ο ρόλος των αστικών περιφερειών και της αλληλεξάρτησής τους με τις αγροτικές περιφέρειες ως μια σημαντική διάσταση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.

3.1.2 ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΝΕΑ ΠΕΡΙΟΔΟ

Σύμφωνα με τον κανονισμό περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής του 2006, η δράση που αναλαμβάνεται στο πλαίσιο των ταμείων, ενσωματώνει, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, τις προτεραιότητες της Κοινότητας υπέρ της βιώσιμης ανάπτυξης με την ενίσχυση της οικονομικής μεγέθυνσης, της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης, της κοινωνικής ένταξης, καθώς και της προστασίας και της βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος. Προς το σκοπό αυτό, το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ, το Ταμείο Συνοχής, καθώς και άλλα υφιστάμενα κοινοτικά χρηματοδοτικά μέσα συμβάλλουν, το καθένα κατά τον ενδεικνυόμενο τρόπο, στην επίτευξη των ακόλουθων τριών στόχων:

3.1.2.1 ΣΤΟΧΟΣ 1: ΣΥΓΚΛΙΣΗ

Ο Στόχος «Σύγκλιση» αποβλέπει στην επιτάχυνση της σύγκλισης των λιγότερο αναπτυγμένων κρατών-μελών και περιφερειών μέσω της βελτίωσης των συνθηκών για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση, με την αύξηση και τη βελτίωση της ποιότητας των επενδύσεων σε φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο, την ανάπτυξη της καινοτομίας και της κοινωνίας της γνώσης, την προσαρμοστικότητα στις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές, την προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος, καθώς και την ενίσχυση της διοικητικής αποτελεσματικότητας.

Στην ΕΕ-27, ο στόχος αυτός αφορά 84 περιφέρειες με πληθυσμό 154 εκατ. κατοίκων, των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι μικρότερο του 75% του κοινοτικού μέσου όρου και - σε σταδιακά μικρότερη βάση - 16 άλλες περιφέρειες με 16,4 εκατ.

κατοίκους των οποίων το ΑΕΠ υπερβαίνει ελάχιστα το σχετικό όριο, λόγω των στατιστικών αλλαγών που έφερε η διεύρυνση της ΕΕ.

Το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ και το Ταμείο Συνοχής συνεισφέρουν, καθένα με βάση τις ειδικές διατάξεις που το διέπουν, στην επίτευξη αυτού του στόχου. Οι συνολικοί πόροι για το Στόχο «Σύγκλιση» - συμπεριλαμβανομένων των μεταβατικών και ειδικών ενισχύσεων - ανέρχονται σε 251,2 δις ευρώ (σε σύνολο 308,1 δις ευρώ), δηλαδή στο 81,54% των πόρων που διατίθενται για ανάληψη υποχρεώσεων από τα ταμεία για την περίοδο 2007-2013 (Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2006β).

3.1.2.2 ΣΤΟΧΟΣ 2: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Ο Στόχος «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση» αποβλέπει στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της ελκυστικότητας των περιφερειών, καθώς και στην απασχόληση, προβλέποντας τις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές, συμπεριλαμβανομένων αυτών που συνδέονται με την απελευθέρωση του εμπορίου. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη αυτών των στόχων είναι: η αύξηση και η βελτίωση της ποιότητας των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο, η προώθηση της καινοτομίας, της κοινωνίας της γνώσης και της επιχειρηματικότητας, η προστασία και η βελτίωση του περιβάλλοντος, καθώς και η βελτίωση της προσβασιμότητας και της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων.

Στο πλαίσιο του Στόχου «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση» δεν υφίσταται πλέον καθορισμός ζωνών σε κοινοτικό επίπεδο, σε αντίθεση με τον παλαιό Στόχο 2 (αγροτικές, αστικές περιοχές κλπ.), αφού στο εξής προωθείται η επεξεργασία μιας συνεπούς στρατηγικής που θα εφαρμόζεται στο σύνολο μιας περιφέρειας.

Οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες που είναι επιλέξιμες για τον Στόχο «Σύγκλιση», δεν είναι επιλέξιμες για αυτόν τον στόχο. Το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ συνεισφέρουν στην επίτευξη αυτού του στόχου, ενώ και το Ταμείο Συνοχής μπορεί επίσης να συνεισφέρει, υπό ορισμένους όρους, στα κράτη μέλη που είναι επιλέξιμα για τις ενισχύσεις του. Οι συνολικοί πόροι που διατίθενται για την επίτευξη του Στόχου 2 - συμπεριλαμβανομένων των μεταβατικών και ειδικών ενισχύσεων - ανέρχονται σε 49,1 δις ευρώ, δηλαδή στο 15,93% των πόρων που διατίθενται για ανάληψη υποχρεώσεων από τα Ταμεία για την περίοδο 2007- 2013.

Ο στόχος αυτός καλύπτει 168 περιφέρειες σε 19 κράτη μέλη οι οποίες αριθμούν 314 εκατ. κατοίκους. Από τις περιφέρειες αυτές, 13 περιφέρειες αποτελούν τις λεγόμενες

περιοχές «σταδιακής εξόδου» και υπόκεινται σε ειδικά κονδύλια χρηματοδότησης, καθώς ανήκαν στην παρελθούσα κατηγορία των περιφερειών του Στόχου 1 (Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2006β).

3.1.2.3 ΣΤΟΧΟΣ 3: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Ο Στόχος «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία» αποβλέπει στην ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας μέσω κοινών τοπικών και περιφερειακών πρωτοβουλιών, στην ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας μέσω δράσεων που ευνοούν την ολοκληρωμένη εδαφική ανάπτυξη που συνδέεται με τις κοινοτικές προτεραιότητες, καθώς και στην ενίσχυση της διαπεριφερειακής συνεργασίας και της ανταλλαγής εμπειριών στο ενδεικνυόμενο εδαφικό επίπεδο.

Αναφορικά με την επιλεξιμότητα, για τη διασυνοριακή συνεργασία είναι επιλέξιμες οι περιοχές κατά μήκος όλων των εσωτερικών και ορισμένων εξωτερικών χερσαίων συνόρων και κατά μήκος των θαλάσσιων συνόρων που χωρίζονται από μέγιστη απόσταση 150 χλμ. Για τη διακρατική συνεργασία είναι επιλέξιμες όλες οι περιφέρειες αλλά, σε συνεννόηση με τα κράτη μέλη, η Επιτροπή έχει ορίσει 13 ζώνες συνεργασίας. Τέλος, για τη διαπεριφερειακή συνεργασία, τη δημιουργία δικτύων και την ανταλλαγή εμπειριών, είναι επιλέξιμες όλες οι περιφέρειες της Ευρώπης.

Οι συνολικοί πόροι που διατίθενται για την επίτευξη του Στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία» ανέρχονται σε 7,8 δις ευρώ, δηλαδή στο 2,53% των συνολικών πόρων των ταμείων για την περίοδο 2007 έως 2013. Μόνο το ΕΤΠΑ συνεισφέρει στην επίτευξη αυτού του στόχου, ενώ και το Ταμείο Συνοχής μπορεί επίσης να συνεισφέρει, υπό ορισμένους όμως όρους (Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2006β).

3.2 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ

3.2.1 ΔΙΑΦΘΩΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ

Τα τρία οικονομικά μέσα που θα χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη των στόχων της πολιτικής συνοχής είναι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και το Ταμείο Συνοχής. Στη συνέχεια, θα γίνει αναφορά στα συγκεκριμένα οικονομικά μέσα δίνοντας έμφαση κυρίως σε ζητήματα που αφορούν τις αστικές περιοχές⁴.

3.2.1.1 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΕΤΠΑ)

Στόχος

Την περίοδο 2000-2006, τα μέτρα ή οι δράσεις που σχετίζονταν άμεσα με τα αστικά ζητήματα αντιπροσώπευαν το 8,5% του προϋπολογισμού του ΕΤΠΑ στις περιοχές του Στόχου 1 και το 15% στις περιοχές του Στόχου 2. Αυτοί οι αριθμοί δεν περιλαμβάνουν τις επενδύσεις στις αστικές περιοχές κάτω από άλλα μέτρα και προτεραιότητες όπως η ενέργεια, η ανταγωνιστικότητα, η μεταφορά και το περιβάλλον. Επιπλέον, από την Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN II, 70 προγράμματα έλαβαν χρηματική υποστήριξη που ανήλθε σε ποσό πάνω από 728 εκατ. ευρώ.

Για την περίοδο 2007-2013, το ΕΤΠΑ στοχεύει να ενισχύσει την οικονομική και κοινωνική συνοχή για την μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων μέσω της υποστήριξης για ανάπτυξη και διαρθρωτική προσαρμογή των περιφερειακών οικονομιών, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης των βιομηχανικών περιοχών που βρίσκονται σε οικονομική ύφεση και την υποστήριξη της διασυνοριακής, διεθνικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας.

Θεματικές προτεραιότητες που συνδέονται με αστικά ζητήματα

Το ΕΤΠΑ στρέφει τη βοήθειά του σε θεματικές προτεραιότητες. Ο τύπος και η ποικιλία των ενεργειών που χρηματοδοτούνται μέσα σε κάθε προτεραιότητα απεικονίζουν τη διαφορετική φύση των στόχων της «Σύγκλισης», της «Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης» και της «Εδαφικής Συνεργασίας».

Στο πλαίσιο του Στόχου «Σύγκλιση» (άρθρο 4 του κανονισμού του ΕΤΠΑ), το ΕΤΠΑ δίνει έμφαση στην υποστήριξη της βιώσιμης ολοκληρωμένης περιφερειακής και

⁴ Για τις ενότητες 3.2.1.1, 3.2.1.2 και 3.2.1.3 βλ. European Commission (2007e).

τοπικής οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης. Σύμφωνα με τον κανονισμό του ΕΤΠΑ, οι προτεραιότητες που πρόκειται να ενισχυθούν από το ταμείο είναι οι ακόλουθες:

- έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη, καινοτομία και ενθάρρυνση του επιχειρηματικού πνεύματος,
- κοινωνία της πληροφορίας, συμπεριλαμβανομένης της βελτίωσης της ασφαλούς πρόσβασης σε on-line δημόσιες υπηρεσίες,
- τοπικές πρωτοβουλίες ανάπτυξης και ενίσχυση των δομών που παρέχουν υπηρεσίες για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας,
- περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένης της αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος,
- τουρισμός, συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης για τη βελτίωση της παροχής των υπηρεσιών τουρισμού μέσω νέων υπηρεσιών υψηλότερης προστιθέμενης αξίας,
- επενδύσεις στον πολιτισμό, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας, της προώθησης και της συντήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- μεταφορά, συμπεριλαμβανομένων των ολοκληρωμένων στρατηγικών για την μεταφορά χωρίς επιβάρυνση του περιβάλλοντος,
- ενέργεια, συμπεριλαμβανομένης της βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας και της ανάπτυξης ανανεώσιμων μορφών ενέργειας,
- εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής κατάρτισης,
- υγεία και κοινωνική υποδομή.

Στο πλαίσιο του Στόχου «Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης» (άρθρο 5 του κανονισμού ΕΤΠΑ), το ΕΤΠΑ στρέφεται στις ακόλουθες τρεις προτεραιότητες:

- καινοτομία και οικονομία της γνώσης, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης του επιχειρηματικού πνεύματος μέσω της ενίσχυσης των επιχειρηματικών δικτύων και συστάδων,
- περιβάλλον, μέσω της προώθησης επενδύσεων για την αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, της ανάπτυξης αποδοτικών συστημάτων διαχείρισης της ενέργειας, της προώθησης καθαρών και βιώσιμων δημόσιων συγκοινωνιών, ιδιαίτερα στις αστικές περιοχές, καθώς και της προστασίας και διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς,

- πρόσβαση στις υπηρεσίες τηλεπικοινωνίας και μεταφορών, συμπεριλαμβανομένης της καθιέρωσης της δημόσιας πρόσβασης στο διαδίκτυο.

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 8 του κανονισμού του ΕΤΠΑ, οι περιοχές που καλύπτονται από τους Στόχους της «Σύγκλισης» και της «Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης» έχουν τη δυνατότητα να προωθούν ολοκληρωμένα σχέδια αστικής ανάπτυξης που βασίζονται στις συμμετοχικές στρατηγικές προκειμένου να αντιμετωπιστεί η υψηλή συγκέντρωση οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων. Αυτή η δυνατότητα επιτρέπει την επέκταση των μεθόδων που δοκιμάστηκαν από την Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN σε όλες τις ενέργειες που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Οικονομικές διαδικασίες

Στο πλαίσιο του νέου κανονισμού, οι διευθύνουσες αρχές των προγραμμάτων των Διαρθρωτικών Ταμείων μπορούν να χρηματοδοτήσουν ένα ευρύ φάσμα δημόσιων-ιδιωτικών συνεργασιών και να εξασφαλίσουν απλούστερη και πιο εύκαμπτη διαχείριση των κεφαλαίων που σχετίζονται με την αστική ανάπτυξη.

Για τη διευκόλυνση της εφαρμογής του μηχανισμού χρηματοδότησης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ) και την Τράπεζα Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης προώθησαν τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες JEREMIE (Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises), JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas) και JASPERS (Joint Assistance in Supporting Projects in European Regions), για τις οποίες γίνεται αναφορά παρακάτω.

Προϋπολογισμός

Η κοινοτική συμβολή του ΕΤΠΑ ποικίλλει μεταξύ 75% και 85% των επιλέξιμων δαπανών για τις περιφέρειες του Στόχου «Σύγκλισης» και μέχρι 50% για τις περιφέρειες του Στόχου «Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης». Σύμφωνα με την αρχή της συμπληρωματικότητας, η κοινοτική συμβολή συμπληρώνεται από εθνική συμβολή.

Επιπλέον, ένα μέρος των πόρων τίθενται στην διάθεση των κρατών μελών για την τεχνική βοήθεια. Οι πόροι αυτοί μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να υποστηρίξουν ενέργειες προώθησης της αστικής ανάπτυξης, όπως η δικτύωση, η συνεργασία και η ανταλλαγή εμπειριών που στοχεύουν στους δικαιούχους της βοήθειας από τα ταμεία.

3.2.1.2 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ (ΕΚΤ)

Στόχος

Για τη νέα προγραμματική περίοδο, ο ρόλος και ο σκοπός του ΕΚΤ έχει καθοριστεί σε τέτοια βάση ώστε να υπάρχει μια ρητή σύνδεση τόσο με την απασχόληση, όσο και με τις κοινωνικές προτεραιότητες της Στρατηγικής της Λισσαβόνας. Είναι η πρώτη φορά που υπάρχει σαφής αναγνώριση ότι η προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης και η καταπολέμηση του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας έχουν σημαντική συμβολή στην εκπλήρωση των στόχων της ΕΕ για την προώθηση της απασχόλησης.

Το ΕΚΤ δίνει έμφαση στην αντιμετώπιση των προκλήσεων του εκσυγχρονισμού και της ανταγωνιστικότητας εντός της ΕΕ. Στις περιοχές του Στόχου «Σύγκλισης» οι δραστηριότητες του ΕΚΤ εστιάζουν ουσιαστικά στην ενίσχυση των επενδύσεων στο ανθρώπινο δυναμικό. Το ΕΚΤ στηρίζεται στην εμπειρία του παρελθόντος και ιδιαίτερα στα διδάγματα από την Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL, ενώ σύμφωνα με το νέο κανονισμό του ΕΚΤ, δίνεται έμφαση στην ανάγκη να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες των περιοχών που αντιμετωπίζουν τα σοβαρότερα προβλήματα, όπως οι υπανάπτυκτες αστικές περιοχές.

Θεματικές προτεραιότητες που συνδέονται με αστικά ζητήματα

Στο πλαίσιο των στόχων της «Σύγκλισης» και της «Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης», το ΕΚΤ επιδιώκει να συμβάλει στα εξής:

- αύξηση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών μέσω της προώθησης της δια βίου μάθησης και των αυξανόμενων επενδύσεων στο ανθρώπινο δυναμικό,
- ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση με τον εκσυγχρονισμό και την ενίσχυση των ινστιτούτων αγοράς εργασίας, την εφαρμογή ενεργών και προληπτικών μέτρων που εξασφαλίζουν την πρόωρη αναγνώριση των αναγκών και την εξατομικευμένη υποστήριξη, τη μείωση του φυλετικού διαχωρισμού και την αύξηση της συμμετοχής των μεταναστών στην απασχόληση,
- ενίσχυση της κοινωνικής ενσωμάτωσης των μειονεκτούντων πληθυσμιακών ομάδων και καταπολέμηση όλων των μορφών διάκρισης στην αγορά εργασίας,
- ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού με την προώθηση μεταρρυθμίσεων στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης προκειμένου να αναπτυχθεί η έρευνα, η

δικτύωση μεταξύ των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα τεχνολογικά κέντρα και οι συνεργασίες,

- ενίσχυση της ικανότητας και της αποδοτικότητας των δημόσιων υπηρεσιών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Επιλέξιμες ενέργειες

Αναφορικά με τις επιλέξιμες ενέργειες του ΕΚΤ, αυτές είναι οι εξής:

- προώθηση και ολοκλήρωση καινοτόμων δραστηριοτήτων στα κράτη μέλη (κατάρτιση, εκπαίδευση και εφαρμογή ενεργών και προληπτικών μέτρων προκειμένου να εξασφαλιστεί η απασχόληση των διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων),
- διεθνικές και διαπεριφερειακές δράσεις μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών, εμπειριών και ορθών πρακτικών, καθώς και μέσω της ανάπτυξης συμπληρωματικών προσεγγίσεων και συντονισμένων ή κοινών δράσεων.

Όσον αφορά τις πόλεις, ενέργειες με αστική διάσταση είναι οι παρακάτω:

- ενίσχυση του ρόλου των πόλεων ως κέντρα ανάπτυξης για να επιτευχθούν οι στόχοι της Στρατηγικής της Λισσαβόνας,
- μείωση των διαφορών μεταξύ των πόλεων και των περιοχών εντός αυτών, καθώς και μεταξύ των διάφορων κοινωνικών ομάδων (νεολαία, γυναίκες, μετανάστες, εθνικές μειονότητες), ειδικά μέσω της προώθησης του επιχειρηματικού πνεύματος και της εισαγωγής επιμορφωτικών προγραμμάτων,
- βελτίωση του κτιριακού αποθέματος για την υποστήριξη της κοινωνικής κατοικίας, ιδιαίτερα στις χώρες όπου η ανάπτυξη των πολιτικών στέγασης είναι σε αρχικά στάδια,
- δημιουργία θέσεων εργασίας και προώθηση της απασχόλησης, κυρίως σε υπανάπτυκτες γειτονιές και σε περιοχές των πόλεων με έντονο κοινωνικό αποκλεισμό.

Προϋπολογισμός

Για την περίοδο 2007-2013, ο προϋπολογισμός του ΕΚΤ είναι 70 δις ευρώ. Το ποσοστό συμβολής μπορεί να διαμορφωθεί σύμφωνα με τα κριτήρια που καθορίζονται στο άρθρο 52 του κανονισμού που καθορίζει τις γενικές διατάξεις. Το ποσοστό συγχρηματοδότησης κυμαίνεται μεταξύ 50% και 85%.

3.2.1.3 ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ

Στόχος

Κατά τη διάρκεια των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων, το Ταμείο Συνοχής υποστήριξε έργα υποδομής στους τομείς των μεταφορών και του περιβάλλοντος στις αστικές περιοχές. Για την περίοδο 2007-2013, βασική προτεραιότητα του Ταμείου Συνοχής είναι η ενίσχυση των βιώσιμων αστικών μεταφορών.

Θεματικές προτεραιότητες που συνδέονται με αστικά ζητήματα

Αναφορικά με τις θεματικές προτεραιότητες που αφορούν τις αστικές περιοχές, επισημαίνονται τα εξής:

- οι υποδομές μεταφορών που συμβάλλουν στα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών (συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε αυτά τα δίκτυα) και ειδικότερα τα έργα προτεραιότητας που προσδιορίζονται στις κοινοτικές οδηγίες για την ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφοράς, πρόκειται να διαδραματίσουν βασικό ρόλο στην ελκυστικότητα μιας αστικής περιοχής μέσα από τη βελτίωση της προσβασιμότητας,
- τα περιβαλλοντικά έργα που υπάρχουν στις προτεραιότητες της πολιτικής προστασίας του περιβάλλοντος της Κοινότητας (ειδικά όσον αφορά τη διαχείριση και επεξεργασία των αποβλήτων που παράγονται από τις αστικές περιοχές), καθώς επίσης και η έμφαση σε τομείς σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως η ενεργειακή αποδοτικότητα, οι ανανεώσιμες μορφές ενέργειας και οι μεταφορές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων συγκοινωνιών, της διαχείρισης κυκλοφορίας και των συνδυασμένων συστημάτων μεταφορών, αναμένεται να συμβάλλουν σε σημαντικό βαθμό στην ανάπτυξη των πόλεων.

Προϋπολογισμός

Ο προϋπολογισμός για την περίοδο 2007-2013 ανέρχεται σε 61,55 εκατ. ευρώ. Δεν υπάρχει καμία συγκεκριμένη κατανομή για τα αστικά προγράμματα ενώ η κοινοτική συμβολή από το Ταμείο Συνοχής σε επίπεδο Επιχειρησιακών Προγραμμάτων ανέρχεται στο 85% (το μέγιστο) των επιλέξιμων δαπανών.

3.2.2 ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ 2007-2013

Για τη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013, οι τρεις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες που προβλέπονται από τους νέους κανονισμούς για τα Διαρθρωτικά Ταμεία είναι, όπως προαναφέρθηκε, η JASPERS, η JEREMIE και η JESSICA. Απώτερος στόχος και των τριών Κοινοτικών Πρωτοβουλιών είναι η προώθηση των επενδύσεων, η οικονομική ανάπτυξη και η αύξηση της απασχόλησης. Ο σχεδιασμός αυτών των πρωτοβουλιών έχει δημιουργήσει φιλοδοξίες για ενισχυμένη συμβολή και συμμετοχή των διεθνών χρηματοδοτικών οργανισμών, των ευρωπαϊκών τραπεζών και γενικότερα του οικονομικού τομέα σε επίπεδο ΕΕ, στη χρηματοδότηση και την εφαρμογή των νέων προγραμμάτων στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής. Επιπλέον, στο πλαίσιο του Στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία», θα εφαρμοστεί η Κοινοτική Πρωτοβουλία "Περιφέρειες για την Οικονομική Αλλαγή" η οποία θα ενισχύσει περαιτέρω τη συμβολή της πολιτικής συνοχής στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής της Λισαβόνας.

3.2.2.1 ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ JASPERS

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία JASPERS αποτελεί μια νέα εταιρική σχέση τεχνικής βοήθειας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ETE) και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ). Σκοπός της είναι να βοηθήσει στην προετοιμασία μεγάλων σχεδίων που θα υποστηριχτούν από το Ταμείο Συνοχής και το ΕΤΠΑ και αντικατοπτρίζει την τεράστια εμπειρία της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης στην προετοιμασία τέτοιων σχεδίων, ιδίως στους τομείς των μεταφορών και του περιβάλλοντος. Οι συνδυασμένες προσπάθειες αυτών των οργανισμών στοχεύουν στην υποστήριξη της επιτυχημένης υλοποίησης της πολιτικής συνοχής κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013, αυξάνοντας κατά πολύ τους διαθέσιμους πόρους για την προετοιμασία των σχεδίων.

Κύριος στόχος της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας JASPERS είναι να βοηθήσει τα κράτη μέλη στο πολύπλευρο έργο τους σχετικά με την προετοιμασία ποιοτικών σχεδίων, ώστε να μπορέσουν να εγκριθούν ταχύτερα από τις υπηρεσίες της Επιτροπής για υποστήριξη από την ΕΕ. Η πρωτοβουλία JASPERS θα προσφέρει γενική βοήθεια σε όλα τα στάδια του κύκλου ενός σχεδίου.

Ειδικότερα, η συμβολή της ΕΤΑΑ και της ΕΤΕ θα στραφεί σε τομείς στους οποίους έχουν ιδιαίτερη πείρα, καθώς και σε τομείς όπου οι προκλήσεις παραμένουν, όπως: (α)

εθνικά/περιφερειακά προγράμματα μεταφορών, (β) περιβαλλοντικά προγράμματα (ύδρευση, αποχέτευση, απόβλητα), (γ) δημοτικά ή περιφερειακά προγράμματα δημόσιων συγκοινωνιών και (δ) προγράμματα ενεργειακής αποδοτικότητας. Επιπλέον, οι πόροι της ΕΤΕ θα υποστηρίξουν το συντονισμό της πρωτοβουλίας.

Η πρωτοβουλία JASPERS θα επικεντρωθεί σε μεγάλα έργα που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ (κοστολόγηση περισσότερο από 25 εκατ. ευρώ για τα προγράμματα περιβάλλοντος και περισσότερο από 50 εκατ. ευρώ για τα προγράμματα μεταφορών και άλλων τομέων). Με την εφαρμογή της JASPERS αναμένεται να υπάρξει σημαντική βελτίωση στην ποσότητα, την ποιότητα και την ταχύτητα των έργων και γενικότερα στην ανάπτυξη των αστικών περιοχών (European Commission, European Investment Bank, European Bank for Reconstruction and Development and Kfw, 2006).

3.2.2.2 ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ JEREMIE

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία JEREMIE είναι μια κοινή πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, με σκοπό τη βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για την ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Η βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση είναι ένας τομέας προτεραιότητας της ανανεωμένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας σε μια προσπάθεια να αυξηθεί η διαθεσιμότητα του κεφαλαίου στην Ευρώπη για την ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων. Η προηγούμενη εμπειρία έχει δείξει ότι αυτός είναι ένας τομέας όπου οι αρχές που διαχειρίζονται τα προγράμματα θα επιθυμούσαν να προσφέρουν περισσότερα, αλλά παρουσιάζονται δυσκολίες και ελλείψεις, κυρίως σε θέματα πείρας. Με την Κοινοτική Πρωτοβουλία JEREMIE, θα δημιουργηθεί ένα πλαίσιο συνεργασίας με ειδικευμένους χρηματοδοτικούς οργανισμούς, καθώς επίσης και άλλους διεθνείς χρηματοδοτικούς οργανισμούς, με βασική επιδίωξη να ξεπεραστούν αυτές οι δυσκολίες.

Οι εργασίες στο πλαίσιο της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας JEREMIE άρχισαν το 2006 με την αξιολόγηση των κενών που εντοπίζονται στην παροχή προϊόντων χρηματοοικονομικής τεχνικής στα κράτη μέλη και στις περιφέρειες (όπως είναι τα επιχειρηματικά κεφάλαια, τα δάνεια και οι εγγυήσεις). Με τον τρόπο αυτό προετοιμάζεται το έδαφος για ένα δεύτερο στάδιο κατά το οποίο η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ή άλλος ανάλογος χρηματοπιστωτικός οργανισμός θα υποστηρίξει τις αρμόδιες, για τα προγράμματα συνοχής, αρχές ώστε να μπορέσουν να καλύψουν τα συγκεκριμένα κενά. Η επιτυχημένη υλοποίηση της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας

JEREMIE θα χρειαστεί, ωστόσο, την πλήρη υποστήριξη και συνεργασία των αρχών των κρατών μελών και των περιφερειών. Η Κοινοτική Πρωτοβουλία JEREMIE θα ενισχύσει την ανάπτυξη, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή στις πόλεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εντάσσονται στα προγράμματα των Διαρθρωτικών Ταμείων. Εκτιμάται ότι ο μηχανισμός αυτός θα λειτουργήσει ως μοχλός για την εξεύρεση χρηματοδοτήσεων και από άλλα εθνικά και ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά όργανα (European Commission and European Investment Fund, 2006).

3.2.2.3 ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ JESSICA

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία JESSICA αποτελεί μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και την Τράπεζα Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης που προήλθε ύστερα από αιτήματα διάφορων κρατών-μελών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σύμφωνα με τα οποία θα έπρεπε να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην ανάγκη για αναγέννηση ορισμένων αστικών περιοχών.

Σκοπός της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας JESSICA είναι η βιώσιμη αστική ανάπτυξη μέσα από την προώθηση βιώσιμων επενδύσεων και την αύξηση της απασχόλησης στις αστικές περιοχές της Ευρώπης. Οι προσδοκίες από τη συγκεκριμένη πρωτοβουλία αφορούν την προσέλκυση συμπληρωματικών κεφαλαίων από την ΕΤΕ, την Τράπεζα Ανάπτυξης και άλλες τράπεζες, που θα βοηθήσουν στην ανάπτυξη των αστικών περιοχών, καθώς και στην προσέλκυση ιδιωτικού κεφαλαίου, κυρίως για έργα Συμπράξεων Δημόσιου-Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) στις πόλεις της ΕΕ.

Τα συστήματα εφαρμογής της JESSICA προβλέπουν τη δημιουργία Ταμείων Αστικής Ανάπτυξης (Urban Development Funds – UDFs) και Ταμείων Συμμέτοχων (Holding Funds). Οι διαχειριστικές αρχές κάθε χώρας θα επιλέγουν εάν θα επενδύσουν απευθείας στα Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης, ή εάν, λόγω διαχειριστικών δυσκολιών, θα παρακάμψουν τα εν λόγω ταμεία και θα απευθυνθούν στα Ταμεία Συμμέτοχων.

Τα Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης αποτελούνται από τράπεζες, δημοτικές επιχειρήσεις και ιδιώτες επενδυτές. Τα διαχειρίζονται δε, επαγγελματίες από τον τραπεζικό και ιδιωτικό τομέα οι οποίοι θα πρέπει να συνεισφέρουν στη διαχειριστική, τεχνική και χρηματοοικονομική εξειδίκευση και ευελιξία, ενώ δεν υφίσταται περιορισμός για το πλήθος των περιοχών στις οποίες μπορούν να επενδύουν. Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα, οι διαχειριστικές αρχές θα συνεισφέρουν μέρος του προϋπολογισμού των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της περιόδου 2007 – 2013 στα Ταμεία Αστικής

Ανάπτυξης ή τα Ταμεία Συμμέτοχων. Αναφορικά με τις δυνατότητες των διαχειριστικών αρχών, αυτές είναι οι εξής (European Commission, European Investment Bank and Council of Europe Development Bank, 2006):

- να εξασφαλίσουν απλούστερη και περισσότερο ευέλικτη διαχείριση των κεφαλαίων που διατίθενται για την αστική ανάπτυξη,
- να συμβάλουν ώστε οι περιορισμένοι πόροι που διατίθενται για την αστική ανάπτυξη να αποτελέσουν το μοχλό που θα προσελκύσει χρηματοδοτήσεις από διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, τράπεζες κλπ.

3.2.2.4 ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ "ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ"

Για την περίοδο 2007-2013 η Επιτροπή σχεδιάζει να επικεντρωθεί, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, σε δύο υφιστάμενους μηχανισμούς της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής – το πρόγραμμα διαπεριφερειακής συνεργασίας και το πρόγραμμα δικτύου για την αστική ανάπτυξη – για τη δοκιμή ορθών πρακτικών όσον αφορά τον οικονομικό εκσυγχρονισμό και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας.

Για το σκοπό αυτό η Επιτροπή προωθεί μια νέα Κοινοτική Πρωτοβουλία που ονομάζεται "Περιφέρειες για την Οικονομική Αλλαγή" η οποία θα ενισχύσει περαιτέρω τη συμβολή της ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και η οποία θα εφαρμοστεί στο πλαίσιο του νέου Στόχου «Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας».

Στο πλαίσιο της νέας πρωτοβουλίας, η διαπεριφερειακή συνεργασία και το πρόγραμμα δικτύου για την αστική ανάπτυξη θα συνεχίσουν να λειτουργούν όπως και σήμερα. Δίκτυα εθελοντών από τα συμμετέχοντα κράτη μέλη, τις περιφέρειες και τις πόλεις θα επιλέξουν αναπτυξιακά θέματα του ενδιαφέροντός τους και θα τα υλοποιήσουν μέσω κοινών δικτύων που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ, ενώ τα ίδια τα κράτη μέλη, οι περιφέρειες και οι πόλεις θα εξακολουθήσουν να διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο στη διαμόρφωση και στη λειτουργία του δικτύου.

Η πρωτοβουλία θα επικεντρωθεί στον εντοπισμό ορθών πρακτικών όσον αφορά τον οικονομικό εκσυγχρονισμό, καθώς και στη διάδοση αυτών των πρακτικών σε όλες τις περιφέρειες ώστε να τονωθεί η περιφερειακή ανάπτυξη και να μειωθούν οι οικονομικές ανισότητες. Με αυτόν τον τρόπο, θα συμβάλλει σημαντικά στην υλοποίηση των Κοινοτικών Στρατηγικών Κατευθυντήριων Γραμμών για τη συνοχή, υπογραμμίζοντας τη σημασία της ανταλλαγής αναπτυξιακών στρατηγικών σε εθνικό, περιφερειακό και

τοπικό επίπεδο, καθώς και της δικτύωσης, προκειμένου να εξασφαλιστεί η μεταφορά ιδεών σε καθιερωμένα εθνικά και περιφερειακά προγράμματα συνοχής.

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία "Περιφέρειες για την Οικονομική Αλλαγή" θα εισαγάγει μια σειρά νεωτερισμών που έχουν σαν στόχο να εξασφαλίσουν ότι η συγκεκριμένη πρωτοβουλία θα προσφέρει στην Ένωση ένα νέο μέσο για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, και να δώσουν στις περιφέρειες και τις πόλεις τη δυνατότητα να εργαστούν επί συγκεκριμένων θεμάτων σχετικά με τον οικονομικό εκσυγχρονισμό. Οι νεωτερισμοί αυτοί είναι οι εξής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006γ):

- οι περιφέρειες και οι πόλεις θα εξακολουθήσουν να έχουν τη δυνατότητα δημιουργίας και διαχείρισης των δικών τους δικτύων, όμως θα τους ζητηθεί να πράξουν το ίδιο και για θέματα που θα επιλεγούν για τη σύνδεση πολιτικών της Ένωσης με την ατζέντα για τον εκσυγχρονισμό,
- μια νέα επιλογή ταχείας διαδικασίας θα προσφέρει ένα πεδίο δοκιμής για πολιτικές ιδέες των Επιτρόπων και των υπηρεσιών τους. Στο πλαίσιο αυτής της επιλογής, η Επιτροπή θα έχει την πρωτοβουλία για τη θέσπιση του δικτύου εθελοντικών περιφερειών και πόλεων και για τη λειτουργία των προγραμμάτων,
- θα υπάρχει μια αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στα προγράμματα θεματικής ανάπτυξης και στα καθιερωμένα προγράμματα της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής. Μέσω αυτής της αμφίδρομης σχέσης, τα σχέδια που δοκιμάζονται θα διαδίδονται ταχέως σε καθιερωμένα προγράμματα. Ειδικότερα:
 - περιφέρειες ή πόλεις που έχουν ήδη αναπτύξει σχέδια, είτε μεμονωμένα, είτε από κοινού με άλλες, τα οποία κρίνονται ως ορθές πρακτικές, θα έχουν τη δυνατότητα να εισαγάγουν τις εμπειρίες τους μέσω της ταχείας διαδικασίας, έτσι ώστε να μπορούν να διαδοθούν γρήγορα και ευρέως.
 - οι περιφέρειες και οι πόλεις που συμμετέχουν στην πρωτοβουλία θα κληθούν να δεσμευτούν ότι θα εισαγάγουν ιδέες ορθής πρακτικής στα καθιερωμένα τους προγράμματα. Αυτό μπορούν να το επιτύχουν μέσω της εισαγωγής μιας προτεραιότητας στα καθιερωμένα τους προγράμματα ή μιας ειδικής ρήτρας. Αυτή η δέσμευση θα απαιτείται για τη συμμετοχή στην επιλογή της ταχείας διαδικασίας.
- μέσω της πρωτοβουλίας θα ενσωματωθούν αυξημένες και αποτελεσματικές προσπάθειες για τη γρήγορη διάδοση ορθών πρακτικών μεταξύ όλων των περιφερειών και πόλεων της Ένωσης.

3.3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑΣ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΟΧΗ

Στο πλαίσιο της ανανεωμένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας, η πολιτική συνοχής πρέπει να επικεντρωθεί στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, στην ανταγωνιστικότητα και στην αύξηση της απασχόλησης. Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση του ανανεωμένου θεματολογίου της Λισσαβόνας, τα προγράμματα που υποστηρίζονται από την πολιτική συνοχής θα πρέπει να επιδιώκουν τη διάθεση πόρων για τις ακόλουθες τρεις Κατευθυντήριες Γραμμές και τα αντίστοιχα μέτρα/προτεραιότητες (Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2006α):

- Κατευθυντήρια Γραμμή 1: Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση.
 - Επέκταση και βελτίωση των υποδομών μεταφορών.
 - Ενίσχυση των συνεργιών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ανάπτυξη.
 - Εστίαση στην εντατική χρησιμοποίηση παραδοσιακών πηγών ενέργειας στην Ευρώπη.
- Κατευθυντήρια Γραμμή 2: Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη.
 - Αύξηση και βελτίωση της στοχοθέτησης των επενδύσεων στην ΕΤΑ.
 - Προώθηση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας.
 - Προώθηση της κοινωνίας της πληροφορίας για όλους.
 - Βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση.
- Κατευθυντήρια Γραμμή 3: Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας.
 - Προσέλκυση και διατήρηση περισσότερων ανθρώπων στην αγορά εργασίας και εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας.
 - Βελτίωση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων και αύξηση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας.
 - Αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων.
 - Διοικητικές ικανότητες.
 - Προστασία της υγείας των εργαζομένων.

Οι Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή αποτελούν ενδεικτικό πλαίσιο για τα Εθνικά Στρατηγικά Πλαίσια Αναφοράς και τα Επιχειρησιακά Προγράμματα των κρατών μελών για το χρονικό διάστημα 2007-2013. Επιδίωξη τους είναι η αύξηση του στρατηγικού περιεχομένου της πολιτικής συνοχής, με σκοπό να ενισχυθούν οι συνέργιες με τους στόχους της ανανεωμένης Στρατηγικής της Λισαβόνας και να υποστηριχθεί η επίτευξή τους.

Σε γενικές γραμμές, τα προγράμματα της πολιτικής συνοχής πρέπει να επιτύχουν μια ισορροπία μεταξύ των στόχων της ανάπτυξης και της απασχόλησης και της εδαφικής συνοχής. Ειδικότερα για τις αστικές περιοχές, αυτές συμβολίζουν τη διπλή πρόκληση που απασχολεί αυτήν την περίοδο την Ευρωπαϊκή Ένωση: να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα και συγχρόνως να ικανοποιήσει τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές απαιτήσεις.

Οι πόλεις και οι μητροπολιτικές περιοχές, ανήμπορες να βρουν βιώσιμες λύσεις στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν (δημογραφικές αλλαγές, οικονομική ύφεση κλπ.), αναγνωρίζονται ως βασικοί μέτοχοι στην εφαρμογή της Στρατηγικής της Λισαβόνας. Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση του ανανεωμένου θεματολογίου της Λισαβόνας, οι προτεραιότητες που καθορίζονται από τα κράτη μέλη ανάλογα με τους στόχους που έχουν θέσει, απαιτούν οι ευρωπαϊκές πόλεις να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή σε ορισμένες πτυχές της αστικής ανάπτυξης, για τις οποίες γίνεται αναφορά παρακάτω (Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης 2006α, European Commission 2007d).

α) Οι πόλεις ως κατευθυντήρια δύναμη ανάπτυξης και δημιουργίας θέσεων εργασίας

α.1) Καινοτομία και δημιουργία επιχειρήσεων για την ανάπτυξη της οικονομίας γνώσης

Οι πόλεις και οι μητροπολιτικές περιοχές συγκεντρώνουν δραστηριότητες που σχετίζονται με την έρευνα, την ανάπτυξη, την επαγγελματική κατάρτιση κλπ. Επιπλέον, αποτελούν ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων με υψηλή προστιθέμενη αξία που συνδέονται με τη βιομηχανική καινοτομία και τις νέες τεχνολογίες. Για να εκμεταλλευτούν αυτές τις δυνατότητες, οι πόλεις πρέπει να ενεργήσουν σε δύο πεδία: α) δημιουργία νέων και ενίσχυση των υφιστάμενων επιχειρήσεων και β) καινοτομία και οικονομία της γνώσης.

➤ Δημιουργία νέων και ενίσχυση των υφιστάμενων επιχειρήσεων

Οι ευρωπαϊκές πόλεις έχουν δείξει ότι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη της δημιουργίας και της ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων και επιχειρήσεων στην ευρωπαϊκή επικράτεια. Μπορούν να προωθήσουν τη δημιουργία επιχειρήσεων με την οργάνωση υπηρεσιών που συνδυάζουν την οικονομική ενίσχυση (πρόσβαση σε δάνεια τραπεζών, κεφάλαια εγγύησης κλπ.) με άλλες μορφές βοήθειας μη οικονομικής φύσης (συμβουλές, πληροφορίες αγοράς κλπ.). Επιπλέον, οι πόλεις είναι σε θέση να προωθήσουν συνέργιες μεταξύ σχεδιαστών προγραμμάτων, οικονομικών συμμετόχων, διοικητικών υπηρεσιών και ιδρυμάτων που συμμετέχουν στην εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση κ.α.

Οι πόλεις μπορούν να συμβάλλουν στη δημιουργία ΜΜΕ και μικροεπιχειρήσεων αφού παράγουν μεγάλο αριθμό επαγγελματιών. Αυτές οι επιχειρήσεις μπορούν να προωθήσουν την κοινωνική ισότητα και να αυξήσουν τη διαθεσιμότητα των προσιτών υπηρεσιών, ειδικά στις μειονεκτούσες γειτονιές. Εντούτοις, τα εμπόδια στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων σε αυτές τις γειτονιές είναι πολυάριθμα και αφορούν τις δυσκολίες στην πρόσβαση των πηγών χρηματοδότησης και στην έλλειψη εμπιστοσύνης από την πλευρά των ενδιαφερόμενων επενδυτών. Αυτές οι δυσκολίες μπορούν να εξεταστούν μέσω των υπηρεσιών υποστήριξης (οικονομικές και μη), οι οποίες πρέπει να είναι προσαρμοσμένες στο τοπικό πλαίσιο και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των πληθυσμιακών ομάδων.

Όπως στην περίπτωση των προγραμμάτων που έχουν σαν στόχο να διευκολύνουν την πρόσβαση στην απασχόληση, έτσι και τα προγράμματα που ενθαρρύνουν τη δημιουργία θέσεων εργασίας πρέπει να είναι μέρος των ολοκληρωμένων προσεγγίσεων που σκοπεύουν στην αναγέννηση των μειονεκτούσων γειτονιών, και της αστικής ανάπτυξης γενικότερα. Οι εθνικές πολιτικές που έχουν αναπτυχθεί σε μερικές χώρες καθορίζουν τα όρια των επιλέξιμων περιοχών μέσα στις οποίες προωθούνται μέτρα για τη δημιουργία οικονομικών δραστηριοτήτων βασισμένα στις συνεργασίες, τις φορολογικές απαλλαγές κλπ. ("opportunity zones" στις Κάτω Χώρες, "zones franchises urbaines" στη Γαλλία, "business improvement districts" στο Ηνωμένο Βασίλειο). Σε όλες τις περιπτώσεις, η τοπική οικονομική ανάπτυξη μπορεί να ωφεληθεί σε μεγάλο βαθμό από τη στενή συνεργασία μεταξύ των διάφορων επιπέδων διακυβέρνησης (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, κοινοτικό επίπεδο).

➤ Καινοτομία και οικονομία της γνώσης

Στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, τα κράτη μέλη τοποθέτησαν την καινοτομία και τη γνώση στην καρδιά της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Οι πόλεις μπορούν να ωφεληθούν από αυτήν την στρατηγική με το να συμβάλουν στην προώθηση και ενίσχυση εκείνων των τομέων όπου η προστιθέμενη αξία στηρίζεται πρώτιστα στις ιδέες, την καινοτομία, τη γνώση, τις νέες τεχνολογίες πληροφοριών και την επικοινωνία.

Εκτός από την προώθηση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, είναι βασικό να αναπτυχθούν προγράμματα που θα παράγουν καταρτισμένους εργαζομένους για αυτές τις δραστηριότητες. Οι ευρωπαϊκές πόλεις έχουν την ικανότητα να προσελκύσουν και να εκπαιδεύσουν επαγγελματίες εργαζομένους στις βιομηχανίες που συνδέονται με τις νέες τεχνολογίες, τη γνώση και τις πληροφορίες. Μπορούν, επιπλέον, να οργανώσουν τοπικές συνεργασίες και συμπράξεις στις οποίες θα συμμετέχουν επιχειρήσεις, ινστιτούτα, πανεπιστήμια, καθώς και άλλοι φορείς. Ακόμη, οι πόλεις πρέπει να παρέχουν αποδοτικές και προσιτές υποδομές προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των επιχειρήσεων και των δημόσιων υπηρεσιών. Τέλος, είναι ευθύνη τους να εξασφαλίσουν ότι καμία πληθυσμιακή ομάδα δεν αποκλείεται από την πρόσβαση στις ICTs, μέσω της ανάπτυξης σημείων πρόσβασης που είναι διαθέσιμα σε όλους και παρέχοντας συστήματα υποστήριξης και κατάρτισης, ιδιαίτερα στις μειονεκτούσες γειτονιές.

α.2) Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας

Η απασχόληση είναι μεταξύ των κορυφαίων προτεραιοτήτων των κρατών μελών, στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, που θέτουν το στόχο του 70% της απασχόλησης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέχρι το 2010. Το 2001, μόνο το 10% των ευρωπαϊκών πόλεων είχαν επιτύχει αυτόν τον στόχο. Κατά συνέπεια, η δημιουργία θέσεων εργασίας εμφανίζεται να είναι μια σημαντική πρόκληση για τις πόλεις που έχουν ενεργό ρόλο στην εφαρμογή της πολιτικής συνοχής.

➤ Ενθάρρυνση της δημιουργίας θέσεων εργασίας

Όπως προαναφέρθηκε, οι ευρωπαϊκές πόλεις είναι σε θέση να ενθαρρύνουν τη δημιουργία νέων επαγγελμάτων. Συγκεκριμένα, οι πόλεις μπορούν να αποτελέσουν ελκυστικούς τόπους για πιθανούς επενδυτές, ενθαρρύνοντας τους να εγκατασταθούν σε αυτές. Επιπλέον, μπορούν να προωθήσουν τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων με την

υποστήριξη σχεδίων/προγραμμάτων που αναπτύσσονται από τοπικούς επιχειρηματίες, ειδικότερα όσον αφορά τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

➤ Βελτίωση της απασχολησιμότητας των κατοίκων

Η βελτίωση της απασχολησιμότητας του τοπικού πληθυσμού αποτελεί σημαντικό παράγοντα και οι πόλεις μπορούν να συνδράμουν θετικά σε αυτό το κρίσιμο θέμα, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην εφαρμογή των στόχων της Λισσαβόνας για την απασχόληση.

Επιπλέον, οι πόλεις μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση του επιπέδου κατάρτισης και των προσόντων του πληθυσμού, βελτιστοποιώντας τη σχέση μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης των θέσεων εργασίας. Σε συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, οι πόλεις μπορούν να ενθαρρύνουν και να υποστηρίξουν την ανάπτυξη σχεδίων για την επαγγελματική κατάρτιση και την επανεκπαίδευση, σύμφωνα με τις τοπικές απαιτήσεις.

Τέλος, όπως υπογραμμίζεται από τις Κοινοτικές Στρατηγικές Οδηγίες για τη συνοχή, η διατήρηση «ωγιούς» εργατικού δυναμικού μπορεί, επίσης, να θεωρηθεί ως βασικό συστατικό της προώθησης περισσότερων και καλύτερων επαγγελμάτων. Η καλή υγειονομική περίθαλψη μεταφράζεται σε μεγαλύτερη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, υψηλότερη παραγωγικότητα, μεγαλύτερη οικονομικά ενεργή ζωή και χαμηλότερες κοινωνικές δαπάνες υγειονομικής περίθαλψης, ζητήματα που αποτελούν σημαντικές πτυχές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη.

β) Ελκυστικές πόλεις και πόλεις με συνοχή

β.1) Ελκυστικές πόλεις

Οι ευρωπαϊκές πόλεις και οι μητροπολιτικές περιοχές, στις οποίες συγκεντρώνεται η πλειοψηφία των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, είναι οι κύριοι στυλοβάτες της ευρωπαϊκής ανάπτυξης. Με την προσέλκυση επενδύσεων και επαγγελμάτων μπορούν να συμβάλουν σε σημαντικό βαθμό στην επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας. Για να πετύχουν κάτι τέτοιο, οι πόλεις πρέπει να παρέχουν υψηλή ποιότητα ζωής.

Η κατάσταση που επικρατεί σε κάθε πόλη ποικίλλει και συνδέεται με παράγοντες όπως οι δημογραφικές εξελίξεις, η φύση και η δομή των οικονομικών δραστηριοτήτων κλπ. Τα προβλήματα που έχουν οι αστικές περιοχές είναι πολλά, αλλά οι πόλεις που

επιθυμούν να γίνουν ελκυστικότερες θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τρία σημαντικά ζητήματα: α) δυνατότητα πρόσβασης και κινητικότητα, β) δημόσιες υπηρεσίες και υποδομές, γ) περιβάλλον.

➤ Δυνατότητα πρόσβασης και κινητικότητα

Η ποιότητα των υποδομών και της οργάνωσης των δημόσιων μεταφορών είναι βασικό στοιχείο όσον αφορά το επίπεδο ελκυστικότητας μιας πόλης, τόσο για οικονομικούς λόγους (πρόσβαση στις αγορές), όσο και για τον πληθυσμό (γρήγορες συνδέσεις, εσωτερική κινητικότητα μέσα στην πόλη και μεταξύ κέντρου και απομακρυσμένων περιοχών κλπ.).

Η πρόσβαση σε μερικές πόλεις είναι δύσκολη λόγω της γεωγραφικής θέσης τους ή λόγω της φύσης των υποδομών τους, και συνεπώς μένουν εκτός από τις ροές κεφαλαίου, αγαθών και εργασίας. Αυτές οι πόλεις πρέπει να βελτιώσουν την πρόσβαση με τη δημιουργία ικανοποιητικών συνδέσεων (θαλάσσιων, αεροπορικών κλπ.).

Συγχρόνως, η κινητικότητα μέσα σε κάθε πόλη εμφανίζεται να είναι σήμερα σημαντική πρόκληση για τις περισσότερες ευρωπαϊκές πόλεις. Αυτό οφείλεται στις μεγαλύτερες αποστάσεις που πρέπει να καλυφθούν και στην αύξηση του όγκου κυκλοφορίας (αυξανόμενη χρήση των ιδιωτικών αυτοκινήτων, ανεπαρκή συστήματα δημόσιων συγκοινωνιών κλπ.), γεγονός που έχει ιδιαίτερα αρνητικά αποτελέσματα στο περιβάλλον και στη δημόσια υγεία. Αντιμέτωπες με αυτήν την πρόκληση, οι ευρωπαϊκές πόλεις πρέπει να διευκολύνουν την κινητικότητα με την ανάπτυξη ποιοτικών συστημάτων δημόσιων συγκοινωνιών, καθώς και με τη βελτίωση της διαχείρισης κυκλοφορίας.

Συνεχίζοντας, η αποδοτικότητα των δημόσιων συγκοινωνιών αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στην χωροθέτηση των επιχειρήσεων. Διαδραματίζει, επίσης, ουσιαστικό ρόλο στη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής δεδομένου ότι βελτιώνει την πρόσβαση του ενεργού πληθυσμού στην αγορά εργασίας και αυξάνει την κινητικότητα. Όλοι αυτοί οι παράγοντες είναι καθοριστικοί αναφορικά με την αναγέννηση των μειονεκτουσών γειτονιών και των υποβαθμισμένων αστικών περιοχών.

➤ Δημόσιες υπηρεσίες και υποδομές

Η ύπαρξη αποδοτικών και προσβάσιμων υπηρεσιών (κοινωνική πρόνοια, υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, εκπαίδευση, δημόσια διοίκηση κλπ.) είναι ένας ακόμη κύριος παράγοντας που μπορεί να κάνει τις πόλεις να είναι περισσότερο ελκυστικές. Οι

υπηρεσίες αυτές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις αποφάσεις των επενδυτών και στην επιλογή κατοικίας από τους κατοίκους των πόλεων. Καθορίζουν, επίσης, σε μεγάλο βαθμό τις τοπικές στρατηγικές που στοχεύουν στη διευκόλυνση της πρόσβασης στην εργασία. Τέλος, οι βελτιωμένες υπηρεσίες αποτελούν μια σημαντική πηγή νέων θέσεων εργασίας, ιδιαίτερα στον αποκαλούμενο τομέα της «κοινωνικής οικονομίας».

Στο ίδιο πλαίσιο, η παρουσία υποδομών σε διάφορους τομείς (ελεύθερος χρόνος, πολιτισμός, αθλητισμός, κλπ.) συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής στην πόλη συνολικά. Στο πλαίσιο μιας στρατηγικής αστικής αναγέννησης, η δημιουργία νέων υποδομών οδηγεί στην ανάπτυξη υπηρεσιών (που είναι ιδιαίτερα ανεπαρκείς στις μειονεκτούσες γειτονιές), καθώς και στη βελτίωση της πρόσβασης και της εικόνας των υποβαθμισμένων γειτονιών.

➤ Περιβάλλον

Η ελκυστικότητα των ευρωπαϊκών πόλεων συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την ποιότητα του φυσικού και του αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος. Παράγοντες όπως ο αέρας και η ποιότητα νερού, οι ελκυστικοί δημόσιοι χώροι, η ποιότητα κατοικίας κλπ. συμβάλλουν στη μετατροπή μιας πόλης σε ένα ελκυστικό μέρος για διαβίωση και εργασία.

Η ποιότητα του περιβάλλοντος συνιστά καθοριστικό στοιχείο στο πλαίσιο της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Αποτελεί βασικό παράγοντα στην προσέλκυση οικονομικών δραστηριοτήτων με εργαζομένους υψηλής προστιθέμενης αξίας των οποίων η γεωγραφική κινητικότητα αυξάνεται συνεχώς. Επιπλέον, αποτελεί εγγύηση για καλύτερες συνθήκες υγιεινής για τους κατοίκους των πόλεων.

Η αστική διάχυση και η προαστιοποίηση συμβάλλουν στην επιδείνωση του περιβάλλοντος (ειδικότερα μέσω του αντίκτυπου τους στη χρήση των ιδιωτικών οχημάτων). Οι ευρωπαϊκές πόλεις πρέπει να αναπτύξουν στρατηγικές με σκοπό να ελέγξουν αυτές τις τάσεις στις μητροπολιτικές περιοχές, σε συνεργασία με τις αγροτικές περιοχές.

Η αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονται με το αστικό περιβάλλον απαιτούν την εφαρμογή πολιτικών περιλαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, προγράμματα σχετικά με τις δημόσιες συγκοινωνίες και τη διαχείριση κυκλοφορίας, κατασκευή νέων κατοικιών και αειφορική εκμετάλλευση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

β.2) Πόλεις με συνοχή

Στις μέρες μας, καμία προσπάθεια για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας και των αστικών περιοχών της δεν μπορεί να παρακάμψει το ζήτημα της κοινωνικής συνοχής. Το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού εξαπλώνεται συνεχώς και επηρεάζει τμήματα των πόλεων και των κατοίκων τους, και ειδικότερα τις ευαίσθητες πληθυσμιακές ομάδες.

Μιλώντας με οικονομικούς όρους, τέτοιου είδους προβλήματα, όπως ο κοινωνικός αποκλεισμός, μπορούν να μειώσουν την ανταγωνιστικότητα και την απόδοση μιας περιοχής. Λόγω των δυσκολιών πρόσβασης στην αγορά εργασίας, σημαντικά τμήματα του αστικού πληθυσμού παραμένουν σε επισφαλείς καταστάσεις, βιώνοντας σε πολλές περιπτώσεις συνθήκες ακραίας φτώχειας. Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί, επίσης, βασική αιτία βίαιων αντιδράσεων ενάντια στην κοινωνία, που φανερώνεται μέσα από πράξεις εγκληματικότητας ή βανδαλισμού και έναν γενικότερο εκφυλισμό του κοινωνικού κλίματος και του αστικού περιβάλλοντος. Οι συνέπειες αυτών των καταστάσεων δεν περιορίζονται μόνο στις μειονεκτούσες γειτονιές, καθώς ασκούν σημαντική επίδραση στην εικόνα της πόλης συνολικά.

Από την άλλη πλευρά, η κοινωνική ενσωμάτωση που αποτελεί βασικό συστατικό της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, συμβάλλει στη βελτίωση των οικονομικών επιδόσεων μιας πόλης στο πλαίσιο ενός ιδιαίτερα ανταγωνιστικού περιβάλλοντος. Στην Ευρώπη, η κοινωνική ενσωμάτωση θα συνεχίσει να είναι μια σημαντική πρόκληση, που απαιτεί από κάθε πόλη την εφαρμογή ειδικών στρατηγικών οι οποίες να προσαρμόζονται στις τοπικές περιστάσεις, ενώ κάποια ζητήματα πρέπει να παραμείνουν κορυφαίες προτεραιότητες για πολλές ευρωπαϊκές πόλεις (κατοικία, αστική ασφάλεια, ενσωμάτωση των ευαίσθητων ομάδων πληθυσμών όπως οι μετανάστες, τα παιδιά, οι νέοι, οι γυναίκες κλπ.)

➤ Κοινωνική συνοχή και ευαίσθητες ομάδες

Οι πολιτικοί ηγέτες σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις στρέφουν την προσοχή τους στα παιδιά και στους νέους, και ειδικότερα στα προβλήματα που προκύπτουν από τον αποκλεισμό αυτών των ομάδων (φτώχεια, πρόωγη απόσυρση από το σχολείο, ανεργία κλπ.) και στις αιτίες που οδηγούν τόσους νέους ανθρώπους στο έγκλημα και στα ναρκωτικά. Για αυτό το λόγο, οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να είναι σε επαφή και να συνεργάζονται με τους γονείς και τους αρμόδιους θεσμικούς φορείς προκειμένου να αντιμετωπίσουν αυτό το μείζον ζήτημα.

Ένα ακόμη σημαντικό θέμα αφορά τους μετανάστες, καθώς οι πόλεις αποτελούν τις περιοχές όπου συγκεντρώνονται οι περισσότεροι μετανάστες. Η υποδοχή μεταναστών απαιτεί την ανάπτυξη σχετικών υπηρεσιών με σκοπό να διευκολύνουν την ενσωμάτωση αυτών των ανθρώπων των οποίων η κατάσταση μπορεί να είναι πολύ δύσκολη (ελάχιστη ή καμία γνώση της τοπικής γλώσσας, έλλειψη χρημάτων, ανεργία, προβλήματα υγείας κλπ.). Σε μερικές αστικές περιοχές, όπου κοινότητες με διαφορετικούς πολιτισμούς, αξίες και θρησκείες ζουν σε στενή εγγύτητα, οι τοπικές αρχές αναπτύσσουν προγράμματα με σκοπό να προωθήσουν καλές σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων. Ωστόσο, σε άλλες περιοχές, ορισμένες πληθυσμιακές ομάδες (εθνικές μειονότητες ή μεγαλύτερες ομάδες) αποκλείονται με αποτέλεσμα η ανεργία και η φτώχεια στις περιοχές αυτές να είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα.

Πρέπει να γίνουν σημαντικές προσπάθειες προκειμένου να βελτιωθεί η ένταξη αυτών των ομάδων στην αστική ζωή, μεταξύ των οποίων είναι οι εξής: προσαρμογή των δημόσιων υπηρεσιών στις ανάγκες και τις ιδιομορφίες αυτών των πληθυσμιακών ομάδων, ανάπτυξη νέων υπηρεσιών (σε συνεργασία με άλλους θεσμικούς φορείς), διευκόλυνση της πρόσβασης στις υπηρεσίες (εκπαίδευση, συστήματα υποστήριξης για την ανάπτυξη των μικρών επιχειρήσεων κλπ.).

➤ Κοινωνική συνοχή και ζωή στην πόλη

Η κοινωνική ενσωμάτωση εξαρτάται καταρχάς από την πρόσβαση στην εργασία και τα οφέλη που προκύπτουν από το γεγονός αυτό (μισθός, κοινωνική ασφάλιση, κοινωνική θέση κλπ.). Επιπλέον, η στέγαση, και ειδικότερα η ύπαρξη προσιτής κατοικίας (ακόμη και για τους φτωχότερους), είναι βασικός παράγοντας της κοινωνικής ενσωμάτωσης στο πλαίσιο της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Παράγοντες όπως το κόστος κατοικίας ωθούν τους κατοίκους των φτωχών και μεσαίων τάξεων στις περιφερειακές περιοχές (ή στο κέντρο) της πόλης, αυξάνοντας με αυτόν τον τρόπο τον κοινωνικό διαχωρισμό (δημιουργία γκέτο). Οι τοπικές αρχές πρέπει να βρουν τους τρόπους να επιβραδύνουν αυτήν την διαδικασία, έτσι ώστε η πόλη να συνεχίσει να διαδραματίζει το σημαντικό ρόλο της που αφορά την ενσωμάτωσή αυτών των κατοίκων.

Υπό μια ευρύτερη έννοια, η κοινωνική συνοχή εξαρτάται, επίσης, από την παροχή δημόσιων υπηρεσιών στην πόλη και στις γειτονιές της, και από την ευκολία με την οποία οι διάφορες ομάδες που αποτελούν τον πληθυσμό της πόλης μπορούν να έχουν

πρόσβαση σε αυτές τις υπηρεσίες. Τέλος, οι πόλεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση πρόσβασης στην εκπαίδευση, τον πολιτισμό, την υγεία και την ασφάλεια όλων των κατοίκων τους.

Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, η Στρατηγική της Λισσαβόνας αναγνωρίζει τη συμβολή των πόλεων στην εφαρμογή της στρατηγικής της και στην επίτευξη των στόχων της και παρέχει το πλαίσιο για την ανάπτυξη των αστικών περιοχών και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων τους. Ειδικότερα, μέσα από τις Κατευθυντήριες Γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση του ανανεωμένου θεματολογίου της Λισσαβόνας δίνονται οι κατευθύνσεις έτσι ώστε οι πόλεις να αποτελέσουν ελκυστικούς τόπους, να αναπτυχθεί η καινοτομία και η οικονομία της γνώσης και να δημιουργηθούν περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας σε αυτές. Ωστόσο, θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι οι στόχοι και οι κατευθύνσεις της Στρατηγικής της Λισσαβόνας θα δώσουν έμφαση στην ανάπτυξη και των λιγότερο ανεπτυγμένων πόλεων, καθώς εκφράζονται έντονες ανησυχίες ότι από τη στρατηγική θα ωφεληθούν κυρίως οι πόλεις που είναι περισσότερο ανεπτυγμένες και ανταγωνιστικές.

Για την ενίσχυση της συμβολής των πόλεων στην απασχόληση, την κοινωνική ενσωμάτωση και τη βιώσιμη ανάπτυξη, διάφοροι φορείς (όπως το δίκτυο Eurocities) προτείνουν την εισαγωγή μιας τέταρτης προτεραιότητας στις Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας που θα αναφέρεται αποκλειστικά στις αστικές περιοχές και θα περιλαμβάνει ένα σύνολο ενεργειών και δράσεων που θα αφορούν ζητήματα όπως, (α) η προώθηση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, (β) η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ανθρώπων που ζουν στις στερημένες γειτονιές μέσω της αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος και της ενίσχυσης της κοινωνικής οικονομίας, (γ) η δημιουργία οικονομικών ευκαιριών για τους ανθρώπους με χαμηλά εισοδήματα, (δ) η αντιμετώπιση προβλημάτων που αντιμετωπίζουν διάφορες κοινωνικές ομάδες (νέοι, μετανάστες κλπ.), (ε) η ανάπτυξη υπηρεσιών για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών, και (στ) η συντήρηση και η βελτίωση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του φυσικού περιβάλλοντος, σύμφωνα με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης (Eurocities, 2006).

Μια τέτοια πρόταση ανταποκρίνεται άμεσα στο άρθρο 8 του κανονισμού του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), που υποστηρίζει τις συμμετοχικές, ολοκληρωμένες και βιώσιμες στρατηγικές για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στις αστικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης της

οικονομικής ανάπτυξης, της αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος, της συντήρησης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, της ενθάρρυνσης του επιχειρηματικού πνεύματος, της ενίσχυσης της τοπικής απασχόλησης κ.α. Επιπλέον, μια τέτοια ενέργεια θα ενισχύσει το ρόλο των πόλεων στην εφαρμογή της πολιτικής συνοχής και στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας.

3.4 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

Η σημασία των αστικών ζητημάτων αναγνωρίστηκε κατά τη διάρκεια των διαδοχικών προεδριών της ΕΕ, ιδίως στα άτυπα Συμβούλια του Ρότερνταμ το Νοέμβριο του 2004 και του Μπρίστολ το Δεκέμβριο του 2005, στα οποία υποβλήθηκε το κείμενο εργασίας της Επιτροπής με τίτλο "Πολιτική συνοχής και πόλεις: η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και την απασχόληση στις περιφέρειες". Το συγκεκριμένο έγγραφο είναι ένας οδηγός για δράσεις της πολιτικής συνοχής στις αστικές περιοχές. Οι προτεινόμενες δράσεις βασίζονται σε στατιστικά στοιχεία (προερχόμενα κυρίως από τον Αστικό Έλεγχο), στα αποτελέσματα που παρατηρήθηκαν κατά την εφαρμογή των μέτρων των Διαρθρωτικών Ταμείων για τις πόλεις, καθώς και άλλων μέτρων που χρηματοδοτήθηκαν από την ΕΕ. Οι πολιτικές και οι δράσεις που προτείνονται πρέπει πάντα να εξετάζονται με βάση τη θεσμική οργάνωση κάθε κράτους μέλους και σύμφωνα με τους κοινοτικούς κανόνες, όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις.

Ειδικότερα, οι πολιτικές και οι δράσεις για τις οποίες γίνεται αναφορά στη συνέχεια, αφορούν τους παρακάτω άξονες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006δ):

- A. Ενίσχυση της ελκυστικότητας των πόλεων.
- B. Υποστήριξη της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας και της οικονομίας της γνώσης.
- Γ. Περισσότερες και καλύτερης ποιότητας θέσεις εργασίας.
- Δ. Διαφορές και ανισότητες μέσα στις πόλεις.
- E. Αποτελεσματικοί τρόποι διακυβέρνησης.
- Z. Χρηματοδότηση της αστικής ανάπλασης.

A. Ελκυστικές πόλεις

Οι ευρωπαϊκές πόλεις προσελκύουν επενδύσεις και θέσεις απασχόλησης. Διαθέτουν πολλά μέσα για να ενισχύσουν την ελκυστικότητά τους, ενώ οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει κάθε πόλη είναι διαφορετικές. Ορισμένες πόλεις πρέπει να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που προκαλούνται λόγω της δημογραφικής αύξησης, της αύξησης των τιμών των ακινήτων, της έλλειψης διαθέσιμων οικοπέδων, της κυκλοφοριακής συμφόρησης, καθώς και των υπερβολικά βεβαρημένων δημόσιων υπηρεσιών. Σε άλλες πόλεις, αντιθέτως, παρατηρείται μείωση του πληθυσμού, εγκατάλειψη, ανεπάρκεια θέσεων απασχόλησης ή χαμηλή ποιότητα ζωής. Γι' αυτό το σκοπό, υπάρχουν τέσσερα βασικά σημεία που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη:

- η κινητικότητα και η προσβασιμότητα,
- η πρόσβαση σε υποδομές και σε σύγχρονες, αποτελεσματικές και προσιτές υπηρεσίες,
- το φυσικό περιβάλλον,
- η ανάπτυξη ενός πολιτιστικού τομέα που θα βασίζεται στην προσφορά υποδομών.

A.1 Προσβασιμότητα και κινητικότητα

1) Η βιώσιμη αστική κινητικότητα απαιτεί τη βέλτιστη χρήση του συνόλου των μεταφορικών υποδομών και την προώθηση της χρήσης των λιγότερο ρυπογόνων μέσων μεταφοράς.
2) Οι πόλεις που βρίσκονται σε περιφερειακές περιοχές χρειάζονται καλή σύνδεση με τα αεροδρόμια και τους κύριους άξονες των διευρωπαϊκών οδικών δικτύων. Ειδικότερα, στις πρωτεύουσες πολλών νέων κρατών μελών η αεροπορική σύνδεση αποτελεί θέμα νευραλγικής σημασίας.
3) Για την αποτελεσματική διαχείριση των αστικών μεταφορών οι πόλεις πρέπει να συντονίζουν το σχεδιασμό, την κατασκευή και τη χωροταξική οργάνωση του συστήματος μεταφορών. Τα σχέδια πρέπει να αποτελούν μέρος μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής μεταφορών για την αστική ζώνη. Μεταξύ των θεμάτων που πρέπει να εξετάζονται είναι η οδική ασφάλεια και οι απαιτήσεις που δημιουργούνται όσον αφορά τη δημόσια υγεία, τη μείωση του θορύβου και την ποιότητα του αέρα.
4) Οι δημόσιες μεταφορές θα πρέπει να καταστούν προσιτές και να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητά και η λειτουργία τους. Πρέπει, επίσης, να μειωθεί η εγκληματικότητα στα δημόσια μέσα μεταφοράς και να ενισχυθεί η ασφάλεια του προσωπικού και των χρηστών.
5) Στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης, οι πόλεις πρέπει να ενθαρρύνουν τη χρήση του ποδηλάτου, της πεζοπορίας και των εναλλακτικών «ήπιων» μορφών μεταφοράς. Η πρωτοβουλία αυτή απαιτεί κυρίως τη ρύθμιση της πρόσβασης σε ευαίσθητες ζώνες της πόλης - ενδεχομένως πεζοδρόμηση των ζωνών αυτών - την κατασκευή ποδηλατοδρόμων και πεζοδρομίων, καθώς και την προώθηση της χρήσης οχημάτων με χαμηλή κατανάλωση ενέργειας και της χρήσης εναλλακτικών καυσίμων, όπως τα βιοκαύσιμα.
6) Κατά το σχεδιασμό των μεταφορών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα άτομα χωρίς αυτοκίνητο και αυτά που δεν γνωρίζουν να οδηγούν (ιδίως οι ηλικιωμένοι, και τα άτομα με μειωμένη κινητικότητα). Το μέτρο αυτό αποσκοπεί στην εξασφάλιση της πρόσβασης στην απασχόληση και στις υπηρεσίες (υγειονομική περίθαλψη, εμπορικές υπηρεσίες), καθώς και στη διευκόλυνση της αυτονομίας των ατόμων.

A.2 Πρόσβαση στις υπηρεσίες

<p>1) Μια ανταγωνιστική πόλη πρέπει να επενδύει σε σύγχρονες, αποτελεσματικές και προσιτές υπηρεσίες, οι οποίες να είναι εύκολα προσβάσιμες. Οι υπηρεσίες αυτές είναι η υγειονομική περίθαλψη, οι κοινωνικές υπηρεσίες, η δημόσια διοίκηση κ.α.. Αυτές οι υπηρεσίες πρέπει να αναπτύσσονται προσαρμοσμένες στις ανάγκες κάθε αστικής περιοχής. Επιπλέον, είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί η πρόσβαση στις υπηρεσίες για τους πολίτες που κατοικούν σε υποβαθμισμένες περιοχές της πόλης.</p>
<p>2) Η φύλαξη των παιδιών, που επιτρέπει στους ενήλικες να εργάζονται, αποτελεί ζήτημα ιδιαίτερης σημασίας για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών.</p>
<p>3) Η πρόσβαση ορισμένων μειονεκτικών ομάδων (π.χ. μετανάστες) στις υπηρεσίες αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό θέμα. Η συμμετοχή αυτών των πληθυσμιακών ομάδων στον προγραμματισμό και την παροχή των υπηρεσιών θα βοηθήσει στην πρόληψη των διακρίσεων.</p>
<p>4) Οι πόλεις μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις νέες τεχνολογίες για να προσφέρουν αποτελεσματικές και καινοτόμες λύσεις στον τομέα των υπηρεσιών υγείας, διοίκησης και κατάρτισης.</p>

A.3 Φυσικό περιβάλλον

<p>1) Με την ανακαίνιση των εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών εκτάσεων και την ανάπλαση των δημόσιων χώρων μπορούν να αναβαθμιστούν οι αστικές περιοχές.</p>
<p>2) Ο συντονισμός των πολιτικών και των επενδύσεων του Ταμείου Συνοχής και των Διαρθρωτικών Ταμείων μεταξύ αστικών ζωνών, αγροτικών ζωνών, περιφερειών και χώρας, με σκοπό τη διαχείριση των προβλημάτων που προκαλούνται από την αστική επέκταση, κρίνεται αναγκαίος.</p>
<p>3) Θα πρέπει να προωθούνται επενδύσεις που έρχονται σε συμφωνία με την κοινοτική νομοθεσία και αφορούν την ποιότητα του αέρα, την επεξεργασία των λυμάτων, τη διαχείριση των αποβλήτων, την υδροδότηση και το θόρυβο.</p>
<p>4) Θα πρέπει να δίνεται έμφαση στην ενεργό διαχείριση της κυκλοφοριακής συμφόρησης και των δικτύων δημόσιων μέσων μεταφοράς, ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα του αέρα και να μειωθεί ο θόρυβος, σύμφωνα με τη θεματική στρατηγική για το αστικό περιβάλλον, που προβλέπεται στο "6ο Πρόγραμμα για το Περιβάλλον".</p>
<p>5) Η αποτελεσματική χρήση της ενέργειας στις αστικές περιοχές κρίνεται αναγκαία. Ειδικότερα, απαιτείται η υλοποίηση επενδύσεων και αυστηρής οικονομικής διαχείρισης των ενεργειακών πόρων, ενώ οι τοπικές αρχές θα πρέπει να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στον αστικό σχεδιασμό, στους δημοτικούς κανονισμούς και στις δημόσιες συμβάσεις, μέσω της εφαρμογής υποδειγματικών βιώσιμων τεχνικών και μέσω της συνεργασίας με τους πολίτες.</p>

A.4 Πολιτισμός

1) Οι πόλεις, μέσω μιας βιώσιμης πολιτιστικής πολιτικής, πρέπει να προωθούν ένα είδος πολιτισμό, ο οποίος να βασίζεται στην προσφορά υποδομών, όπως τα πολιτιστικά και επιστημονικά κέντρα, τα μουσεία, οι βιβλιοθήκες κλπ., καθώς και στη διατήρηση της πολιτιστικής, ιστορικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Οι υποδομές αυτές μπορούν να καταστήσουν τις πόλεις πιο ελκυστικές για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις, τους εργαζομένους (ιδίως τους μετακινούμενους εργαζομένους και εκείνους με υψηλά προσόντα) και τους επισκέπτες. Επιπλέον, ο πολιτισμός αποτελεί τομέα ταχείας ανάπτυξης και μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της εικόνας της πόλης και στην αίσθηση ταυτότητας του τοπικού πληθυσμού.

2) Μια δυναμική πολιτιστική πολιτική μπορεί να αποτελέσει πολύτιμο εργαλείο για τη δημιουργία συνδέσμων ανάμεσα στους πληθυσμούς διαφορετικής προέλευσης και για την ενίσχυση της ένταξης των μεταναστών στην πόλη.

B. Υποστήριξη της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας και της οικονομίας της γνώσης

Οι πόλεις αποτελούν συχνά περιβάλλον προαγωγής της καινοτομίας και της δημιουργίας επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις μπορούν να αναλάβουν πρωτοβουλίες ώστε το περιβάλλον αυτό να καταστεί ακόμη ευνοϊκότερο. Η προστιθέμενη αξία των ενεργειών στο επίπεδο των πόλεων συνίσταται στην ικανότητά τους να διαθέτουν πληροφορίες σχετικά με τα ειδικά χαρακτηριστικά του τοπικού περιβάλλοντος των επιχειρήσεων και να εφαρμόζουν συχνά πολύπλοκα μέτρα που επιλύουν πολλά αλληλοσυνδεδεμένα προβλήματα.

B.1 Μέτρα υπέρ των μικρομεσαίων και των μικρών επιχειρήσεων

1) Η προώθηση των επιχειρήσεων απαιτεί βελτίωση των υποδομών. Αυτό περιλαμβάνει τις μεταφορές, την προσβασιμότητα, την ανακαίνιση των κτιρίων, τη δημιουργία βιομηχανικών πάρκων και εμπορικών κέντρων κ.α.

2) Η παροχή συμβουλών και υπηρεσιών στήριξης στις επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν την κοινωνική οικονομία, αποτελεί μέτρο που περιλαμβάνει βοήθεια για την επιλογή και την αποτελεσματική αξιοποίηση των νέων Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Προβλέπει, επίσης, υποστήριξη και παρακολούθηση στον τομέα της διαχείρισης του μάρκετινγκ, της τεχνικής βοήθειας, των προσλήψεων και άλλων επαγγελματικών και εμπορικών υπηρεσιών.

3) Ένα άλλο μέτρο περιλαμβάνει την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ τοπικών εταιρών, που αποτελούνται από επιχειρήσεις, συνδικάτα, πανεπιστήμια, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), ιδρύματα κατάρτισης και τοπικές κοινωνίες. Οι δυνατότητες ανταλλαγής γνώσεων και εμπειριών, όπως η δημιουργία δικτύων και η

διοργάνωση εκθέσεων συμβάλλουν αποτελεσματικά στην επικοινωνία μεταξύ εταιρών.
4) Σημαντική θεωρείται η βελτίωση της πρόσβασης στις πηγές χρηματοδότησης. Για παράδειγμα, οι εταιρικές σχέσεις μεταξύ των τοπικών αρχών, των επενδυτών, των υπηρεσιών και των ΜΜΕ διευκολύνουν τη συγκέντρωση των χρηματοδοτικών και μη χρηματοδοτικών μέσων που προορίζονται να ικανοποιήσουν τις τοπικές ανάγκες. Στα μέσα αυτά μπορεί να περιλαμβάνονται επιδοτήσεις, συστήματα μικροπιστώσεων, δάνεια, παροχή συμβουλών και κατάρτιση.
5) Οι πόλεις θα πρέπει να προωθήσουν τη συνεργασία με ειδικές ομάδες, όπως οι νέοι επιχειρηματίες και οι γυναίκες επιχειρηματίες, ή ακόμη με επιχειρηματίες που προέρχονται από μειονεκτούσες ομάδες, κυρίως εθνοτικές μειονότητες.

B.2 Καινοτομία και οικονομία της γνώσης για την προώθηση της ανάπτυξης

1) Οι πόλεις πρέπει να προσελκύουν και να διατηρούν τα άτομα με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, καθώς μπορούν να συμβάλλουν σε σημαντικό βαθμό στην ανάπτυξη της καινοτομίας και της οικονομίας της γνώσης.
2) Οι πόλεις πρέπει να διαδραματίζουν πρωταρχικό ρόλο στην προετοιμασία μιας στρατηγικής για την καινοτομία για την ευρύτερη περιφέρεια. Μπορούν επίσης, όταν αυτό είναι σκόπιμο, να αναλάβουν την πρωτοβουλία να υποστηρίξουν δικές τους ερευνητικές δραστηριότητες.
3) Οι πόλεις ενθαρρύνονται να συμμετέχουν σε προγράμματα Έρευνας και Ανάπτυξης (E&A) και να υποστηρίζουν την εισαγωγή τεχνολογικών καινοτομιών.
4) Οι πόλεις πρέπει να καταβάλλουν προσπάθειες ώστε η προσφορά των περιφερειών όσον αφορά την εκπαίδευση και την καινοτομία να γίνει πιο αποτελεσματική και προσβάσιμη στις τοπικές επιχειρήσεις, κυρίως στις ΜΜΕ και τις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας.
5) Οι πόλεις πρέπει να προωθούν και να συντονίζουν τις συμπράξεις με τα πανεπιστήμια και τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, μέσω της δημιουργίας φυτωρίων επιχειρήσεων, κοινών επιχειρήσεων και επιστημονικών πάρκων.
6) Οι πόλεις ενθαρρύνονται να αναπτύξουν ολοκληρωμένη στρατηγική στον τομέα της κοινωνίας της πληροφορίας, επιτρέποντας την πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες σύμφωνα με τους στόχους της πρωτοβουλίας i2010 (στους τομείς της ηλεκτρονικής διοίκησης, του ηλεκτρονικού εμπορίου, της ψηφιακής κουλτούρας, της εικονικής ένταξης και προσβασιμότητας). Η στρατηγική αυτή πρέπει να συμφωνεί με την αντίστοιχη περιφερειακή και εθνική πολιτική.
7) Οι πόλεις πρέπει να υποστηρίζουν την ταχεία υιοθέτηση των οικολογικών καινοτομιών και των συστημάτων διαχείρισης του περιβάλλοντος. Η πραγματοποίηση επενδύσεων στον τομέα αυτό θα δώσει στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις τη δυνατότητα να καταστούν πρωτοπόρες σε έναν τομέα που βρίσκεται υπό ανάπτυξη.

Γ. Περισσότερες και υψηλότερης ποιότητας θέσεις εργασίας

Το παράδοξο με τις πόλεις είναι ότι συγκεντρώνουν ταυτόχρονα ανάγκες και δυνατότητες ανάπτυξης. Τα άτομα με υψηλά προσόντα στις πόλεις είναι πολλά, αλλά το ίδιο συμβαίνει με τα άτομα που έχουν πολύ χαμηλό επίπεδο προσόντων και μόρφωσης.

Γ.1 Πολυάριθμες θέσεις εργασίας αλλά υψηλή ανεργία

1) Στο πλαίσιο του Στόχου «Σύγκλιση», τα Διαρθρωτικά Ταμεία πρέπει να υποστηρίζουν ενέργειες που σχετίζονται με την ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας και της αποτελεσματικότητας, ιδίως των διοικητικών αρχών και των δημόσιων υπηρεσιών. Ειδικότερα, μπορούν να ενθαρρύνουν τη βελτίωση των ικανοτήτων ανάλυσης και δράσης, π.χ. οι πόλεις πρέπει να είναι σε θέση να χρησιμοποιούν τα συστήματα και τα μέσα ανάλυσης που απαιτούνται για την πρόβλεψη των οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών που μπορεί να συμβούν σε τοπική και περιφερειακή κλίμακα. Πρέπει, επίσης, να λάβουν μέτρα για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διοικητικών αρχών.
2) Οι πόλεις πρέπει να αναλάβουν πρωτοβουλίες για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την καταπολέμηση της ανεργίας σε τοπικό επίπεδο, με την υποστήριξη των περιφερειών και των κρατών μελών.
3) Οι πόλεις πρέπει να στηρίζονται στις δικές τους δυνάμεις. Μπορούν π.χ. να συνάψουν συμπράξεις και σύμφωνα για την απασχόληση και την καινοτομία που θα συγκεντρώνουν τους βασικούς παράγοντες (αιρετούς αντιπροσώπους, επικεφαλής επιχειρήσεων, ΜΚΟ, ομάδες συμφερόντων και πανεπιστήμια) με σκοπό την ανάληψη θετικών και δυναμικών ενεργειών οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.
4) Οι πόλεις πρέπει να καταπολεμούν τις αδυναμίες τους βελτιώνοντας την απασχολησιμότητα εκείνων των πληθυσμιακών ομάδων που αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες δυσχέρειες για την πρόσβαση στην απασχόληση, όπως π.χ. των γυναικών, των νέων, των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας, των εθνοτικών μειονοτήτων, των μακροχρόνια ανέργων, καθώς και των ατόμων με αναπηρίες.

Γ.2 Βελτίωση της απασχολησιμότητας μέσω της αύξησης του μορφωτικού επιπέδου και της επαγγελματικής κατάρτισης

1) Οι πόλεις μπορούν να προωθήσουν την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση με πολλούς τρόπους: υποστήριξη και ανάπτυξη στρατηγικών στον τομέα της δια βίου μάθησης, επενδύσεις στην προσφορά κατάρτισης, εκσυγχρονισμός των συστημάτων εκπαίδευσης και μάθησης, καθώς και ενίσχυση της ποιότητας και της ελκυστικότητας της επαγγελματικής κατάρτισης.
2) Οι πόλεις πρέπει να εστιάσουν την υποστήριξή τους στην ένταξη των μειονεκτουσών ομάδων στην αγορά εργασίας (π.χ. στα άτομα που εγκατέλειψαν

πρόωρα το σχολείο, στους ανειδίκευτους νέους, στους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας, καθώς και σε ορισμένες ομάδες μεταναστών και ατόμων που ανήκουν σε εθνοτικές μειονότητες).

3) Οι τοπικές αρχές πρέπει να σχεδιάζουν προγράμματα ένταξης και κατάρτισης προσαρμοσμένα στους εργαζόμενους, τα οποία να παρέχουν δυνατότητες επανένταξης στην εργασία και να προάγουν το επιχειρηματικό πνεύμα. Οι μακροχρόνια άνεργοι χρειάζονται ειδική βοήθεια και θα πρέπει να εφαρμοστούν προγράμματα εκ νέου πρόσληψης που να σχετίζονται με την επαγγελματική πείρα, την κατάρτιση και την ενδυνάμωση της αυτοπεποίθησης.

Α. Ενδοαστικές ανισότητες

Βασικό πρόβλημα των αστικών περιοχών αποτελούν οι ανισότητες που υπάρχουν μεταξύ τμημάτων των πόλεων. Ο Αστικός Έλεγχος έδειξε ότι σχεδόν όλες οι πόλεις με ποσοστό ανεργίας ίσο ή μεγαλύτερο του 10%, περιλαμβάνουν υποπεριοχές στις οποίες το ποσοστό αυτό είναι τουλάχιστον διπλάσιο από το μέσο όρο της πόλης.

Στις υποβαθμισμένες περιοχές η υψηλή ανεργία συνοδεύεται από επιπλέον υποβαθμιστικούς παράγοντες όσον αφορά την κατοικία, το περιβάλλον, την υγεία, την εκπαίδευση, τις δυνατότητες απασχόλησης και το ποσοστό εγκληματικότητας. Οι δύο κατηγορίες μέτρων που προτείνονται είναι οι εξής:

- προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης και της ισότητας των ευκαιριών,
- ενίσχυση της ασφάλειας των πολιτών.

Α.1 Προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης και της ισότητας των ευκαιριών

1) Οι πόλεις πρέπει να εφαρμόσουν μέτρα για την ενσωμάτωση των μεταναστών με τη συμμετοχή της ενδιαφερόμενης κοινότητας. Η ενσωμάτωση των γυναικών μεταναστών στα μέτρα αυτά αποτελεί βασική προϋπόθεση μιας επιτυχημένης ενσωμάτωσης.

2) Θα πρέπει να αναπτυχθεί συνεργασία μεταξύ των αστικών αρχών, των σχολείων και της τοπικής κοινότητας, με σκοπό την κατάρτιση των νέων. Ορισμένες πόλεις πέτυχαν πολύ θετικά αποτελέσματα με τη συμμετοχή των νέων στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών.

3) Θα πρέπει να υπάρξει βελτίωση των κοινωνικών υπηρεσιών που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση φαινομένων φτώχειας και εγκατάλειψης των παιδιών.

4) Κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή μέτρων με σκοπό την ενίσχυση των δεξιοτήτων και των προσόντων των γυναικών, τη διευκόλυνση της επανένταξής τους στην αγορά εργασίας ύστερα από περίοδο απουσίας, την προσφορά δυνατότητας να αποκτήσουν τις γνώσεις και τις ικανότητες που χρειάζονται για την ίδρυση επιχείρησης ή την άσκηση ανεξάρτητης δραστηριότητας, καθώς και την παροχή βοήθειας στις ελεύθερες μητέρες και σε άλλες γυναίκες (κυρίως εκείνες

που προέρχονται από εθνοτικές μειονότητες) με σκοπό να υπερνικήσουν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν στην αγορά εργασίας.

5) Ενθαρρύνεται η δημιουργία υποδομών υποδοχής παιδιών για τις γυναίκες που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας.

4.2 Ενίσχυση της ασφάλειας των πολιτών

1) Οι πόλεις πρέπει να εφαρμόσουν συνδυασμένες και δυναμικές πολιτικές για την καταπολέμηση της τοπικής εγκληματικότητας. Παραδείγματος χάριν, η βελτίωση του σχεδιασμού και της συντήρησης των κοινόχρηστων χώρων επιτρέπει στις πόλεις να αποτρέψουν την εγκληματικότητα και, με βάση αυτό, να συμβάλουν στη δημιουργία ελκυστικών και ασφαλών οδών, πάρκων και ανοιχτών χώρων.

2) Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα καταπολέμησης της νεανικής εγκληματικότητας. Ειδικότερα, θα πρέπει να ακολουθηθεί στρατηγική που να αποσκοπεί στην καταπολέμηση των σχολικών απουσιών και στην προσφορά εναλλακτικών προοπτικών, όπως η επαγγελματική κατάρτιση.

3) Θα πρέπει να προωθηθούν μέτρα που να σχετίζονται με τη δημιουργία και την επαγγελματικοποίηση των θέσεων εργασίας που αφορούν την ασφάλεια, τη συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών που είναι υπεύθυνες για την ασφάλεια και τη διαρκή συμμετοχή των κατοίκων. Αυτό το μέτρο περιλαμβάνει π.χ. το διορισμό τοπικών διαμεσολαβητών και υπαλλήλων της δημοτικής αστυνομίας αρμόδιων για την ασφάλεια. Σε αρκετές πόλεις η μεσολάβηση των προσώπων αυτών αποδείχτηκε πολύτιμη για την καταπολέμηση της τοπικής εγκληματικότητας.

Ε. Διακυβέρνηση

Προκειμένου να βελτιωθεί η διακυβέρνηση και να υπάρξει ορθή διαχείριση της αστικής ανάπτυξης, προτείνονται μέτρα με σκοπό:

- τη συνεργασία των συλλογικών φορέων σε διάφορα επίπεδα μέσω, για παράδειγμα, της σύμπραξης πόλεων, περιφέρειας και κράτους ή μέσω του καλύτερου συντονισμού των αστικών αρχών με τις αγροτικές και τις περιφερειακές αρχές,
- την παγίωση μιας συνολικής προσέγγισης της βιώσιμης ανάπτυξης,
- την αύξηση της ενεργούς συμμετοχής των πολιτών,
- την υλοποίηση δικτύων ανταλλαγής πληροφοριών.

E.1 Οι πόλεις και οι περιφέρειες

1) Οι πόλεις θα πρέπει να αναπτύξουν εταιρικές σχέσεις με τις περιφέρειες και το κράτος, στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης συνεκτικής προσέγγισης της αστικής ανάπτυξης.
2) Για την αντιμετώπιση της πρόκλησης του παγκόσμιου ανταγωνισμού, θα απαιτηθεί από τις ευρωπαϊκές πόλεις να εφαρμόσουν συντονισμένες στρατηγικές σε επίπεδο ευρύτερου πολεοδομικού συγκροτήματος ή αστικού δικτύου προκειμένου να επιτευχθεί η κρίσιμη μάζα.
3) Οι πόλεις μπορούν να χρησιμοποιήσουν την τεχνική βοήθεια των Διαρθρωτικών Ταμείων για τη διαχείριση όλων των πτυχών της αστικής ανάπτυξης. Όλο και συχνότερα, τα κράτη μέλη και η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχουν δυνατότητες δημιουργίας δικτύων για την ανταλλαγή εμπειριών. Οι ικανότητες σε νέους τομείς είναι ιδιαίτερα σημαντικές.
4) Σύμφωνα με το γενικό κανονισμό σχετικά με τα Διαρθρωτικά Ταμεία, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να αναθέτουν στις πόλεις τη διαχείριση των πόρων που προορίζονται για ορισμένες ενέργειες στον αστικό χώρο οι οποίες εντάσσονται στα Επιχειρησιακά Προγράμματα. Για να επωφεληθούν πλήρως από την εταιρική σχέση, οι πόλεις πρέπει να έχουν την αρμοδιότητα για ολόκληρη τη διαδικασία. Αυτό συνεπάγεται ότι θα πρέπει να είναι υπεύθυνες για το μέρος του προγράμματος που θα ανατεθεί σε αυτές, από το στάδιο του σχεδιασμού έως την υλοποίηση.

E.2 Ολοκληρωμένη προσέγγιση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης

1) Στο πλαίσιο της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, οι ενέργειες σε έναν τομέα πρέπει να είναι συμβατές με τις ενέργειες σε έναν άλλον. Παραδείγματος χάριν, είναι σημαντικό τα οικονομικά μέτρα να είναι βιώσιμα από κοινωνική και περιβαλλοντική άποψη. Επιπλέον, είναι σκόπιμο να δημιουργηθούν συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης για να ελέγχονται τα αποτελέσματα.
2) Είναι σημαντικό να κινητοποιηθούν οι βασικοί συντελεστές – ο ιδιωτικός τομέας, ο τοπικός πληθυσμός και οι ΜΚΟ καθώς και η τοπική, περιφερειακή και εθνική κυβέρνηση – ώστε να συμμετέχουν στον προγραμματισμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση της αστικής ανάπτυξης.

E.3 Συμμετοχή των πολιτών

1) Είναι σημαντική η συμμετοχή των κατοίκων στην προώθηση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης και απασχόλησης, από περιβαλλοντική και κοινωνική άποψη. Οι συντελεστές αυτοί προσφέρουν νέες ικανότητες και παρέχουν στο σχέδιο νομιμοποίηση έναντι του πληθυσμού.
2) Ένα βασικό χαρακτηριστικό επιτυχημένης συμμετοχής των πολιτών είναι η ενίσχυση των ικανοτήτων και των προσόντων των τοπικών ομάδων.

E.4 Δίκτυα και ανταλλαγή εμπειριών

1) Οι ικανότητες και οι γνώσεις αποτελούν σημαντική προϋπόθεση για την αστική ανανέωση. Οι πόλεις πρέπει συνεπώς να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις και τις εμπειρίες που αποκτήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος URBAN, καθώς και άλλων ευρωπαϊκών και εθνικών προγραμμάτων.

2) Για την περίοδο 2007-2013, η Επιτροπή προτείνει τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού προγράμματος (URBACT II) για την ανταλλαγή εμπειριών και ορθών πρακτικών. Το πρόγραμμα αυτό θα βασίζεται στο έργο που πραγματοποιήθηκε από το πρόγραμμα URBACT I.

Z. Χρηματοδότηση της πολεοδομικής ανάπλασης

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ένωσης υποστήριξαν σε μεγάλο βαθμό την πολεοδομική ανάπλαση. Στο πλαίσιο των νέων κανονισμών σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), οι αρχές διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων θα μπορούν να χρηματοδοτούν ένα μεγάλο φάσμα προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης. Η αστική ανάπτυξη μπορεί, επίσης, να επωφεληθεί από τη συνδρομή των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών JASPERS, JEREMIE και JESSICA. Αυτό θα επιτρέψει να ενισχυθούν οι θετικές συνέπειες των δημόσιων πόρων με την προσέλκυση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα.

Z.1 Δημόσια-ιδιωτική εταιρική σχέση

1) Η ιδιωτική χρηματοδότηση είναι χρήσιμη και συχνά αναγκαία για να συμπληρωθούν τα δημόσια κεφάλαια. Θα πρέπει να αναπτυχθεί ένα σαφές νομικό πλαίσιο που να εξασφαλίζει τη σύνδεση των εταιρικών σχέσεων δημόσιου/ιδιωτικού τομέα, καθώς ο ιδιωτικός τομέας μπορεί να προσφέρει, όχι μόνο χρηματοδοτικά μέσα, αλλά και προσόντα και συμπληρωματικές ικανότητες.

2) Η αποτελεσματική σύμπραξη δημόσιου – ιδιωτικού τομέα απαιτεί από τις τοπικές αρχές μακροπρόθεσμη στρατηγική θεώρηση, τεχνικές ικανότητες και ικανότητες διαχείρισης.

Οι παραπάνω πολιτικές και δράσεις που προτείνονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσα από το συγκεκριμένο έγγραφο εργασίας, έχουν σαν σκοπό την ανάπτυξη των αστικών περιοχών και δίνουν έμφαση στην επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν και για τα οποία έγινε αναφορά σε προηγούμενο κεφάλαιο. Το συγκεκριμένο έγγραφο εργασίας αναπτύσσει μια περιεκτική και ολοκληρωμένη προσέγγιση, που καλύπτει όλες τις διαστάσεις της αστικής συμβολής στην πολιτική

συνοχής και στη Στρατηγική της Λισσαβόνας: οικονομική ανάπτυξη, καινοτομία και επιχειρηματικότητα, απασχόληση, κοινωνική ενσωμάτωση, προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος, διακυβέρνηση κλπ.

Το έγγραφο αυτό αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό βήμα αναφορικά με την αναγνώριση της συμβολής που οι πόλεις μπορούν να έχουν ως προς την επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας σε όλη τη διευρυμένη Ένωση. Πράγματι, δεδομένου ότι οι αρχές των πόλεων είναι αρμόδιες για την εφαρμογή ενός σημαντικού μέρους των ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών στις αστικές περιοχές, η συμμετοχή τους στη διαδικασία χάραξης πολιτικής θα εξασφαλίσει καλύτερα αποτελέσματα. Ειδικότερα για τις πόλεις των νέων κρατών μελών, διάφορες μελέτες που έχουν γίνει δείχνουν ότι δεν έχουν μια σαφή και συνολική αστική πολιτική με αποτέλεσμα οι πολιτικές και οι δράσεις που προτείνονται από την Επιτροπή να πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη από τις συγκεκριμένες αστικές περιοχές προκειμένου να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα τους.

3.5 ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Από τη στιγμή που θεσμοθετήθηκε στη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισσαβόνας, η εδαφική συνοχή αποτελεί την τρίτη διάσταση της πολιτικής συνοχής, παράλληλα με την οικονομική και κοινωνική συνοχή. Στη συγκεκριμένη συνθήκη, η εδαφική συνοχή αποκτά κεντρική θέση και τοποθετείται ως βασική συνιστώσα της πολιτικής συνοχής σε όλα τα άρθρα που υπάρχει αναφορά στην οικονομική και κοινωνική συνοχή. Συγκεκριμένα, στους σκοπούς της Ένωσης αναφέρεται ότι «η Ένωση προάγει την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών».

Σύμφωνα με τους Ανδρικοπούλου και Καυκαλά (2008), η έννοια της εδαφικής συνοχής δεν είναι καινούργια, αλλά υπάρχουν περιπτώσεις στο πρόσφατο παρελθόν που γίνεται αναφορά σε αυτήν. Σε γενικές γραμμές, η έννοια της εδαφικής συνοχής μπορεί να αποδοθεί σε δύο βασικούς πόλους: στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρώπη 2000 και Ευρώπη 2000+, εκθέσεις για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρατηρητηρίων Χωροταξίας) και στο άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Χωροταξίας (Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου, Εδαφική Ατζέντα). Επιπλέον, θα πρέπει να αναφερθούν και άλλοι ευρωπαϊκοί θεσμοί, όπως π.χ. η Επιτροπή των Περιφερειών.

Η εδαφική συνοχή έχει πολλαπλές πτυχές. Από οικονομικής απόψεως, δύναται να ορισθεί ως η άμβλυνση των αναπτυξιακών αποκλίσεων μεταξύ των επί μέρους εδαφικών κατηγοριών. Από κοινωνικής απόψεως, νοείται ως η ισότιμη πρόσβαση όλων των πολιτών σε σύγχρονες κοινωνικές υπηρεσίες και σε υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος. Από χωροταξικής απόψεως, σημαίνει τη λειτουργική διασύνδεση μεταξύ των επί μέρους χωρικών ενοτήτων, την άρση των ασυνεχειών και την επίτευξη της προσβασιμότητας. Συνεπώς, η εδαφική συνοχή σημαίνει την ισόρροπη ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης όλων των πολιτών της και τη λειτουργική ολοκλήρωση του χώρου της Ένωσης. Για τη νέα περίοδο, η εδαφική συνοχή προωθείται κυρίως μέσω προγραμμάτων διασυνοριακής, διεθνικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας του Στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία» (Ανδρικοπούλου και Καυκαλάς, 2008).

Μια σημαντική εξέλιξη στα θέματα εδαφικής συνοχής, χωροταξίας και αστικής ανάπτυξης πραγματοποιήθηκε το Μάιο του 2007 στη Λειψία, όταν στο άτυπο Συμβούλιο των Υπουργών Χωροταξίας υιοθετήθηκαν δύο έγγραφα: ο "Χάρτης της

Λειψίας για Βιώσιμες Ευρωπαϊκές Πόλεις" και η "Εδαφική Ατζέντα της ΕΕ: Προς μια Ανταγωνιστικότερη Ευρώπη Διαφορετικών Περιφερειών". Σε αυτά τα δύο έγγραφα, καθώς και στην "Πράσινη Βίβλο για την Εδαφική Συνοχή" και στο Πρόγραμμα ESPON 2013, γίνεται αναφορά στη συνέχεια, με εστίαση στις κατευθύνσεις και στις δράσεις που κρίνονται απαραίτητες για την περαιτέρω προαγωγή της εδαφικής συνοχής, δίνοντας έμφαση στις αστικές περιοχές.

3.5.1 ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΛΕΙΨΙΑΣ ΓΙΑ ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

Ο "Χάρτης της Λειψίας για Βιώσιμες Ευρωπαϊκές Πόλεις" αποτελεί, μαζί με την "Εδαφική Ατζέντα της ΕΕ", την κατάληξη μιας μακράς συζήτησης για το μέλλον της αστικής και της εδαφικής διάστασης, στο πλαίσιο της νέας πολιτικής συνοχής. Ειδικότερα, ο Χάρτης της Λειψίας είναι ένα έγγραφο που προέκυψε από τα κράτη μέλη, με την ευρεία συμμετοχή διαφόρων φορέων και ομάδων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στη γνώση των προκλήσεων και των ευκαιριών, καθώς επίσης και των διαφορετικών ιστορικών, οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών υποβάθρων των ευρωπαϊκών πόλεων, τα κράτη μέλη συμφώνησαν σχετικά με τις κοινές αρχές και τις στρατηγικές για την πολιτική αστικής ανάπτυξης. Μέσω του Χάρτη της Λειψίας, κάθε κράτος μέλος δεσμεύεται (European Commission, 2007a):

- α) να ξεκινήσει ένα κύκλο συζητήσεων για το πώς θα ενσωματωθούν οι αρχές και οι στρατηγικές του Χάρτη της Λειψίας στις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αναπτυξιακές πολιτικές,
- β) να θέσει σαν στόχο την ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο,
- γ) να προωθήσει την ισόρροπη εδαφική οργάνωση βασισμένη σε μια ευρωπαϊκή πολυκεντρική αστική δομή.

Οι προτάσεις που παρουσιάζονται μέσα από το έγγραφο χωρίζονται σε δύο άξονες και έχουν σαν απώτερο στόχο να συμβάλλουν στην βελτίωση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής των ευρωπαϊκών πόλεων (European Commission, 2007a).

Άξονας 1: Υιοθέτηση ολοκληρωμένων πολιτικών αστικής ανάπτυξης

Ο πρώτος άξονας παρουσιάζει την πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης ως μία διαδικασία συντονισμού των χωρικών και τομεακών προσεγγίσεων που συνδέονται με τον αστικό χώρο και θεωρεί ουσιώδη τη συμμετοχή οικονομικών φορέων, ομάδων

συμφερόντων και κοινού. Η εφαρμογή της είναι ζήτημα ευρωπαϊκής κλίμακας, αλλά θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις τοπικές συνθήκες και ανάγκες, καθώς επίσης και την αρχή της επικουρικότητας.

Οι ευρωπαϊκές πόλεις θα πρέπει να σχεδιάσουν ολοκληρωμένα προγράμματα αστικής ανάπτυξης για το σύνολο της πόλης, μέσα από τα οποία θα πρέπει:

- να γίνεται περιγραφή των δυνατοτήτων και των αδυναμιών των πόλεων και των γειτονιών τους, που θα βασίζεται στην υπάρχουσα κατάσταση,
- να καθορίζονται οι αναπτυξιακοί στόχοι και να παρουσιάζεται το όραμα για την πόλη,
- να υπάρχει συντονισμός των διάφορων τομεακών πολιτικών και σχεδίων και να εξασφαλίζεται ότι οι προγραμματισμένες επενδύσεις θα συμβάλλουν στην επίτευξη μιας ισορροπημένης ανάπτυξης της αστικής περιοχής,
- να υπάρχει συντονισμός και χωρική εστίαση των πόρων από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς,
- να υπάρχει συμμετοχή των πολιτών και άλλων συμμετόχων που μπορούν να βοηθήσουν στη βελτίωση της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και περιβαλλοντικής κατάστασης των πόλεων.

Οι προτεινόμενες στρατηγικές, που έχουν ιδιαίτερη σημασία για την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών πόλεων, είναι οι εξής:

α) Δημιουργία και διασφάλιση υψηλής ποιότητας δημόσιων χώρων

Οι συνθήκες των αστικών περιοχών (επάρκεια υποδομών, ποιότητα δημόσιων χώρων κλπ.) επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τη διαβίωση του αστικού πληθυσμού και έχουν καθοριστική σημασία για την προσέλκυση νέων επιχειρήσεων και εργατικού δυναμικού, καθώς και για τον τουρισμό.

Η αλληλεπίδραση αρχιτεκτονικής, δημιουργίας υποδομών και πολεοδομικού σχεδιασμού πρέπει να βελτιωθεί, ώστε να δημιουργηθούν ελκυστικές πόλεις με υψηλής ποιότητας περιβάλλον.

β) Εκσυγχρονισμός των δικτύων υποδομών και βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης

Ιδιαίτερα σημαντική συμβολή στην ποιότητα ζωής και την ποιότητα του περιβάλλοντος μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τον εκσυγχρονισμό των δικτύων υποδομών. Ο εκσυγχρονισμός αυτός περιλαμβάνει το σχεδιασμό βιώσιμων αστικών

μεταφορών, που θα έχουν συντονισμένες συνδέσεις με τα δίκτυα μεταφορών της ευρύτερης περιφέρειας. Ο σχεδιασμός αυτός θα πρέπει να εναρμονίζεται με τις διαφορετικές συνθήκες της κατοικίας, των περιοχών εργασίας, του περιβάλλοντος και των δημόσιων χώρων. Επιπλέον, θα πρέπει να περιλαμβάνει τη βελτίωση των διάφορων δικτύων τεχνικών υποδομών, όπως π.χ. υδροδότηση, επεξεργασία υγρών αποβλήτων κ.ά.

Εξίσου σημαντική είναι η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των νέων, αλλά και των παλαιών, κτιρίων και η αποδοτική χρήση των φυσικών πόρων. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στα προκατασκευασμένα, παλαιά και χαμηλής ποιότητας κτήρια. Επιπλέον, η ποιότητα ζωής και η ελκυστικότητα των αστικών περιοχών για τις επιχειρήσεις μπορεί να βελτιωθεί με τη χρήση σύγχρονων τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών στην εκπαίδευση, την απασχόληση, τις κοινωνικές υπηρεσίες κλπ. Τέλος, οι πόλεις θα πρέπει να είναι ικανές να προσαρμοστούν στις απειλές που δημιουργούνται από τις κλιματικές αλλαγές, και μέσω μιας σωστά σχεδιασμένης και προγραμματισμένης αστικής ανάπτυξης, να μπορούν να βελτιώσουν την περιβαλλοντική ποιότητα και να μειώσουν τις εκπομπές άνθρακα.

γ) Ενεργητικές πολιτικές καινοτομίας και εκπαίδευσης

Η πλήρης αξιοποίηση του επιπέδου εκπαίδευσης των κατοίκων μιας πόλης εξαρτάται από την ποιότητα της προσχολικής και σχολικής εκπαίδευσης, τις δυνατότητες που προσφέρουν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, τις ευκαιρίες της δια βίου εκπαίδευσης, το επίπεδο των πανεπιστημίων και των ερευνητικών ινστιτούτων και τα δίκτυα μεταξύ επιχειρήσεων και επιστημονικής κοινότητας. Μια ολοκληρωμένη αστική πολιτική ανάπτυξης θα πρέπει να συμβάλει στη βελτίωση αυτών των παραγόντων με την υποστήριξη των δικτύων, τη βελτιστοποίηση των δομών τους κλπ. και να οδηγήσει στη γεφύρωση των ανισοτήτων μεταξύ των διάφορων περιοχών των πόλεων.

Άξονας 2: Εστίαση στις υποβαθμισμένες περιοχές μέσα στο πλαίσιο του συνόλου της πόλης

Ο δεύτερος άξονας εστιάζεται στην προσοχή που πρέπει να δοθεί στις υποβαθμισμένες γειτονιές της πόλης οι οποίες αντιμετωπίζουν ειδικά προβλήματα, και κυρίως ανεργία και κοινωνικό αποκλεισμό. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μέσα στις πόλεις ως προς τις οικονομικές και κοινωνικές ευκαιρίες και την ποιότητα του

περιβάλλοντος, καθώς και κοινωνικές διακρίσεις που συμβάλλουν στην αποσταθεροποίηση. Μια πολιτική κοινωνικής ενσωμάτωσης που θα συμβάλλει στη μείωση των ανισοτήτων και θα αποτρέψει τον κοινωνικό αποκλεισμό είναι η καλύτερη εγγύηση για τη διατήρηση της ασφάλειας στις πόλεις. Για το σκοπό αυτό, οι σωστά σχεδιασμένες πολιτικές κοινωνικής κατοικίας μπορεί να είναι αποτελεσματικές, προσφέροντας επαρκείς και προσιτές κατοικίες και κάνοντας τις συνοικίες αυτές περισσότερο ελκυστικές.

Οι κυβερνήσεις πρέπει να παρέχουν τα κίνητρα για τη βελτίωση της ζωής των κατοίκων των υποβαθμισμένων περιοχών. Η ενεργή συμμετοχή των κατοίκων και η ύπαρξη διαλόγου μεταξύ των πολιτικών αντιπροσώπων, των κατοίκων και των οικονομικών παραγόντων κρίνεται απαραίτητη για να βρεθούν λύσεις για τις υποβαθμισμένες περιοχές. Οι παρακάτω στρατηγικές, στο πλαίσιο μιας πολιτικής ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, έχουν κρίσιμη σημασία για τις υποβαθμισμένες περιοχές:

α) Εφαρμογή στρατηγικών αναβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος

Οι οικονομικές δραστηριότητες και οι επενδύσεις είναι αλληλένδετες με την υψηλή ποιότητα των αστικών δομών και του κτισμένου περιβάλλοντος, καθώς και τις σύγχρονες υποδομές. Για το λόγο αυτό, είναι αναγκαία η βελτίωση του υπάρχοντος κτιριακού αποθέματος στις υποβαθμισμένες γειτονιές, βελτίωση που θα πρέπει να συνδέεται με την ενεργειακή αποδοτικότητα, προκειμένου να συμβάλλει στην καταπολέμηση της αλλαγής κλίματος.

β) Ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας και της τοπικής αγοράς εργασίας

Τα μέτρα οικονομικής σταθεροποίησης σε υποβαθμισμένες γειτονιές πρέπει να αξιοποιούν το δικό τους ενδογενές οικονομικό δυναμικό και, σ' αυτό το πλαίσιο, οι πολιτικές για την αγορά εργασίας και την οικονομία πρέπει να είναι συμβατές με τις ανάγκες των περιοχών αυτών. Στόχος είναι η δημιουργία και η διασφάλιση θέσεων εργασίας, η διευκόλυνση της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων, καθώς και η βελτίωση των ευκαιριών πρόσβασης στην τοπική αγορά εργασίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, τα κράτη μέλη και οι πόλεις καλούνται να ενισχύσουν την τοπική οικονομία και τις τοπικές αγορές εργασίας, ειδικότερα με την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και την παροχή φιλικών υπηρεσιών προς τους πολίτες.

γ) Ενεργητικές πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης για παιδιά και νέους ανθρώπους

Κρίσιμη αφετηρία για τη βελτίωση των υποβαθμισμένων συνοικιών είναι η βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης και κατάρτισης με πολιτικές που εστιάζονται στα παιδιά και τους νέους. Πρέπει να προσφερθούν περισσότερες δυνατότητες σε αυτές τις πληθυσμιακές ομάδες, οι οποίες να είναι συνδεδεμένες με τις ανάγκες τους και να αντιμετωπίζουν την έλλειψη φροντίδας για τους νέους και τα παιδιά που ζουν στις μειονεκτικές γειτονιές. Επιπλέον, πρέπει να βελτιωθούν οι προοπτικές αυτών των ομάδων, ώστε να συμμετέχουν και να πραγματοποιούν τις φιλοδοξίες τους, καθώς και να εξασφαλίζουν ίσες ευκαιρίες σε μακροχρόνια βάση.

δ) Προώθηση αποτελεσματικών και προσιτών αστικών μεταφορών

Πολλές υποβαθμισμένες συνοικίες αντιμετωπίζουν πρόσθετες δυσκολίες λόγω των κακών μεταφορικών συνδέσεων και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η ανάπτυξη ενός αποδοτικού συστήματος δημόσιων μεταφορών θα δώσει στους κατοίκους αυτών των περιοχών ίσες ευκαιρίες κινητικότητας και πρόσβασης. Ο σχεδιασμός των μεταφορών και η διαχείριση της κυκλοφορίας στις περιοχές αυτές πρέπει να αποσκοπεί στη μείωση των αρνητικών συνεπειών των μεταφορών στο περιβάλλον και στην οργάνωση των μεταφορών με τρόπο που να ενσωματώνει αυτές τις γειτονιές στην πόλη και την ευρύτερη περιοχή.

Σύμφωνα με το Χάρτη της Λειψίας, τα κράτη μέλη έχουν την ευκαιρία να χρησιμοποιήσουν τους πόρους από τα ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής για να πετύχουν ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη. Η χρήση αυτών των πόρων πρέπει να λάβει υπόψη τις ευκαιρίες, τις δυσκολίες και τις ιδιομορφίες των διάφορων πόλεων των κρατών μελών. Σε εθνικό επίπεδο, οι κυβερνητικές υπηρεσίες πρέπει να αναγνωρίσουν ακόμη περισσότερο τη σημασία των πόλεων και οι προσπάθειες για την ανάπτυξη τους να είναι συμπληρωματικές, ενώ οι τοπικές αρχές πρέπει να επιδείξουν αποδοτικότητα και τις απαραίτητες δεξιότητες για να κατορθώσουν να εφαρμόσουν τις ολοκληρωμένες πολιτικές αστικής ανάπτυξης.

3.5.2 ΕΔΑΦΙΚΗ ΑΤΖΕΝΤΑ ΤΗΣ ΕΕ: ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΕΡΗ ΕΥΡΩΠΗ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Η "Εδαφική Ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης" αποτελεί ένα στρατηγικό και ολοκληρωμένο πλαίσιο δράσης για την εδαφική ανάπτυξη της Ευρώπης. Υποστηρίζει την εφαρμογή της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ μέσω μιας ολοκληρωμένης πολιτικής χωρικής ανάπτυξης. Επιπλέον, η Ατζέντα έχει σαν στόχο να συμβάλλει στην οικονομική μεγέθυνση και τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσω της ενίσχυσης της εδαφικής συνοχής της Ευρώπης.

Εστιάζοντας στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη της Ευρώπης, η Εδαφική Ατζέντα της ΕΕ λαμβάνει υπόψη το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου που αναφέρεται στην προοπτική χωρικής ανάπτυξης της ΕΕ ως αποτέλεσμα της συνεργασίας των κρατών μελών.

Η Εδαφική Ατζέντα της ΕΕ παρέχει ένα στρατηγικό πλαίσιο αναφορικά με τις προτεραιότητες για την εδαφική ανάπτυξη της Ευρώπης. Συστήνει διάφορες κεντρικές δράσεις που στοχεύουν στη δημιουργία μιας συνεπέστερης προσέγγισης σχετικά με την εδαφική ανάπτυξη εντός της ΕΕ. Η Εδαφική Ατζέντα της ΕΕ περιέχει, επίσης, ένα πρόγραμμα κοινών δραστηριοτήτων, στις οποίες τα κράτη μέλη θα πρέπει να έχουν έναν ενεργό ρόλο (European Commission, 2007c).

Στόχοι της Εδαφικής Ατζέντας της ΕΕ

Τα επόμενα χρόνια η Ευρώπη θα πρέπει να αντιμετωπίσει σημαντικές προκλήσεις οι οποίες ενδέχεται να επηρεάσουν σε σημαντικό βαθμό τις πόλεις και γενικά τις περιφέρειες. Βασικός στόχος της Εδαφικής Ατζέντας είναι να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα όλων των περιοχών της Ευρώπης. Λαμβάνοντας υπόψη τη Στρατηγική της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην επίτευξη βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και στη δημιουργία θέσεων εργασίας σε όλη την Ευρώπη. Προτεραιότητα θα πρέπει να αποτελέσουν οι μειονεκτικές και περιφερειακές περιοχές της ΕΕ, ενώ θα πρέπει να υπάρξει ενίσχυση της διασυνοριακής και διεθνικής συνεργασίας (European Commission, 2007c).

Προτεραιότητες για την εδαφική ανάπτυξη στην Ευρώπη

Σύμφωνα με την Εδαφική Ατζέντα της ΕΕ, υπάρχει ανάγκη να προσδιοριστούν χωρικά ολοκληρωμένες πολιτικές προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι για την εδαφική ανάπτυξη της Ευρώπης. Για αυτό το σκοπό, η Ατζέντα θέτει κάποιες

προτεραιότητες οι οποίες θα πρέπει να ληφθούν υπόψη από τα κράτη μέλη. Ειδικότερα για τις πόλεις, που αποτελούν το αντικείμενο το οποίο εξετάζεται, οι προτεραιότητες είναι οι εξής (European Commission, 2007c):

α) Προώθηση της πολυκεντρικής αστικής ανάπτυξης

Οι μητροπολιτικές, καθώς και άλλες αστικές περιοχές, πρέπει να ενισχυθούν προκειμένου να δημιουργηθεί ένα ισορροπημένο ευρωπαϊκό αστικό σύστημα, να προωθηθεί η πολυκεντρικότητα στην ΕΕ και να υπάρξει καλύτερη πρόσβαση. Επιπλέον, οι αστικές περιοχές ενθαρρύνονται να εστιάσουν στην προσέλκυση δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων, προκειμένου να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητά τους, ενώ θα πρέπει να υποστηριχθεί η συνεργασία μεταξύ αστικών περιοχών έτσι ώστε να βρεθεί μια αποτελεσματική ισορροπία μεταξύ της συμπληρωματικότητας και του ανταγωνισμού ανάμεσα στις αστικές περιοχές διάφορων μεγεθών.

β) Ενίσχυση της συνεργασίας αστικών-αγροτικών περιοχών

Οι αγροτικές και αστικές περιοχές ενθαρρύνονται να συνεργαστούν προκειμένου να προσδιοριστούν οι ενδογενείς δυνατότητες και οι στρατηγικές ανάπτυξής τους και για να διαφοροποιήσουν την οικονομική βάση τους με την ενίσχυση του τοπικού επιχειρηματικού πνεύματος.

Επιπλέον, οι νέες μορφές διακυβέρνησης πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για τη βελτίωση της αποδοτικότητας, της παραγωγικότητας και της ικανότητας υποστήριξης της συνεργασίας αστικών και αγροτικών περιοχών.

γ) Προώθηση ανταγωνιστικών και καινοτόμων περιφερειακών συστάδων

Εκτός από τις μητροπολιτικές περιοχές, οι μικρού και μεσαίου μεγέθους πόλεις ενθαρρύνονται να ενισχύσουν τη διεθνή ταυτότητα, την ειδίκευση και τις μεταξύ τους συνεργασίες, προκειμένου να προωθήσουν τη δημιουργία ανταγωνιστικών και καινοτόμων περιφερειακών συστάδων.

δ) Ενίσχυση τεχνολογικών δικτύων

Η πρόσβαση και η καινοτόμος χρήση τεχνολογιών ενημέρωσης και επικοινωνίας για τις αστικές περιοχές πρόκειται να υποστηριχθεί μέσω της εδαφικής συνεργασίας προκειμένου να περιοριστούν τα εμπόδια της δυνατότητας πρόσβασης και για να εξασφαλιστεί ένα ικανοποιητικό επίπεδο υπηρεσιών.

3.5.3 ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

Η "Πράσινη Βίβλος για την Εδαφική Συνοχή" που έχει σαν στόχο τη βαθύτερη κατανόηση της εν λόγω έννοιας και των επιπτώσεών της, αναφέρεται σε μια σειρά από βασικά ζητήματα προκειμένου να υπάρξει μια περισσότερο ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη.

Ειδικότερα για τις πόλεις, είναι γνωστό ότι οι οικονομικές δραστηριότητες συγκεντρώνονται κατά κύριο λόγο στις αστικές περιοχές με αποτέλεσμα να παρατηρούνται πολλαπλά οφέλη. Ωστόσο, οι συγκεντρώσεις αυτές δημιουργούν αρνητικές συνέπειες με αποτέλεσμα διάφορες περιοχές πόλεων να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα αστικής υποβάθμισης. Για αυτό το λόγο, η Πράσινη Βίβλος αναφέρει ότι η βασική πρόκληση συνίσταται στην εξασφάλιση μιας περισσότερο ισορροπημένης και βιώσιμης ανάπτυξης των αστικών περιοχών, με ενίσχυση της οικονομικής τους ανταγωνιστικότητας και των αναπτυξιακών δυνατοτήτων τους, με ανάγκη διαφύλαξης της φυσικής κληρονομιάς και με εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής.

Επιπλέον, στο πλαίσιο της ενίσχυσης της εδαφικής συνοχής, κρίνεται απαραίτητη η εξασφάλιση αποτελεσματικών συνδυασμένων μεταφορικών συνδέσεων. Στα νέα κράτη μέλη, οι καλές οδικές συνδέσεις είναι λιγοστές και οι αποστάσεις μεταξύ των πόλεων απαιτούν πολύ περισσότερο χρόνο σε σύγκριση με την ΕΕ-15. Επίσης, απαιτείται βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες όπως η υγειονομική περίθαλψη, η εκπαίδευση και η βιώσιμη ενέργεια, προώθηση της ευρυζωνικότητας, καθώς και δημιουργία αξιόπιστων συνδέσεων με τα ενεργειακά δίκτυα και ισχυρών διασυνδέσεων με επιχειρήσεις και ερευνητικά κέντρα. Τέλος, η Πράσινη Βίβλος αναφέρεται στη συνεργασία που θα πρέπει να αναπτυχθεί ανάμεσα στις πόλεις προκειμένου να αντιμετωπιστούν διάφορα προβλήματα π.χ. περιβαλλοντικά προβλήματα κλπ. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2008β).

3.5.4 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ESPON 2013

Το πρόγραμμα ESPON 2013 που εφαρμόζεται στο πλαίσιο του Στόχου 3 της πολιτικής συνοχής περί «Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας» για τη νέα προγραμματική περίοδο, αποτελεί συνέχεια του προγράμματος ESPON 2006 που εφαρμόστηκε την προγραμματική περίοδο 2000-2006.

Το πρόγραμμα έχει σαν γενικό στόχο να συμβάλει στην χάραξη πολιτικής, σε σχέση με το στόχο της εδαφικής συνοχής, και στην αρμονική ανάπτυξη της ευρωπαϊκής επικράτειας με την παροχή πληροφοριών, στοιχείων και αναλύσεων. Ειδικότερα, το πρόγραμμα ESPON 2013 έχει σαν βασική επιδίωξη την ανάπτυξη της εδαφικής συνεργασίας και μιας βιώσιμης και ισορροπημένης ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσα από ενέργειες που σχετίζονται με τη συλλογή δεδομένων, την ανάλυση τάσεων, την εκπόνηση μελετών και την εφαρμοσμένη έρευνα πάνω σε διάφορα θέματα όπως οι σχέσεις αστικού-αγροτικού χώρου, η πολυκεντρική ανάπτυξη, οι επιπτώσεις διαφορών πολιτικών κλπ.

Το πρόγραμμα ESPON 2013 θα βασιστεί στα αποτελέσματα του ESPON 2006 και θα προχωρήσει περαιτέρω την έρευνα. Το ESPON 2006 παρείχε ολοκληρωμένη ανάλυση και μακροπρόθεσμα χωρικά σενάρια σχετικά με τις δυναμικές που υπάρχουν στο ευρωπαϊκό έδαφος και αποτέλεσε σημαντικό εργαλείο στους φορείς χάραξης πολιτικής σε ευρωπαϊκό, εθνικό, διασυνοριακό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Αναφορικά με τις αστικές περιοχές, το πρόγραμμα ESPON 2013 αναφέρεται στη σημασία των πόλεων ως μηχανές περιφερειακής ανάπτυξης και στο ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν στην ανάπτυξη της εδαφικής συνοχής. Ειδικότερα, στόχος του προγράμματος είναι η αντιμετώπιση βασικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές πόλεις, όπως η πόλωση της ανάπτυξης και η συγκέντρωση των δραστηριοτήτων και των ανθρώπων στις μητροπόλεις, η αστική διάχυση κλπ. Το ESPON 2013 θα χρησιμοποιήσει τα αποτελέσματα των θεματικών μελετών 1.1.1 (εξετάζει την ανάπτυξη πολυκεντρικής δομής στην ευρωπαϊκή επικράτεια), 1.1.2 (εξετάζει τις σχέσεις αστικών-αγροτικών περιοχών), 1.4.3 (εξετάζει τις λειτουργικές αστικές περιοχές), καθώς και άλλων μελετών του προγράμματος ESPON 2006 που αναφέρονται στις ευρωπαϊκές αστικές περιοχές.

Στο πλαίσιο της χωρικής ανάπτυξης και της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας των αστικών περιοχών, το πρόγραμμα επιδιώκει την εξέταση διάφορων ζητημάτων που αφορούν την πολυκεντρική ανάπτυξη, τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, τους πόλους ανάπτυξης, τη συνεργασία μεταξύ πόλεων, τη συνεργασία αστικών-αγροτικών περιοχών, τα δίκτυα πόλεων κλπ. (European Spatial Planning Observation Network, 2007a).

3.6 Η ΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΣΠΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ⁵

Στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής προσέγγισης για την πολιτική συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα κράτη μέλη της ΕΕ προχώρησαν στην εκπόνηση του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ), το οποίο αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σχέδιο ανάπτυξης, που περιλαμβάνει τη στρατηγική και τις προτεραιότητες της κάθε χώρας για τη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013. Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου του 2005, με τις οποίες διασφαλίσθηκαν οι πόροι της Ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής έως το 2013, οι νέοι κανονισμοί των Ταμείων της ΕΕ, καθώς και οι Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την πολιτική συνοχής, αποτέλεσαν το πλαίσιο στο οποίο βασίσθηκαν, μεταξύ των άλλων, οι αρχές κάθε χώρας προκειμένου να προσεγγίσουν τις βασικές παραμέτρους του αναπτυξιακού προγραμματισμού και να καταρτίσουν το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς. Επιπλέον, κατά τη διαμόρφωση των βασικών στρατηγικών επιλογών – προτεραιοτήτων, ελήφθησαν υπόψη τα κυριότερα έγγραφα της ΕΕ που αναφέρονται στην αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβόνας, καθώς συνιστούν κεντρικές μακροπρόθεσμες επιλογές για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς του κάθε κράτους-μέλους διαρθρώνεται σε Επιχειρησιακά Προγράμματα, μέσα από τα οποία επιδιώκεται να υλοποιηθούν με το βέλτιστο τρόπο οι στρατηγικές επιλογές της εκάστοτε χώρας, λαμβάνοντας υπόψη τα νέα δεδομένα της προγραμματικής περιόδου 2007-2013.

Η πρόσφατη μεταρρύθμιση της πολιτικής συνοχής έχει ενσωματώσει την αστική διάσταση στο νέο νομοθετικό πλαίσιο για την περίοδο 2007-2013. Ειδικότερα, στο άρθρο 27 του Γενικού Κανονισμού των Ταμείων αναφέρεται ότι τα Εθνικά Στρατηγικά Πλαίσια Αναφοράς θα πρέπει να περιλαμβάνουν ενέργειες (όπου απαιτείται) σχετικά με τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, στο άρθρο 37 του ίδιου κανονισμού αναφέρεται ότι τα Επιχειρησιακά Προγράμματα θα πρέπει, επίσης, να προσεγγίζουν το ζήτημα της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, ενώ θα πρέπει να προβλέπουν και μια σειρά από παρεμβάσεις που αφορούν τις υποβαθμισμένες αστικές περιοχές. Ακόμη, σύμφωνα με τις Κοινοτικές Στρατηγικές Οδηγίες, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τρεις βασικές διαστάσεις που σχετίζονται με την συνεισφορά των πόλεων στην ανάπτυξη και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας: (α) ο ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν οι πόλεις, ως μηχανές περιφερειακής ανάπτυξης και κέντρα καινοτομίας, (β) η ανάγκη για

⁵ Για την Ενότητα 3.6 βλ.επ: European Commission (2007f), European Commission (2008a) και European Commission (2008d).

βελτίωση της εσωτερικής συνοχής των αστικών περιοχών, και (γ) η προώθηση μιας περισσότερο ισορροπημένης και πολυκεντρικής ανάπτυξης των αστικών περιοχών.

Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά σε διάφορα καίρια ζητήματα που σχετίζονται με την αστική διάσταση των ΕΣΠΑ και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των κρατών-μελών για τη νέα περίοδο, μέσα από αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που αφορά το σύνολο των ΕΣΠΑ και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Ενσωμάτωση στρατηγικών αστικής ανάπτυξης στα ΕΣΠΑ

Από την αξιολόγηση των Εθνικών Στρατηγικών Πλαισίων Αναφοράς, διαπιστώνεται ότι όλα τα ΕΣΠΑ αναφέρονται στην αστική διάσταση της ανάπτυξης. Ωστόσο, μόνο ένα μέρος αυτών των προγραμμάτων περιλαμβάνει μια ολοκληρωμένη στρατηγική αστικής ανάπτυξης και ανάλυση της αστικής δομής της χώρας τους. Αυτές οι στρατηγικές αστικής ανάπτυξης είναι σύμφωνες με τις πολιτικές εθνικής και περιφερειακής ανάπτυξης της εκάστοτε χώρας, απεικονίζουν την αστική ποικιλομορφία που επικρατεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση και καθορίζουν προτεραιότητες που αναφέρονται σε περιφερειακό, αστικό και υποαστικό επίπεδο.

Σε γενικές γραμμές, τα ΕΣΠΑ εξετάζουν την αστική διάσταση κάτω από τρεις διαφορετικές οπτικές:

- συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και την αύξηση των θέσεων εργασίας,
- αύξηση της κοινωνικής συνοχής στις υποβαθμισμένες αστικές περιοχές και τις γειτονιές που βρίσκονται σε κίνδυνο,
- συνεισφορά στην επίτευξη ισορροπημένης περιφερειακής ανάπτυξης.

Μέσα από τα ΕΣΠΑ φαίνεται η αυξανόμενη συνειδητοποίηση όσον αφορά τα αστικά ζητήματα και η σημασία που έχουν στη νέα περίοδο προγραμματισμού, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις, διαπιστώνεται ότι η εμπειρία που αποκτήθηκε από την Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN μεταφέρθηκε στα ισχύοντα προγράμματα.

Ενσωμάτωση της αστικής διάστασης στα Επιχειρησιακά Προγράμματα

Αναφορικά με την ενσωμάτωση της αστικής διάστασης στα Επιχειρησιακά Προγράμματα, οι αστικές στρατηγικές έχουν συμπεριληφθεί στα ΕΠ με διαφορετικούς τρόπους: ως άξονες προτεραιότητας σε περιφερειακά ή εθνικά προγράμματα που συνδέονται με την περιφερειακή ανάπτυξη, ως αστικές ή χωρικές προτεραιότητες σε τομεακά προγράμματα (μεταφορές, περιβάλλον κλπ.), ή ως διατομεακές προσεγγίσεις μεταξύ διαφορετικών προτεραιοτήτων.

Τα ζητήματα ποικίλλουν μεταξύ των περιοχών που καλύπτονται στο πλαίσιο του Στόχου «Σύγκλισης» και του Στόχου «Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης». Στην πρώτη περίπτωση, η έμφαση των κοινοτικών επεμβάσεων που αφορούν τις πόλεις δίνεται σε ένα ευρύ σύνολο διαδικασιών που στοχεύουν στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, στη δυνατότητα πρόσβασης και την κινητικότητα, καθώς επίσης και στην προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης και της δημιουργίας ΜΜΕ. Στη δεύτερη περίπτωση, η κοινοτική χρηματοδότηση στις αστικές περιοχές αφορά συνήθως δράσεις καινοτομίας και οικονομίας της γνώσης για τις ΜΜΕ, με την κατανομή των πόρων να εστιάζεται, σε πολλές περιπτώσεις, σε ενέργειες που στοχεύουν στις υποβαθμισμένες περιοχές των πόλεων. Επιπλέον, στα πλαίσια του Στόχου «Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας» δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των αστικών περιοχών.

Ο παρακάτω πίνακας δείχνει τον τρόπο με τον οποίο ενσωματώνεται η αστική διάσταση στα Επιχειρησιακά Προγράμματα της νέας περιόδου σε σχέση με τους τρεις στόχους της πολιτικής συνοχής. Ειδικότερα, παρατηρείται ότι τα περισσότερα Επιχειρησιακά Προγράμματα αφορούν το Στόχο «Σύγκλισης» και το Στόχο «Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης», ενώ ένας μικρός αριθμός προγραμμάτων συνδέεται με 2 ή 3 στόχους (σύνθετα ΕΠ). Επιπλέον, τα περισσότερα από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα εμφανίζονται να έχουν μια σαφή αστική διάσταση.

Το πρόβλημα που υπάρχει τόσο με τα ΕΣΠΑ, όσο και με τα Επιχειρησιακά Προγράμματα, έγκειται στο γεγονός ότι η συμμετοχή των πόλεων στη σύνταξη και την αξιολόγηση αυτών των προγραμμάτων είναι ακόμα ανεπαρκής στις περισσότερες χώρες.

Πίνακας 3: Αστική διάσταση στα Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΕΠ) 2007-2013

Στόχος	Συνολικός αριθμός ΕΠ	ΕΠ με ειδικό Άξονα Προτεραιότητας για την αστική ανάπτυξη	% επί του συνόλου	ΕΠ με πολλαπλούς Άξονες Προτεραιότητας με δράσεις για τις πόλεις	% επί του συνόλου	ΕΠ με σαφή αστική διάσταση	% επί του συνόλου
«Συνοχή»	119	31	26,0%	45	37,8%	76	63,9%
«Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση»	115	48	41,7%	32	27,8%	80	69,6%
«Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία»	70	1	1,4%	21	30,4%	22	31,9%
Σύνθετα ΕΠ	12	-	-	-	-	-	-
Σύνολο	316	80	25,3%	98	31,0%	178	56,3%

Πηγή: European Commission (2008d)

Πόλεις και Στρατηγική της Λισσαβόνας

Τα ΕΣΠΑ αναγνωρίζουν το σημαντικό ρόλο των πόλεων στην πραγματοποίηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας. Σε όλα τα ΕΣΠΑ και στα περισσότερα Επιχειρησιακά Προγράμματα, οι στρατηγικές προτεραιότητες για τις πόλεις συνδέονται άμεσα με τους στόχους της Λισσαβόνας και τις στρατηγικές οδηγίες για τη συνοχή. Γενικά, υπογραμμίζεται η συμβολή των πόλεων ως μηχανές ανάπτυξης, αν και τα μέσα για να συνδυαστεί η ανάπτυξη και η συνοχή δεν είναι πάντα υποδειγμένα με σαφή τρόπο. Επιπλέον, σε πολλές περιπτώσεις, οι διαδικασίες ολοκληρωμένης ανάπτυξης των υποβαθμισμένων αστικών περιοχών συνδέονται με τη Στρατηγική της Λισσαβόνας και αυτό απεικονίζεται στην έμφαση που δίνεται σε ζητήματα, όπως η προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος, η καινοτομία, η υποστήριξη των ΜΜΕ κ.α.

Συνοχή στις πόλεις: υποβαθμισμένες αστικές περιοχές και περιοχές σε κίνδυνο υποβάθμισης

Η ανάγκη να ληφθούν υπόψη τα προβλήματα των υποβαθμισμένων αστικών περιοχών και των περιοχών που βρίσκονται σε κίνδυνο υποβάθμισης, υπογραμμίζεται σε όλα τα ΕΣΠΑ. Οι περιοχές αυτού του είδους ποικίλλουν ανάλογα με το κράτος μέλος που εξετάζεται και μπορεί να αφορούν περιοχές στο εσωτερικό ή στην περιφέρεια των πόλεων, καθώς και πρώην βιομηχανικές αστικές περιοχές που παρακμάσανε. Σε μερικές περιπτώσεις, η διαδικασία της αστικής περιθωριοποίησης και του διαχωρισμού είναι προχωρημένη, ενώ σε κάποιες άλλες στόχος είναι να αποτραπεί.

Τόσο στα ΕΣΠΑ, όσο και στα Επιχειρησιακά Προγράμματα, προβλέπονται ολοκληρωμένες διαδικασίες για να αντιμετωπιστούν τα διάφορα προβλήματα των υποβαθμισμένων αστικών περιοχών, με αναφορές στη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στο πλαίσιο της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας URBAN.

Ειδικότερα, η αύξηση του χωρικού και κοινωνικού διαχωρισμού αποτελεί μια σημαντική απειλή για τις πόλεις, κυρίως των νέων κρατών μελών. Οι δυσκολίες που συναντιούνται από κάποιες πόλεις στην αντιμετώπιση του χωρικού και κοινωνικού διαχωρισμού έχουν οδηγήσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο να επιστήσει την προσοχή των κρατών μελών στην ανάγκη εφαρμογής ενός συνόλου ενεργειών προκειμένου να αντιμετωπιστούν αυτά τα προβλήματα. Για αυτό το σκοπό, προτείνονται μια σειρά από μέτρα όπως η βελτίωση των υποδομών, η βελτίωση των υπηρεσιών γενικού ενδιαφέροντος για τους πολίτες κ.α.

Ισορροπημένη ανάπτυξη των αστικών περιοχών και ενίσχυση των πολυκεντρικών αστικών δομών

Τα περισσότερα ΕΣΠΑ αναφέρονται στην ανάγκη να εξασφαλιστεί μια ισορροπημένη και πολυκεντρική αστική δομή. Ενώ μερικά κράτη μέλη θεωρούν ότι διακατέχονται από μια ισορροπημένη αστική δομή και επιθυμούν να στηριχτούν σε αυτήν και να την ενισχύσουν, άλλα κράτη μέλη πιστεύουν ότι υπάρχουν έντονες ανισότητες μεταξύ των μητροπολιτικών περιοχών και των άλλων πόλεων, που δεν είναι σε θέση να τις ανταγωνιστούν. Ωστόσο, μόνο σε μερικά ΕΣΠΑ υπάρχουν μέτρα που στοχεύουν στον σχεδιασμό μιας ισορροπημένης ανάπτυξης των αστικών περιοχών.

Ένα ζήτημα που τονίζεται ιδιαίτερα στα περισσότερα ΕΣΠΑ και Επιχειρησιακά Προγράμματα, αφορά τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στα μεταφορικά δίκτυα και στη δημιουργία μιας ισορροπημένης και πολυκεντρικής αστικής δομής. Σε πολλά από αυτά περιλαμβάνονται μέτρα που σχετίζονται με τη δημιουργία υποδομών δημόσιων συγκοινωνιών, την προώθηση εναλλακτικών τρόπων μεταφοράς, τη δημιουργία ολοκληρωμένων συστημάτων μεταφορών κλπ.

Βιώσιμες αστικές μεταφορές

Η κινητικότητα μέσα στις πόλεις χαρακτηρίζεται από την συνεχώς αυξανόμενη χρήση των ιδιωτικών αυτοκινήτων, γεγονός που έχει επιδεινώσει τη συμφόρηση στις αστικές περιοχές των κρατών μελών. Στα Επιχειρησιακά Προγράμματα γίνεται αναφορά στην προώθηση των βιώσιμων αστικών μεταφορών που μπορεί να συμβάλει

στην επίτευξη στόχων, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η οδική ασφάλεια, η χρήση εναλλακτικών τρόπων μεταφοράς κ.α. Η υλοποίηση επενδύσεων και υποδομών για τη βελτίωση των δημόσιων μεταφορών θα συμβάλλει στην καλύτερη προσβασιμότητα των αστικών περιοχών, καθώς και στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού μέσω της δημιουργίας ενός αποτελεσματικού συστήματος δημόσιων συγκοινωνιών στις υποβαθμισμένες περιοχές.

Σε γενικές γραμμές, τα Επιχειρησιακά Προγράμματα θα πρέπει να δώσουν ιδιαίτερη έμφαση σε μέτρα και δράσεις που θα εστιάζουν στην επίτευξη της βιώσιμης κινητικότητας στις ευρωπαϊκές πόλεις.

Αντιμετώπιση της αστικής επέκτασης και διαχείριση της αστικής χωρικής ανάπτυξης

Πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα στην Ευρώπη προκαλούνται από αστικές περιοχές που επεκτείνονται με γρήγορους ρυθμούς, καθώς απαιτούνται περισσότερες μεταφορικές (και όχι μόνο) υποδομές και μεγαλύτερα ποσά γης, με αποτέλεσμα να βλάπτεται το φυσικό περιβάλλον και να επηρεάζεται άμεσα η ποιότητα της ζωής των ανθρώπων που κατοικούν σε αυτές τις πόλεις.

Αν και μερικά Επιχειρησιακά Προγράμματα αναφέρονται στο ζήτημα της επέκτασης των πόλεων και στις επιπτώσεις που έχει η διαδικασία αυτή, τα περισσότερα από αυτά τα προγράμματα δεν προτείνουν οποιαδήποτε δράση ή πολιτική. Προκειμένου να αποφευχθεί ή να ελεγχθεί η αστική διάχυση, πρέπει να ληφθεί ένα σύνολο μέτρων, καθώς επίσης και να υπάρξει συντονισμένος προγραμματισμός και συνεργασία.

Αντιμετώπιση του διαχωρισμού εντός των αστικών περιοχών

Οι ανισότητες μεταξύ διάφορων περιοχών-γειτονιών εντός των πόλεων παραμένουν σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι μεγάλες και μεσαίες πόλεις της Ένωσης, το οποίο μπορεί να αποτελέσει σοβαρή απειλή για την κοινωνική ισορροπία τους. Τα Επιχειρησιακά Προγράμματα έχουν λάβει υπόψη το πρόβλημα του κοινωνικού και χωρικού διαχωρισμού και προτείνουν ενέργειες που στοχεύουν στην επίλυση των προβλημάτων των υποβαθμισμένων γειτονιών, καθώς και προληπτικές ενέργειες για τις γειτονιές που βρίσκονται σε κίνδυνο υποβάθμισης.

Για την μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα των ενεργειών των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, λαμβάνεται υπόψη η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN, όπου μέτρα κοινωνικού, οικονομικού και περιβαλλοντικού χαρακτήρα εφαρμόστηκαν σε διάφορες

περιοχές πόλεων και είχαν θετικές επιπτώσεις. Ισχυρές τοπικές συνεργασίες, συμμετοχή δημόσιου-ιδιωτικού τομέα, δικτύωση, καθώς και ανταλλαγή εμπειριών, αποτελούν πτυχές που πρέπει να ληφθούν υπόψη από τις αρχές που έχουν την ευθύνη των διάφορων προγραμμάτων.

Διακυβέρνηση και εργαλεία σχεδιασμού

Σε όλα τα ΕΣΠΑ και τα Επιχειρησιακά Προγράμματα προβλέπεται η συμμετοχή ενός φάσματος φορέων και λοιπών συμμετόχων στη διαχείριση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων, βάσει της αρχής συνεργασίας, με τη διαχείριση και την εφαρμογή των προγραμμάτων να είναι ευθύνη των τοπικών αρχών.

Σε μερικές περιπτώσεις έχουν τεθεί σε ισχύ διάφορα εργαλεία σχεδιασμού, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνοχή των παρεμβάσεων/επενδύσεων που πραγματοποιούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία στις αστικές και μητροπολιτικές περιοχές. Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο οι παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται στις αστικές περιοχές μπορούν να συνδεθούν με τους στόχους της εδαφικής ανάπτυξης, πρέπει να κατασταθεί πιο σαφής. Επιπλέον, υπάρχουν περιορισμένα στοιχεία για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και των μη κυβερνητικών οργανώσεων στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των προγραμμάτων.

Τέλος, η ανάγκη για συνεργασία μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης αναγνωρίζεται ευρέως ανάλογα με τις ανάγκες, αν και ο μηχανισμός για αυτόν τον συντονισμό έχει περιγραφεί μόνο σε μερικές περιπτώσεις.

Σε γενικές γραμμές, τα Εθνικά Στρατηγικά Πλαίσια Αναφοράς και τα Επιχειρησιακά Προγράμματα των κρατών μελών ενσωματώνουν (σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό) την αστική διάσταση περιλαμβάνοντας ενέργειες με σκοπό τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Επιπλέον, αναγνωρίζουν τη συμβολή των πόλεων στην πραγματοποίηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας με τα περισσότερα να δίνουν έμφαση στην έρευνα και την καινοτομία, την ισόρροπη αστική ανάπτυξη, την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος, την προστασία του περιβάλλοντος και τις βιώσιμες αστικές μεταφορές. Ωστόσο, υπάρχει σαφής ανάγκη για περαιτέρω εκτίμηση του ρόλου της πολιτικής συνοχής και ειδικότερα των πόλεων, στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ΕΕ.

3.7 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ URBACT II

Όπως προαναφέρθηκε, οι πόλεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ. Μέσω του προγράμματος URBACT II, το οποίο καλύπτει την περίοδο 2007-2013 και επιδιώκει να συνεχίσει το έργο του URBACT I, οι πόλεις θα μπορούν να ανταλλάσσουν εμπειρίες σε βασικά πεδία της αστικής πολιτικής. Με βάση τα παραπάνω, ο γενικός στόχος του προγράμματος URBACT II αναφέρεται στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των βιώσιμων ολοκληρωμένων αστικών πολιτικών ανάπτυξης στην Ευρώπη με σκοπό την εφαρμογή της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ.

Οι ειδικοί στόχοι του προγράμματος είναι οι παρακάτω (European Commission, 2007d):

- προώθηση της ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ των φορέων χάραξης πολιτικής και των τοπικών και περιφερειακών αρχών στον τομέα της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης,
- ευρεία διάδοση εμπειριών και παραδειγμάτων ορθής πρακτικής από διάφορες πόλεις και μεταφορά τεχνογνωσίας στον τομέα της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης,
- παροχή βοήθειας στους σχεδιαστές πολιτικών και τους διαχειριστές προγραμμάτων στο πλαίσιο των στόχων «Σύγκλισης» και «Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας» προκειμένου να καθοριστούν τα προγράμματα δράσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη των αστικών περιοχών.

Το πρόγραμμα URBACT II αποτελείται από δύο βασικούς άξονες προτεραιότητας⁶ και επιμέρους μέτρα που καλύπτουν τους σημαντικότερους τομείς των πολιτικών της ολοκληρωμένης βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, καθώς και τις τρέχουσες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές πόλεις. Εντούτοις, ανάλογα με τις ανάγκες, μπορούν να προστεθούν και άλλα μέτρα. Στη συνέχεια ακολουθεί συνοπτική περιγραφή των μέτρων κάθε άξονα (European Commission, 2007d).

⁶ Εκτός από τους δύο βασικούς άξονες προτεραιότητας, υπάρχει και ένας τρίτος άξονας που αναφέρεται στην τεχνική βοήθεια.

1^{ος} άξονας προτεραιότητας: Οι πόλεις ως μοχλοί ανάπτυξης και απασχόλησης

α) Προώθηση της επιχειρηματικότητας

Η προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος αποτελεί μια σημαντική πρόκληση για τις πόλεις και είναι συγχρόνως ζωτικής σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Ωστόσο, η ενθάρρυνση του επιχειρηματικού πνεύματος είναι συχνά περιορισμένη λόγω διάφορων αλληλένδετων παραγόντων, όπως τα περιορισμένα κεφάλαια που οι πόλεις έχουν στη διάθεσή τους, η έλλειψη στρατηγικής και συνοδευτικών εργαλείων, καθώς και η μη ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Οι μελλοντικές προτεραιότητες έχουν προσδιοριστεί ως εξής:

- υποστήριξη (οικονομική και μη) στις ΜΜΕ,
- ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας στις υποβαθμισμένες περιοχές,
- προώθηση συνεργασιών με πανεπιστήμια και άλλους φορείς,
- προώθηση της συνεργασίας δημόσιου-ιδιωτικού τομέα,
- ανάπτυξη συστάδων οικονομικής δραστηριότητας γύρω από τομείς όπως ο πολιτισμός, το περιβάλλον κλπ.

β) Βελτίωση της καινοτομίας και οικονομία της γνώσης

Στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, τα κράτη μέλη έχουν τοποθετήσει την καινοτομία και τη γνώση στην καρδιά της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την αύξηση και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Οι πόλεις είναι σε θέση να συμβάλουν σε αυτήν τη στρατηγική και να ωφεληθούν, από την άποψη της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, δίνοντας έμφαση σε εκείνους τους τομείς όπου η προστιθέμενη αξία συνδέεται κατά ένα μεγάλο μέρος με την καινοτομία, τη γνώση, και τις νέες τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ICTs). Οι προτεραιότητες που τίθενται για το μέλλον είναι οι εξής:

- πρόσβαση στις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών για όλους τους πολίτες και ειδικότερα για τις μειονεκτούσες ομάδες,
- πολιτικές ενίσχυσης των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών και της απασχόλησης (επανεκπαίδευση εργαζόμενων στις πόλεις, οργάνωση προγραμμάτων για κατάρτιση),
- πρότυπα κέντρα που συνδέονται με την οικονομία γνώσης,
- συνεργασίες (μεταξύ πόλεων, πόλεων και πανεπιστημίων κλπ.) προκειμένου να προωθηθούν η καινοτομία και η επιχειρηματικότητα.

γ) Απασχόληση και ανθρώπινο κεφάλαιο

Στο μεγαλύτερο μέρος της Ευρώπης, οι παρεμβάσεις που γίνονται στην αγορά εργασίας για να μειωθεί η ανεργία και να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας εναπόκεινται στις εθνικές ή/και περιφερειακές κυβερνήσεις. Ωστόσο, παρά τις πολιτικές που ακολουθούνται, τα προβλήματα στην αγοράς εργασίας σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις έχουν γίνει περισσότερο.

Οι πόλεις μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία θέσεων εργασίας και κάποιες βασικές προτεραιότητες είναι οι παρακάτω:

- εκπαίδευση και κατάρτιση σε όσους έχουν χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης,
- προώθηση των συνεργασιών και της κοινωνικής οικονομίας,
- ενίσχυση των υποβαθμισμένων περιοχών και των ομάδων που βρίσκονται σε κίνδυνο αποκλεισμού προκειμένου να αποκτήσουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας,
- προώθηση των συνεργασιών με εκπαιδευτικά ιδρύματα (πανεπιστήμια κλπ.).

2^{ος} άξονας προτεραιότητας: *Ελκυστικές πόλεις και πόλεις με συνοχή*

α) Ολοκληρωμένη ανάπτυξη υποβαθμισμένων περιοχών και περιοχών σε κίνδυνο

Οι υποβαθμισμένες περιοχές των πόλεων αντιμετωπίζουν μια σειρά από έντονα προβλήματα, όπως η υψηλή ανεργία, το χαμηλής ποιότητας περιβάλλον, το ελλιπές σύστημα υγείας και εκπαίδευσης, οι λιγιστές ευκαιρίες εργασίας και τα υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας. Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την ανάπτυξη αυτών των περιοχών, οι προτεραιότητες που τίθενται είναι οι εξής:

- ανάπτυξη μακροπρόθεσμων σχεδίων για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της απασχόλησης στις αστικές περιοχές,
- αστική ανανέωση και αποκατάσταση των εγκαταλελειμμένων περιοχών,
- κινητοποίηση των βασικών συμμετόχων όπως ο ιδιωτικός τομέας, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και η τοπική, περιφερειακή και εθνική κυβέρνηση,
- ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων,
- δημιουργία ζωνών οικονομικών ευκαιριών.

β) Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής

Η μάχη ενάντια στον κοινωνικό αποκλεισμό είναι μια βασική πρόκληση, καθώς ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει πολλές συνέπειες: στις τοπικές επιχειρήσεις (λιγότεροι πελάτες), στο περιβάλλον διαβίωσης (λιγότερη ασφάλεια, βανδαλισμός) στους

κατοίκους (έλλειψη θετικής σκέψης, δημιουργικότητας και ενθουσιασμού στην εργασία) κλπ. Πρέπει να διαμορφωθούν και να εφαρμοστούν ολοκληρωμένες στρατηγικές που να καλύπτουν όλα τα ζητήματα (κατοικία, μετανάστες και εθνικές μειονότητες, νέοι και παιδιά, ισότητα, βελτίωση των κοινωνικών υπηρεσιών, αυξανόμενη ασφάλεια των πολιτών, δημογραφικά ζητήματα, πολιτιστικός τομέας κλπ.) έτσι ώστε να ενισχυθεί η κοινωνική συνοχή στις ευρωπαϊκές αστικές περιοχές.

γ) Περιβαλλοντικά θέματα

Οι άνθρωποι επιθυμούν να ζήσουν και να εργαστούν σε πόλεις με υψηλής ποιότητας φυσικό και δομημένο περιβάλλον (καθαρός αέρας, ήρεμοι και καθαροί δημόσιοι χώροι, ελκυστική και βιώσιμη αρχιτεκτονική κλπ.). Ωστόσο, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αστικές περιοχές είναι πολλά: κυκλοφοριακή συμφόρηση, έλλειψη ελεύθερων χώρων, ατμοσφαιρική ρύπανση κ.α. Για αυτό το σκοπό, οι προτεραιότητες για τη δημιουργία ενός καλύτερου περιβάλλοντος στις πόλεις αφορούν τα εξής ζητήματα:

- μεταφορά, δυνατότητα πρόσβασης και κινητικότητα,
- πρόσβαση στις υπηρεσίες και τις υποδομές,
- φυσικό και δομημένο περιβάλλον (διαχείριση των αποβλήτων, ποιότητα νερού και αέρα, ανανεώσιμες μορφές ενέργειας, ανακύκλωση).

δ) Διακυβέρνηση και αστικός σχεδιασμός

Στο πλαίσιο αυτού του μέτρου, γίνεται αναφορά σε τρία βασικά στοιχεία: αστικός σχεδιασμός, εδαφική διακυβέρνηση και συμμετοχή. Αναφορικά με το πρώτο στοιχείο, η ανάπτυξη των πόλεων απαιτεί ένα μακροπρόθεσμο σχεδιασμό που θα ικανοποιεί πολλούς κρίσιμους παράγοντες οι οποίοι μπορούν να συμβάλλουν στην αστική ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της κινητικότητας, της πρόσβασης στις υπηρεσίες, του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, των ΜΜΕ, της καινοτομίας, της απασχόλησης, της κοινωνικής ενσωμάτωσης και της δημόσιας ασφάλειας.

Όσον αφορά την εδαφική διακυβέρνηση, είναι πιθανό να διαδραματίσει αυξανόμενο ρόλο για την αντιμετώπιση των εσωτερικών και εξωτερικών προκλήσεων (οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή, περιβάλλον κλπ.). Από αυτή την άποψη, έχει τονιστεί η ανάγκη για συνεργασία μεταξύ των διάφορων επιπέδων διακυβέρνησης (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό επίπεδο). Τέλος, η συμμετοχή όλων των αρμόδιων στην τοπική λήψη αποφάσεων κρίνεται απαραίτητη.

Ορισμένα νέα χαρακτηριστικά που λαμβάνουν υπόψη το εξελισσόμενο πλαίσιο είναι τα ακόλουθα:

- οι νέες προτεραιότητες του προγράμματος συνδέονται περισσότερο με τους στόχους της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ,
- προκειμένου να αυξηθεί η επίδραση και η παραδειγματική φύση των ανταλλαγών, θα ζητείται στο μέλλον από κάθε πόλη-εταίρο να συντάξει ένα τοπικό σχέδιο δράσης για συγκεκριμένο θέμα, με τη βοήθεια μιας ομάδας εργασίας που θα αποτελείται από βασικούς εταίρους,
- δημιουργώντας είτε θεματικά δίκτυα, είτε δίκτυα ταχείας υλοποίησης, το πρόγραμμα θα αυξήσει το πεδίο εφαρμογής του και θα συμπεριλάβει επίσης τις αρχές διαχείρισης των επιχειρησιακών προγραμμάτων της πολιτικής συνοχής 2007-13,
- το νέο πρόγραμμα θα είναι ανοιχτό σε όλες τις πόλεις της ΕΕ, της Νορβηγίας και της Ελβετίας, καθώς και σε περιφερειακές αρχές και πανεπιστήμια,
- θα δημιουργηθούν θεματικοί πόλοι για την αντιμετώπιση σημαντικών ζητημάτων και για να εξασφαλιστεί ότι το πρόγραμμα θα εκμεταλλευθεί τις υπάρχουσες πληροφορίες,
- θα δημιουργηθούν εθνικά κέντρα πόρων σε διάφορα κράτη μέλη, γνωστά ως «Εθνικά Σημεία Διάδοσης», ώστε να μεταδίδονται πληροφορίες ανάμεσα στο πρόγραμμα URBACT II και τους τοπικούς φορείς,
- θα οργανωθούν περιφερειακές διασκέψεις ώστε να δοθεί η ευκαιρία σε τοπικούς, περιφερειακούς και ευρωπαϊκούς φορείς να μοιραστούν γνώσεις και εμπειρίες.

Ο συνολικός προϋπολογισμός για το πρόγραμμα URBACT II για την περίοδο 2007-2013 είναι 68.890.739 ευρώ. Οι συνολικές επιλέξιμες δαπάνες είναι 67.817.875 ευρώ εκ των οποίων 53.319.170 ευρώ από το ΕΤΠΑ, 5.173.880 ευρώ από εθνική συμβολή και 9.324.825 ευρώ από τοπική συμβολή. Πέρα από αυτά, υπάρχει ένας μη επιλέξιμος προϋπολογισμός που αντιπροσωπεύεται από τη συμβολή της Νορβηγίας και της Ελβετίας που αντιστοιχεί σε 666.534 ευρώ και σε 406.330 ευρώ αντίστοιχα.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2007-2013**

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τα μέσα της δεκαετίας του '70, το αστικό σύστημα της χώρας μετεξελίσσεται σε ολιγοπολικό (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Λάρισα, Βόλος, Ηράκλειο), ενώ κεντρικός παραμένει ο ρόλος των δύο μητροπολιτικών αστικών σχηματισμών που έχουν δημιουργήσει μία σημαντική, σε έκταση, ενδοχώρα από λειτουργική και οικονομική άποψη, με την Αθήνα να κατέχει τον πρώτο λόγο. Παράλληλα, διαπιστώνεται η ύπαρξη διευρυμένου δικτύου αστικών πόλων, μικρής και μεσαίας κλίμακας, που στηρίζει και αναμένεται να στηρίζει περισσότερο στο μέλλον την οργάνωση των μικρότερων οικισμών της χώρας και την εδραίωση της εταιρικής σχέσης πόλης-υπαίθρου, απαντώντας συγχρόνως στα καίρια αιτήματα για συγκράτηση του πληθυσμού.

Ο ρόλος των δύο μητροπολιτικών πόλων (Αθήνα, Θεσσαλονίκη) που αποτελούν τα βασικά διοικητικά κέντρα της χώρας, ενώ ταυτόχρονα διαθέτουν ιδιαίτερα σημαντικές υποδομές, θα ισχυροποιηθεί περαιτέρω. Ωστόσο, η σχετική σπουδαιότητα τους θα μειώνεται όσο θα αυξάνεται η ελκυστικότητα των κύριων εθνικών πόλων ανάπτυξης (Πάτρα, δίπολο Λάρισα-Βόλος, Ηράκλειο, Ιωάννινα, δίπολο Κομοτηνή-Αλεξανδρούπολη), με την προώθηση κατάλληλων παρεμβάσεων και κυρίως με τη βελτίωση της προσπελασιμότητας του εθνικού χώρου στο σύνολο του.

Με βάση τα παραπάνω, στη συνέχεια γίνεται αναφορά στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007 – 2013, και ειδικότερα στις κατευθύνσεις που προβλέπονται για τις ελληνικές αστικές περιοχές στα πλαίσια της επίτευξης των στόχων που θέτει η πολιτική συνοχής της ΕΕ. Επιπλέον, θα γίνει αναφορά και στο Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.

4.2 ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2007 – 2013

Το ΕΣΠΑ αποτελεί το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της ΕΕ σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007-2013. Εκπονήθηκε στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής προσέγγισης για την πολιτική συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με την οποία το ΕΣΠΑ «εξασφαλίζει ότι η συνδρομή από τα Ταμεία συμβαδίζει με τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη συνοχή και προσδιορίζει το σύνδεσμο μεταξύ των κοινοτικών προτεραιοτήτων και του εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων» (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, 2007α).

Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ 2007-2013, η βιώσιμη αστική ανάπτυξη επικεντρώνεται στο σύνολο των αστικών κέντρων της χώρας και στους οικισμούς με αστικές λειτουργίες, όπως οι πρωτεύουσες των νομών και τα αστικά κέντρα της υπαίθρου. Η βιωσιμότητα των συγκεκριμένων κέντρων αναφέρεται τόσο στην λειτουργικότητα τους, με την έννοια της αντιμετώπισης των ελλείψεων που πολλά από αυτά παρουσιάζουν ως προς τις υποδομές τους, όσο και στην οικονομική τους βιωσιμότητα, με την έννοια ενός ανταγωνιστικού παραγωγικού προτύπου σε συνδυασμό με την αποτελεσματική διοίκηση τους.

Η συνοχή του χώρου και η βιώσιμη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, που δεν στερεί από τις μελλοντικές γενιές το δικαίωμα της επιλογής, ορίζεται ως ο μακροπρόθεσμος αναπτυξιακός στόχος των ελληνικών πόλεων: *«Η πόλη που αποτελεί ταυτόχρονα τόπο εγκατάστασης οικονομικών δραστηριοτήτων και φιλοξενεί την κοινωνία των πολιτών της»*.

Χαρακτηριστικά στοιχεία της αστικής πολιτικής στη νέα περίοδο είναι η πρόσβαση των πολιτών στην εργασία, στην εκπαίδευση, στις υπηρεσίες και στην ψυχαγωγία, το αναβαθμισμένο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, η δυναμική και ανταγωνιστική οικονομική ανάπτυξη, οι καινοτόμες επιχειρηματικές δραστηριότητες και η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών μέσω μιας εκσυγχρονισμένης δημόσιας διοίκησης.

Η στρατηγική ανάπτυξης των αστικών κέντρων αναπτύσσεται ως συνδυασμός των παρακάτω στοιχείων (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, 2007α):

- πολυκεντρικότητα,
- ενίσχυση των τάσεων δικτύωσης μεταξύ των αστικών κέντρων,
- βελτίωση και ανάπτυξη των υποδομών και περιορισμός της αστικής διάχυσης,

- αειφόρος ανάπτυξη των πόλεων (αύξηση πρασίνου και κοινοχρήστων χώρων, ολοκληρωμένες υποδομές αστικών εξυπηρετήσεων, αστικές αναπλάσεις, δίκτυα πεζοδρόμων και ποδηλατοδρόμων, μείωση των οικιακών αποβλήτων),
- αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων στα αστικά κέντρα,
- βελτίωση των πληροφοριών σχετικά με τις εξελίξεις στα αστικά κέντρα.

Η αστική ανάπτυξη, επομένως, εκτείνεται στο σύνολο των αστικών κέντρων της χώρας όπου αντιμετωπίζονται τα συνολικά ζητήματα βελτίωσης της λειτουργίας και επέκτασης των αστικών κέντρων της χώρας, καθώς και τα ιδιαίτερα ζητήματα που παρουσιάζουν ένταση και επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες περιοχές μέσα στα αστικά κέντρα (περιοχές σε κρίση, περιοχές αλλαγής χρήσεων και αποβιομηχάνισης, περιοχές με έντονα κοινωνικά προβλήματα) αξιοποιώντας την εμπειρία που έχει μέχρι σήμερα αποκτηθεί (π.χ. πρωτοβουλία URBAN). Ταυτόχρονα, ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην ενδυνάμωση της δυναμικής συγκεκριμένων αστικών κέντρων που μπορούν να λειτουργήσουν ως πόλοι ανάπτυξης της χώρας.

Οι πόλοι ανάπτυξης της χώρας

Καθοριστικό στοιχείο στην αναπτυξιακή πολιτική της νέας προγραμματικής περιόδου αποτελούν οι πόλοι ανάπτυξης. Στο ΕΣΠΑ 2007-2013, η στρατηγική των πόλων ανάπτυξης ορίζεται ως καθοριστικό στοιχείο στην αναπτυξιακή πολιτική της επόμενης προγραμματικής περιόδου και οι πόλοι, καταρχήν, ορίζονται ως «συγκεκριμένα αστικά κέντρα της χώρας και περιοχές δυναμικής περιφερειακής ανάπτυξης και αστικής διάχυσης». Ο γενικός στόχος που τίθεται για τους πόλους ανάπτυξης είναι η ενδυνάμωση τους, ώστε να βελτιωθεί η λειτουργικότητά τους, να αναπτυχθούν οι περιοχές στο εσωτερικό τους που βρίσκονται σε κρίση, και να σχεδιαστούν έγκαιρα και σωστά οι περιοχές που δέχονται τις πιέσεις της αστικής ανάπτυξης. Επιπλέον, ως ειδικοί στόχοι τίθενται η προσέλκυση επενδύσεων, δηλ. η δημιουργία συνθηκών ώστε οι συγκεκριμένες περιοχές να αποτελέσουν τόπους εγκατάστασης επιχειρήσεων, η βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας των αστικών περιοχών, η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και η αντιμετώπιση προβλημάτων που συνδέονται με την ποιότητα του περιβάλλοντος των περιοχών αυτών και των πιέσεων που αυτό δέχεται από τις αστικές λειτουργίες και την αστική ανάπτυξη (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, 2007α).

Έπειτα από αξιολόγηση του ιεραρχημένου αστικού συστήματος της χώρας με τη βοήθεια μιας σειράς κριτηρίων, ως πόλοι ανάπτυξης προέκυψαν 11 αστικά συστήματα που είναι τα εξής (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, 2007α):

- Αθήνα-Αττική, ως αστική συγκέντρωση διεθνούς ακτινοβολίας που θέτει πρότυπα κατοίκησης και παραγωγής καθοριστικά για το σύνολο της χώρας.
- Θεσσαλονίκη, με ρόλο που στη Βόρεια Ελλάδα αντιστοιχεί με τον εθνικό ρόλο της Αθήνας-Αττικής, αν και σε μικρότερη έκταση. Η Θεσσαλονίκη προβλέπεται να αποτελέσει κόμβο του υφιστάμενου αναπτυξιακού άξονα της χώρας με εδαφική συνέχεια της ενδοχώρας της με τις χώρες των Βαλκανίων.
- Πάτρα, ως τρίτη σε πληθυσμό πόλη της χώρας, σημαντική δυτική πύλη και κεντρικό σημείο του αναδυόμενου δυτικού άξονα ανάπτυξης.
- Λάρισα-Βόλος, ως δύο αστικά κέντρα σημαντικού πληθυσμιακού μεγέθους που βρίσκονται σε μικρή απόσταση μεταξύ τους και έχουν αυξανόμενα στοιχεία δικτύωσης και συμπληρωματικές υποδομές.
- Γιάννενα, ως κύριο αστικό κέντρο της Δυτικής Ελλάδας, με αυξανόμενο πληθυσμό και παραδοσιακό δυναμικό πόλο της περιφέρειας Ηπείρου.
- Καβάλα-Ξάνθη-Δράμα, αποτελούμενο από τρία αστικά κέντρα μεσαίου πληθυσμιακού μεγέθους με αναπτυσσόμενα ημερήσια συστήματα.
- Καλαμάτα, ως δυναμικό αστικό κέντρο στη νοτιοδυτική Πελοπόννησο.
- Αλεξανδρούπολη-Κομοτηνή, που αντιμετωπίζονται από κοινού ως αναπτυξιακός πόλος εξαιτίας της συνοριακής τους θέσης και των αναμενόμενων αλλαγών λόγω της διεύρυνσης της ΕΕ προς ανατολή.
- Κοζάνη-Πτολεμαΐδα, ως ενεργειακό κέντρο της χώρας σε φάση μετασχηματισμού και διαφοροποίησης του παραγωγικού προτύπου, συνδεδεμένο με Θεσσαλονίκη και Γιάννενα μέσα από την ολοκλήρωση της Εγνατίας.
- Ηράκλειο-Χανιά, ως αναπτυξιακός πόλος της Κρήτης, με τις δύο πόλεις να βρίσκονται σε σχετικά σημαντική απόσταση μεταξύ τους.
- Ρόδος, ως το μεγαλύτερο νησιωτικό κέντρο της χώρας που αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς με περιορισμένες τάσεις μετασχηματισμού.

Επιπλέον, εντοπίζονται αναδυόμενοι πόλοι ανάπτυξης, στους οποίους περιλαμβάνονται πόλεις οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν δυναμικούς πόλους ανάπτυξης στο άμεσο μέλλον, συμπληρώνοντας τους πόλους που αναφέρθηκαν

προηγουμένως. Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται η Μυτιλήνη, η οποία αποτελεί αναδυόμενο πόλο λόγω της συνοριακής της θέσης και του νησιωτικού της χαρακτήρα.

Τα 10 κριτήρια που εφαρμόστηκαν για την επιλογή των πόλων είναι τα εξής (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, 2007α):

- μέγεθος πληθυσμού (κατηγορίες: πάνω από 1.000.000 κατ., 100.000-200.000 κατ., 50.000-100.000 κατ., 35.000-50.000 κατ.),
- πληθυσμιακή δυναμική (κριτήριο αποτελεί ο μέσος ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού των αστικών κέντρων),
- κατάσταση παραγωγικού προτύπου (κριτήριο αποτελεί η ποσοστιαία σύνθεση της απασχόλησης στους τρεις παραγωγικούς τομείς - πρωτογενή, δευτερογενή, τριτογενή - σε σχέση με το μέσο όρο του συγκεκριμένου χωρικού συνόλου για το έτος 2001),
- μεταβολή παραγωγικού προτύπου (η μεταβολή προσδιορίζεται από τη σύγκριση των τιμών του ίδιου δείκτη μεταξύ των ετών 1981, 1991 και 2001. Οι τρεις κατηγορίες είναι: αμετάβλητη, περιορισμένη και σημαντική μεταβολή),
- διοικητικά στοιχεία (κριτήριο αποτελεί η έδρα της περιφέρειας ή άλλων βαθμίδων διοίκησης),
- υποδομές ανώτατης εκπαίδευσης και υγείας (το κριτήριο συνδέεται με την ύπαρξη Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και πανεπιστημιακών νοσοκομείων),
- θέση αστικού κέντρου σε σχέση με τους υφιστάμενους άξονες ανάπτυξης (οι τρεις κατηγορίες είναι: κεντρική, εντός του άξονα, γειτονική θέση),
- θέση αστικού κέντρου σε σχέση με τους αναδυόμενους άξονες ανάπτυξης (οι τρεις κατηγορίες είναι: κεντρική, εντός του άξονα, γειτονική θέση),
- ειδικά χαρακτηριστικά (νησιωτικότητα),
- στοιχεία δικτύωσης (κριτήριο αποτελεί η υφιστάμενη δικτύωση με την εξέταση του ημερήσιου συστήματος μητροπολιτικών κέντρων και η αναδυόμενη δικτύωση με την εξέταση των δικτύωσης που παραπέμπουν σε γεωμετρικά σχήματα).

Το πρόβλημα με τον ορισμό των πόλων στο ΕΣΠΑ έγκειται στο ότι η εφαρμογή των συγκεκριμένων κριτηρίων δεν μπορεί να καταλήξει σε τεχνικά/επιστημονικά αδιαμφισβήτητη επιλογή, καθώς μόνο δύο κριτήρια αναφέρονται σε οικονομικά – αναπτυξιακά δεδομένα. Αυτό αντανακλά την έλλειψη στοιχείων για την αστική κλίμακα στην Ελλάδα, που αφορούν το αναπτυξιακό προφίλ, την ανταγωνιστικότητα

και τους καθοριστικούς τους παράγοντες (καινοτομία, εξωστρέφεια, επιχειρηματική δομή, κλαδική σύνθεση παραγωγής, δομή αγοράς εργασίας, κλπ.), γεγονός που δεν επιτρέπει τη χρήση πιο ειδικών κριτηρίων.

Επιπλέον, οι πόλοι ανάπτυξης, όπως ορίζονται από το ΕΣΠΑ, δεν περιλαμβάνουν σε καμία περίπτωση το σύνολο των αναγκών και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι αστικές περιοχές. Κατά συνέπεια, κάνοντας μια σύγκριση του ΕΣΠΑ με τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) της νέας προγραμματικής περιόδου, διαπιστώνεται ότι τα τελευταία περιέχουν και άλλες (ειδικότερες) δράσεις που απευθύνονται στην αστική ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, στα 5 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (Αττικής, Μακεδονίας - Θράκης, Δυτικής Ελλάδας - Πελοποννήσου - Ιόνιων Νήσων, Κρήτης - Νήσων Αιγαίου, Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου) αναφέρεται ότι μείζον ζήτημα για τις αστικές περιοχές αποτελεί η βιώσιμη ανάπτυξή τους και προτείνονται μια σειρά από παρεμβάσεις για αυτές, που σχετίζονται με τη βελτίωση της λειτουργικότητάς μέσω της κάλυψης των αναγκών τους σε υποδομές, με την προώθηση της οικονομικής βιωσιμότητας μέσω παρεμβάσεων για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, με την ενίσχυση της κοινωνικής ευημερίας μέσω της ενσωμάτωσης όλων των κοινωνικών ομάδων στη ζωή της πόλης, με τη βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών μέσω δράσεων για την περιβαλλοντική εξυγίανση και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, με την ενίσχυση της δικτύωσης και τη συγκρότηση ενός ισόρροπου και πολυκεντρικού δικτύου, με την προώθηση της καινοτομίας, της έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης και της επιχειρηματικότητας κ.α. Οι παρεμβάσεις αυτές διαφέρουν ανάλογα με την περιφέρεια που εξετάζεται, καθώς κάθε περιφέρεια έχει διαφορετικές ανάγκες και προοπτικές ανάπτυξης.

4.3 ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Οι πολιτικές της ΕΕ για τη συνοχή, την ανάπτυξη και την απασχόληση, όπως εξυπηρετούνται σήμερα από τους τρεις στόχους που έθεσε η ΕΕ για τη νέα προγραμματική περίοδο (Σύγκλιση, Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση, Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία), θέτουν νέες προκλήσεις στην αναπτυξιακή και, κατ' επέκταση, και στη χωροταξική πολιτική της χώρας μας.

Σε γενικές γραμμές, το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης στοχεύει στην υιοθέτηση ενός προτύπου βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης, βασισμένο στη συγκρότηση πλέγματος πόλων και αξόνων ανάπτυξης, που θα ενισχύει την ανταγωνιστική παρουσία της χώρας στο διεθνές περιβάλλον και θα προωθήει την κοινωνική και οικονομική συνοχή, με διάχυση της ανάπτυξης στο σύνολο του εθνικού χώρου και παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος. Ειδικότερα για τις αστικές περιοχές, επιδιώκεται η επιτάχυνση του μετασχηματισμού του αστικού συστήματος της χώρας σε περισσότερο ισόρροπο και πολυκεντρικό, καθώς και ο περιορισμός της υπέρμετρης αστικοποίησης, μέσα από τη βελτίωση της ελκυστικότητας της υπαίθρου και την ενίσχυση της συμπληρωματικότητας και της ισορροπίας μεταξύ αστικών κέντρων και αγροτικών περιοχών.

Για την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής στο σύνολο του εθνικού χώρου και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς στο διεθνές περιβάλλον, το Γενικό Πλαίσιο προβλέπει την κατάταξη των πόλων ανάπτυξης σε τέσσερις ιεραρχημένες κατηγορίες (Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, 2008):

- Κατηγορία 1 - Μητροπολιτικά κέντρα: Περιλαμβάνονται τα αστικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης που αποτελούν τους κύριους αστικούς πόλους-πύλες σε διεθνές επίπεδο. Για κάθε ένα από τα δύο κέντρα προβλέπονται μια σειρά από κατευθύνσεις.

- Κατηγορία 2 - Πρωτεύοντες εθνικοί πόλοι: Περιλαμβάνονται ιδιαίτερα σημαντικά αστικά κέντρα που είτε είναι σημερινές έδρες περιφερειών, είτε συνδέονται λειτουργικά με αυτές, ενισχύοντας την αναπτυξιακή τους πορεία. Πρόκειται για την Πάτρα, το δίπολο Λάρισα-Βόλος, τα Ιωάννινα, το δίπολο Ηράκλειο-Χανιά και το δίπολο Κομοτηνή-Αλεξανδρούπολη. Στους παραπάνω πόλους επιλέγεται η ανάπτυξη δραστηριοτήτων και υπηρεσιών διεθνούς και εθνικής ακτινοβολίας, καθώς και η συμμετοχή τους στην ανάπτυξη διεθνών δικτύων συνεργασίας.

- Κατηγορία 3 - Δευτερεύοντες εθνικοί πόλοι: Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται τα ακόλουθα δυναμικά αστικά κέντρα: Κέρκυρα, Κοζάνη, Λαμία, Καβάλα, Σέρρες, Χαλκίδα και το δίπολο Τρίπολη-Καλαμάτα. Σε αυτά τα αστικά κέντρα προωθείται η αναβάθμιση των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών των πόλεων, καθώς και η καινοτομία, με στόχο την ανάπτυξη και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του παραγωγικού τους δυναμικού.

- Κατηγορία 4 - Λοιποί εθνικοί πόλοι: Η κατηγορία αυτή αποτελείται από τα παρακάτω δυναμικά αστικά κέντρα: Αγρίνιο, Δράμα, Καρδίτσα, Κατερίνη, Ξάνθη, και Τρίκαλα. Στους συγκεκριμένους πόλους προωθείται η αναβάθμιση των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών, η ενίσχυση του ιδιαίτερου χαρακτήρα τους (παραγωγικός, πολιτιστικός) και η βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Εκτός των παραπάνω, το Γενικό Πλαίσιο προβλέπει την ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας μεταξύ γειτονικών αστικών κέντρων και τη δημιουργία δίπολων ή πολυπόλων, που είναι τα εξής: Κοζάνη - Πτολεμαίδα - Φλώρινα, Καβάλα - Ξάνθη - Δράμα, Τρίκαλα - Καρδίτσα, Άρτα - Πρέβεζα - Λευκάδα, Αγρίνιο-Μεσολόγγι και Πύργος-Αμαλιάδα.

Συνεχίζοντας, αναφορικά με το ζήτημα της οργάνωσης της οικιστικής ανάπτυξης της χώρας, το Γενικό Πλαίσιο υιοθετεί μια σειρά από γενικές κατευθύνσεις για τις αστικές περιοχές (Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, 2008):

- (α) επιδιώκεται η δημιουργία πολυκεντρικής δομής με την ανάπτυξη ενός ιεραρχημένου οικιστικού δικτύου, εξαρτημένο από επιλεγμένους πόλους υπερεθνικής και εθνικής σημασίας,
- (β) ενισχύεται το οικιστικό δίκτυο, και ιδιαίτερα οι επιλεγμένοι πόλοι υπερεθνικής και εθνικής σημασίας, με δράσεις που στοχεύουν στη συμπληρωματικότητα του ρόλου των αστικών κέντρων, στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και του οικονομικού δυναμισμού τους, στη βελτίωση της προσπελασιμότητας τους, στην προστασία και βελτίωση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος κλπ.,
- (γ) ενθαρρύνεται η ανάπτυξη της συνεργασίας πόλης-υπαίθρου, με στόχο την αξιοποίηση της δυναμικής των αστικών κέντρων και τη διάχυσή της από τα μεγάλα αστικά κέντρα (πόλοι ανάπτυξης) στα μικρότερα κέντρα και στην ύπαιθρο,

(δ) προωθείται η συνεργασία μεταξύ πόλεων που ανήκουν στην ίδια γεωγραφική ενότητα, μέσα από δίκτυα, με σκοπό την ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.

Επιπλέον, για την χωρική οργάνωση του αστικού δικτύου, επιδιώκεται η δημιουργία ενός ιεραρχημένου αστικού πλέγματος, και ειδικότερα (Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, 2008):

- ενίσχυση των δύο μητροπολιτικών κέντρων (Αθήνα, Θεσσαλονίκη) στο ευρωπαϊκό δίκτυο μητροπολιτικών κέντρων, παράλληλα με την αξιοποίηση του οικονομικού δυναμισμού τους για την αναζωογόνηση του εθνικού χώρου,
- ενίσχυση επιλεγμένων κέντρων ως εθνικών πόλων (Πάτρα, Ιωάννινα, δίπολο Λάρισα - Βόλος, δίπολο Κομοτηνή - Αλεξανδρούπολη), με στόχο να αποτελέσουν κομβικά σημεία του εθνικού χώρου σε διασύνδεση με τον περιβάλλοντα χώρο της ΕΕ, των Βαλκανίων και της Μεσογείου,
- ενίσχυση της λειτουργικής συνάρθρωσης των οικιστικών κέντρων της ηπειρωτικής χώρας, με τα πλησίον αυτής νησιά,
- συγκρότηση πολυπολικού νησιωτικού συμπλέγματος (Βόρειο Αιγαίο, Κυκλάδες, Δωδεκάνησα), με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της συνοχής της ευρύτερης νησιωτικής ενότητας και των επιμέρους συνιστωσών της, καθώς και ενίσχυση του δίπολου Ηράκλειο - Χανιά ως εθνικός πόλος, σε διασύνδεση με τον περιβάλλοντα χώρο της ΕΕ και της Μεσογείου.

Επιπρόσθετα, το Γενικό Χωροταξικό προβλέπει ειδικές κατευθύνσεις για τη ρύθμιση του χώρου στα δύο μητροπολιτικά κέντρα, ενώ προωθείται η συνεργασία και η εταιρική σχέση πόλης-υπαίθρου με στόχο τη βελτίωση της ελκυστικότητας και την αποκατάσταση της δημογραφικής ευρωστίας της υπαίθρου, τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης στους κατοίκους της, καθώς και την εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στις υπηρεσίες, τις υποδομές και τη γνώση.

Από την παραπάνω ανάλυση του Γενικού Χωροταξικού Πλαισίου διαπιστώνεται ότι η πρόταση για την οργάνωση των αστικών κέντρων δεν υποστηρίζεται επαρκώς από τεκμηριωμένη ανάλυση των χωρικών και οικονομικών ιδιαιτεροτήτων, δεδομένων και τάσεων με αποτέλεσμα το χωρικό πρότυπο που προτείνεται να μοιάζει περισσότερο με στρατηγικό όραμα που είναι δύσκολο να τύχει αξιολόγησης και παρακολούθησης. Επιπλέον, δεν δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο νησιωτικό χώρο για τον οποίο θα έπρεπε να υπήρχε πρόβλεψη σχετικά με την ενδυνάμωση των αστικών κέντρων των νησιών.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ**

Οι πόλεις αποτελούν βασικούς παράγοντες στη διαμόρφωση της αναπτυξιακής πορείας της Ευρώπης, με τα ζητήματα που αφορούν την αστική ανάπτυξη να βρίσκονται στο επίκεντρο τόσο της πολιτικής συνοχής, όσο και της Στρατηγικής της Λισαβόνας και του Γκέτεμποργκ. Επιπλέον, οι πόλεις συνιστούν μοχλούς οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς είναι οι κύριοι παραγωγοί γνώσης και καινοτομίας και στεγάζουν την συντριπτική πλειοψηφία των θέσεων απασχόλησης, των επιχειρήσεων και των ιδρυμάτων ανωτάτης εκπαίδευσης. Ωστόσο, πολλές πόλεις αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα και προκλήσεις (γήρανση, μετανάστευση, φτώχεια, ανεργία, κοινωνικός αποκλεισμός, κυκλοφοριακή συμφόρηση, μόλυνση κ.α.) που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν. Με βάση τα παραπάνω, οι πόλεις χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής, διότι αφενός αντιπροσωπεύουν πυρήνες ανάπτυξης, και αφετέρου αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα οικονομικής, περιβαλλοντικής και κοινωνικής φύσης.

Εξετάζοντας την πολιτική της ΕΕ για τον αστικό χώρο, από την ίδρυση της Κοινότητας έως και την προηγούμενη προγραμματική περίοδο 2000-2006, διαπιστώνεται ότι υπάρχει αυξανόμενο ενδιαφέρον και εντονότερη ενεργοποίηση της ΕΕ σε θέματα που αφορούν τις αστικές περιοχές, από περίοδο σε περίοδο. Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο από την ίδρυση της Κοινότητας έως το 1988 δεν υπήρξε κανένα άμεσο ενδιαφέρον για τα αστικά ζητήματα και οι όποιες αναφορές σε αυτά, γίνονται μέσω προγραμμάτων/συνθηκών κλπ. που αναφέρονται στη βελτίωση του περιβάλλοντος των αστικών περιοχών. Την προγραμματική περίοδο 1989-1993, η ΕΕ άρχισε να αντανακλά την ιδιαίτερη βαρύτητα των πόλεων και να συνειδητοποιεί ότι οι πόλεις αποτελούν τις περιοχές όπου συγκεντρώνονται τα περισσότερα προβλήματα και ευκαιρίες περιφερειακής ανάπτυξης. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να δοθεί περισσότερη προσοχή στη λειτουργία των πόλεων προκειμένου να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη και ολοκλήρωση της Ένωσης, με την εφαρμογή προγραμμάτων που αφορούσαν τις αστικές περιοχές, όπως τα Αστικά Πιλοτικά Σχέδια. Σε γενικές γραμμές, την περίοδο αυτή υπήρξε μια μετατόπιση των αστικών ζητημάτων από την πολιτική περιβάλλοντος στην πολιτική συνοχής. Την περίοδο 1994-1999, τόσο η ΕΕ, όσο και τα κράτη μέλη φάνηκαν να είναι θετικοί στη θεσμοποίηση μιας αστικής πολιτικής της ΕΕ, αλλά καμία συγκεκριμένη απόφαση δεν λήφθηκε. Η συγκεκριμένη περίοδος χαρακτηρίζεται από την εφαρμογή σημαντικών προγραμμάτων αστικού χαρακτήρα με απώτερο στόχο την οικονομική και κοινωνική

συνοχή και την ανάπτυξη των πόλεων (Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN I, Αστικός Έλεγχος κ.α.). Επιπλέον, την περίοδο αυτή έγινε η έγκριση του Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ) μέσα από το οποίο προσδιορίζονται οι γενικοί στόχοι της χωροταξικής στρατηγικής σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς και οι ειδικότεροι στόχοι και οι επιλογές πολιτικής για την ανάπτυξη του αστικού χώρου. Τέλος, την περίοδο 2000-2006, δίνεται ακόμη περισσότερη προσοχή στις πόλεις οι οποίες αναφέρονται ως μηχανές περιφερειακής ανάπτυξης. Την περίοδο αυτή τίθεται ο στόχος της εδαφικής συνοχής και ο ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν οι αστικές περιοχές στην επίτευξη του, ενώ ο στόχος της συνοχής εντάσσεται κάτω από την ιδέα της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας η οποία θα ωθήσει τον αναπτυξιακό δυναμισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς όφελος όλων των περιοχών. Ακόμη, μέσα από τη Στρατηγική της Λισσαβόνας, αναγνωρίζεται ο ρόλος και η σημασία των πόλεων για την ανάπτυξη και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ.

Παρά το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τις αστικές περιοχές, θα πρέπει να τονιστεί ότι οι παρεμβάσεις που αφορούν τις πόλεις δεν ήταν και δεν είναι εντεταγμένες σε μια συνεκτική, ολοκληρωμένη στρατηγική ανάπτυξης του αστικού χώρου με συνέπεια να χαρακτηρίζονται από έλλειψη συντονισμού τόσο μεταξύ των διαφόρων οργάνων και υπηρεσιών της ΕΕ, όσο και μεταξύ του ευρωπαϊκού και εθνικού επιπέδου (κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης). Η ανάπτυξη μιας ανεξάρτητης αστικής πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο κρίνεται επιτακτική, αφού τα θέματα που αφορούν τις αστικές περιοχές της ΕΕ ρυθμίζονται, είτε μέσα από άλλες πολιτικές, οι Γενικές Διευθύνσεις των οποίων αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες που ενσωματώνουν την αστική διάσταση στον τομέα ευθύνης τους και επηρεάζουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό την ανάπτυξη των αστικών περιοχών, είτε από τα ίδια τα κράτη-μέλη. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα πολλές φορές να μην επιτυγχάνεται η μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητα στην επίλυση των διάφορων προβλημάτων για μια σειρά από λόγους όπως η πληθώρα στόχων, η ασυμβατότητα μεταξύ δράσεων κλπ.

Συνεχίζοντας με την εξέταση της αστικής διάστασης στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής για τη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013, διαπιστώνεται ότι η πολιτική συνοχής διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα από την προώθηση ενεργειών που σχετίζονται με την ενθάρρυνση επενδύσεων, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των πιο ευάλωτων περιοχών, την αύξηση της απασχόλησης, την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, την

ανάπτυξη της καινοτομίας και της κοινωνίας της γνώσης, την επιτάχυνση της σύγκλισης των λιγότερο αναπτυγμένων κρατών-μελών, την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των περιοχών κ.α. Μετά την έγκριση των νέων κανονισμών που διέπουν τα Διαρθρωτικά Ταμεία, η πολιτική για την αστική ανάπτυξη εντάχθηκε (ενσωματώθηκε) στους τρεις στόχους της πολιτικής συνοχής για τη νέα περίοδο (Σύγκλιση, Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση, Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία), τονίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη σημασία που αποδίδει η Ένωση σε αυτή την πτυχή της πολιτικής για τη συνοχή.

Η συμβολή των πόλεων στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής είναι καθοριστική, και για αυτό το λόγο, για τη νέα προγραμματική περίοδο, το ενδιαφέρον της Ένωσης για τις αστικές περιοχές έχει αυξηθεί ακόμη περισσότερο σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια. Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσα από το έγγραφο εργασίας με τίτλο "Πολιτική συνοχής και πόλεις: η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και την απασχόληση στις περιφέρειες" αναγνωρίζει τη σημασία των πόλεων και περιλαμβάνει πολιτικές και δράσεις για τις αστικές περιοχές που αποσκοπούν στην επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν και στην επίτευξη των στόχων της πολιτικής συνοχής. Οι δράσεις αυτές καλύπτουν ένα ευρύ πεδίο θεμάτων, όπως η δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος στις αστικές περιοχές, η υποστήριξη της έρευνας και της επιχειρηματικότητας, η ενίσχυση της απασχόλησης, η αντιμετώπιση των ανισοτήτων εντός των πόλεων, η βελτίωση της διακυβέρνησης και η συμμετοχή των πολιτών, η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα κ.α.

Επιπλέον, στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, οι πόλεις μπορούν να συμβάλλουν σε σημαντικό βαθμό στην εφαρμογή της στρατηγικής και στην επίτευξη των στόχων της. Ειδικότερα, μέσα από τις Κατευθυντήριες Γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση του ανανεωμένου θεματολογίου της Λισσαβόνας, δίνονται οι κατευθύνσεις έτσι ώστε οι πόλεις να αποτελέσουν ελκυστικούς τόπους, να αναπτυχθεί η καινοτομία και η οικονομία της γνώσης και να δημιουργηθούν περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας σε αυτές. Εντούτοις, θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι οι στόχοι και οι κατευθύνσεις της Στρατηγικής της Λισσαβόνας θα δώσουν έμφαση στην ανάπτυξη και των λιγότερο ανεπτυγμένων πόλεων, καθώς εκφράζονται έντονες ανησυχίες ότι από τη στρατηγική θα ωφεληθούν κυρίως οι πόλεις που είναι περισσότερο ανεπτυγμένες και ανταγωνιστικές.

Παράλληλα με την οικονομική και κοινωνική συνοχή, η εδαφική συνοχή αποτελεί την τρίτη διάσταση της πολιτικής συνοχής. Η εδαφική συνοχή συνιστά πλέον το νέο

στόχο της Ένωσης και εμπλουτίζει τον στόχο της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής προσδίδοντας του μία καθολική διάσταση, έγκυρη για το σύνολο της επικράτειας και για το σύνολο των κοινοτικών πολιτικών. Η εδαφική συνοχή αποσκοπεί στην ισόρροπη ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης όλων των ευρωπαϊών πολιτών και τη λειτουργική ολοκλήρωση του χώρου της Ένωσης. Μέσα από τα κείμενα "Χάρτης της Λειψίας για Βιώσιμες Ευρωπαϊκές Πόλεις", "Εδαφική Ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης" και "Πράσινη Βίβλος για την Εδαφική Συνοχή" δίνονται οι κατευθύνσεις για την ανάπτυξη των αστικών περιοχών και την επίτευξη των στόχων της εδαφικής συνοχής σε αυτές. Ειδικότερα, οι κατευθύνσεις για τις πόλεις αφορούν την προώθηση της πολυκεντρικής αστικής ανάπτυξης, την ενίσχυση της συνεργασίας αστικών-αγροτικών περιοχών, τη δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας, τη διευκόλυνση της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων, τον εκσυγχρονισμό των δικτύων υποδομών, την προώθηση πολιτικών καινοτομίας και έρευνας, την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες κ.α. Επιπροσθέτως, αυτήν την προγραμματική περίοδο, στο πλαίσιο του Στόχου 3 της πολιτικής συνοχής περί «Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας», θα εφαρμοστεί το πρόγραμμα ESPON 2013, που αποτελεί συνέχεια του προγράμματος ESPON 2006 και έχει σαν γενικό στόχο να συμβάλλει στην ανάπτυξη της εδαφικής συνεργασίας και μιας βιώσιμης και ισορροπημένης ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ειδικότερα για τις πόλεις, στόχος του προγράμματος είναι η αντιμετώπιση βασικών προκλήσεων των ευρωπαϊκών πόλεων και η εξέταση διάφορων ζητημάτων που αφορούν την πολυκεντρική ανάπτυξη, τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, τους πόλους ανάπτυξης, τις σχέσεις αστικού-αγροτικού χώρου κλπ.

Με βάση τα παραπάνω, διαπιστώνεται ότι οι αστικές περιοχές διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην αποτελεσματική εφαρμογή της Στρατηγικής της Λισαβόνας και του Γκέτεμποργκ και συνιστούν άκρως σημαντικό μέρος της πολιτικής για τη συνοχή. Επιπλέον, οι κατευθύνσεις που δίνονται μέσα από τα διάφορα έγγραφα, προγράμματα κλπ. εστιάζουν στον περιορισμό των προβλημάτων και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι αστικές περιοχές (και τα οποία αναφέρθηκαν στο Κεφάλαιο 1), γεγονός που κρίνεται ιδιαίτερα θετικό για τη μελλοντική πορεία των πόλεων.

Ωστόσο, παρά την αύξηση του ενδιαφέροντος που παρατηρείται για τις αστικές περιοχές, θα πρέπει να γίνουν και άλλα σημαντικά βήματα. Καταρχάς, θα πρέπει να

αναπτυχθεί μια ανεξάρτητη αστική πολιτική σε ευρωπαϊκό επίπεδο (κάτι που δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα), αφού τα αστικά ζητήματα εξακολουθούν και σε αυτήν την προγραμματική περίοδο να βρίσκονται κάτω από την «ομπρέλα» της περιφερειακής πολιτικής και να καθορίζονται είτε μέσα από άλλες πολιτικές, είτε από τα ίδια τα κράτη-μέλη, όπως και στα προηγούμενα χρόνια.

Ιδιαίτερα θετικό κρίνεται το γεγονός ότι τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής συμμετέχουν στη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, καθώς μέσα από τη χρηματοδότηση πολιτικών και δράσεων, μπορούν να συμβάλλουν έτσι ώστε οι αστικές περιοχές να επιτύχουν τους στόχους της πολιτικής συνοχής και της Στρατηγικής της Λισσαβόνας. Ωστόσο, θα πρέπει να υπάρξει ακόμα μεγαλύτερη εστίαση στα αστικά ζητήματα με αύξηση της χρηματοδότησης προς τις αστικές περιοχές, αφού όπως αναφέρεται στο Σχέδιο Έκθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την τέταρτη έκθεση συνοχής, ο προϋπολογισμός των ταμείων για τη νέα περίοδο κρίνεται μη ικανοποιητικός προκειμένου να ανταποκριθεί στις σημαντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι πόλεις. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να σημειωθεί ότι η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στη χρηματοδότηση της αστικής ανάπτυξης πρέπει να ενθαρρυνθεί, καθώς μπορεί να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο στην εξασφάλιση ταχείας σύγκλισης των αστικών περιοχών των φτωχότερων χωρών. Συγκεκριμένα, οι συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα μπορούν να επικεντρώσουν τις προσπάθειές τους σε αναπλάσεις, υποδομές κλπ. Επιπλέον, τα μέσα χρηματοοικονομικής τεχνικής που προβλέπονται για αυτήν την περίοδο (JESSICA, JEREMIE και JASPERS), θα πρέπει να αξιοποιηθούν στο μέγιστο βαθμό, καθώς μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στη ανάπτυξη των αστικών περιοχών.

Παρά τον έντονο ανταγωνισμό που υπάρχει μεταξύ των πόλεων και τις διαφορετικές πολιτικές που ασκούνται σε κάθε κράτος μέλος, οι αστικές περιοχές της ΕΕ αντιμετωπίζουν κοινές προκλήσεις και ευκαιρίες, γεγονός που δείχνει πως απαιτείται αμοιβαία συνεργασία μεταξύ τους προκειμένου να αναπτυχθούν και προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί σε παγκόσμιο επίπεδο. Έτσι, η ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών και η προώθηση προγραμμάτων που ενισχύουν τη διασυνοριακή, διαπεριφερειακή και διεθνική συνεργασία (ειδικά μεταξύ των παλαιών και νέων κρατών μελών) κρίνεται απαραίτητη και πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω. Σε αυτή τη διαδικασία, θεσμοί όπως το CEMR (Council of European Municipalities and Regions), το Eurocities, το EUKN (European Urban Knowledge Network) κλπ. μπορούν να συνεισφέρουν σε

σημαντικό βαθμό. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στις πόλεις των νέων κρατών μελών καθώς τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι περισσότερα και σημαντικότερα.

Συνεχίζοντας, θα πρέπει να γίνουν όλες οι απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να υπάρξει μεγαλύτερη συμμετοχή των πόλεων στη διαδικασία χάραξης πολιτικής που αφορούν τις αστικές περιοχές, δεδομένου ότι αρκετά από τα προβλήματα προκαλούνται από τον ανεπαρκή διάλογο μεταξύ των διάφορων φορέων και εκπροσώπων. Ειδικότερα, θα πρέπει να αναπτυχθεί πιο στενή συνεργασία μεταξύ των τοπικών, περιφερειακών, εθνικών και ευρωπαϊκών φορέων διακυβέρνησης στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των πολιτικών που αφορούν τις πόλεις, προκειμένου να επιτευχθούν καλύτερα αποτελέσματα για αυτές. Στη διαδικασία αυτή θα πρέπει να συμμετέχουν η κοινωνία των πολιτών, οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες, καθώς και διάφορες άλλες ομάδες συμφερόντων. Φαινόμενα που παρατηρήθηκαν και σχετίζονται με την ανεπαρκή συμμετοχή πολλών πόλεων (σε διάφορα κράτη μέλη) στη σύνταξη και την αξιολόγηση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της νέας περιόδου, θα πρέπει να εξαλειφθούν.

Οι αστικές και οι αγροτικές περιοχές είναι αλληλοεξαρτώμενες και αποτελούν την κινητήρια δύναμη κάθε περιφέρειας. Ωστόσο, σε πολλές χώρες της ΕΕ (και κυρίως στα νέα κράτη μέλη), οι διαφορές στο επίπεδο ανάπτυξης ανάμεσα σε αυτές τις περιοχές είναι ιδιαίτερα έντονες. Έτσι, για την επίτευξη οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής θα πρέπει να αναπτυχθεί το σύνολο της επικράτειας, γεγονός που σημαίνει ότι θα πρέπει να υπάρξει ενίσχυση στη συνεργασία μεταξύ αστικού και αγροτικού χώρου.

Σε επίπεδο προγραμμάτων, με δεδομένο το γεγονός ότι η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN δεν θα συνεχιστεί τη νέα προγραμματική περίοδο, τα προγράμματα που θα εστιάσουν στις αστικές περιοχές θα πρέπει να διακατέχονται από το πνεύμα της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας που είχε μέγιστα οφέλη στην ανάπτυξη των πόλεων. Ακόμη, θα πρέπει να υπάρχει συνεχής παρακολούθηση και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων του Αστικού Ελέγχου, έτσι ώστε να δίνεται σαφής εικόνα της κατάστασης των αστικών περιοχών και να εντοπίζονται οι συγκεκριμένες ανάγκες για την ισορροπημένη ανάπτυξη τους. Τέλος, η εφαρμογή του προγράμματος URBACT II μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των ευρωπαϊκών πόλεων σε βασικά πεδία της αστικής πολιτικής.

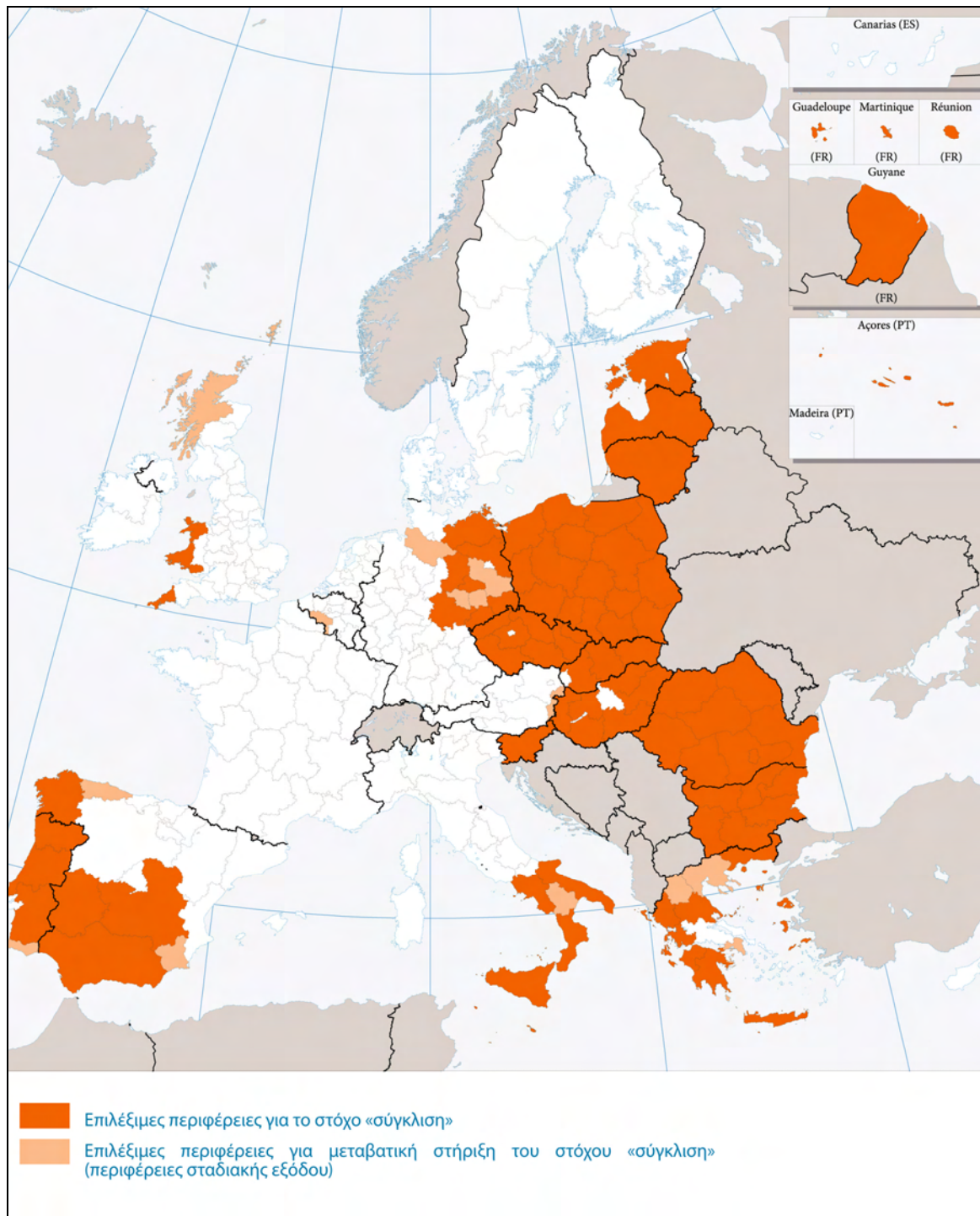
Σε γενικές γραμμές, η πολιτική συνοχής θα πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω λαμβάνοντας υπόψη το ρόλο που διαδραματίζουν οι αστικές περιοχές προκειμένου να επιτευχθεί μια ισορροπημένη (και βιώσιμη) κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της ΕΕ και να περιοριστούν οι ανισότητες μεταξύ των πόλεων. Και αυτό διότι μια πολιτική συνοχής που δεν θα δώσει έμφαση στα ζητήματα που αφορούν τις πόλεις, θα αποτύχει να αντιμετωπίσει τις βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρώπη.

Σε εθνικό επίπεδο, η στρατηγική ανάπτυξης για τα αστικά κέντρα της Ελλάδας στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από το ΕΣΠΑ 2007-2013, έχει σαν βασικά χαρακτηριστικά την πολυκεντρικότητα, την ενίσχυση των τάσεων δικτύωσης μεταξύ αστικών κέντρων, τη βελτίωση και την ανάπτυξη των υποδομών, τον περιορισμό της αστικής διάχυσης, την αειφόρο ανάπτυξη των πόλεων, καθώς και την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων στα αστικά κέντρα.

Καθοριστικό στοιχείο της αναπτυξιακής πολιτικής αποτελούν οι πόλοι ανάπτυξης και ο γενικός στόχος που τίθεται για αυτούς αφορά την ενδυνάμωση τους, ώστε να βελτιωθεί η λειτουργικότητά τους, να αναπτυχθούν οι περιοχές στο εσωτερικό τους που βρίσκονται σε κρίση και να σχεδιαστούν έγκαιρα και σωστά οι περιοχές που δέχονται τις πιέσεις της αστικής ανάπτυξης. Με τη βοήθεια μιας σειράς κριτηρίων, το ΕΣΠΑ κατέληξε στον προσδιορισμό 11 αστικών συστημάτων ως πόλους ανάπτυξης της χώρας μας. Ωστόσο, η έλλειψη στοιχείων για την αστική κλίμακα στην Ελλάδα δημιουργεί προβλήματα που σχετίζονται με την αντικειμενικότητα και την εγκυρότητα της επιλογής των πόλων. Επιπλέον, οι πόλοι ανάπτυξης, όπως ορίζονται από το ΕΣΠΑ, δεν περιλαμβάνουν σε καμία περίπτωση το σύνολο των αναγκών και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι αστικές περιοχές. Κατά συνέπεια, κάνοντας μια σύγκριση του ΕΣΠΑ με τα ΠΕΠ της νέας προγραμματικής περιόδου, διαπιστώνεται ότι τα τελευταία περιέχουν και άλλες (ειδικότερες) δράσεις που απευθύνονται στην αστική ανάπτυξη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Χάρτης 4: Επιλέξιμες Περιφέρειες για το Στόχο «Σύγκλιση»

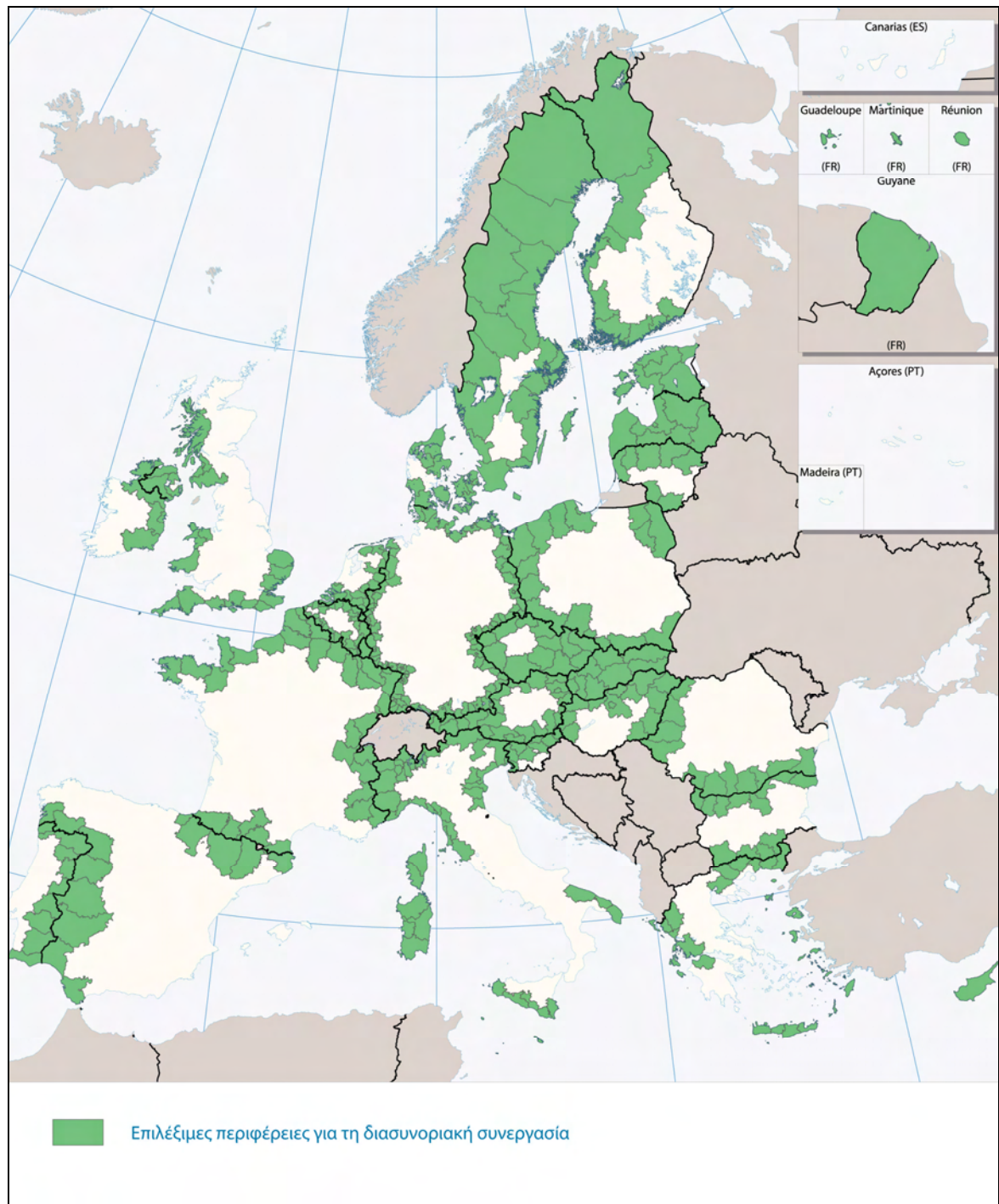
Πηγή: European Commission, (2008b)

Χάρτης 5: Επιλέξιμες Περιφέρειες το Στόχο «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση»

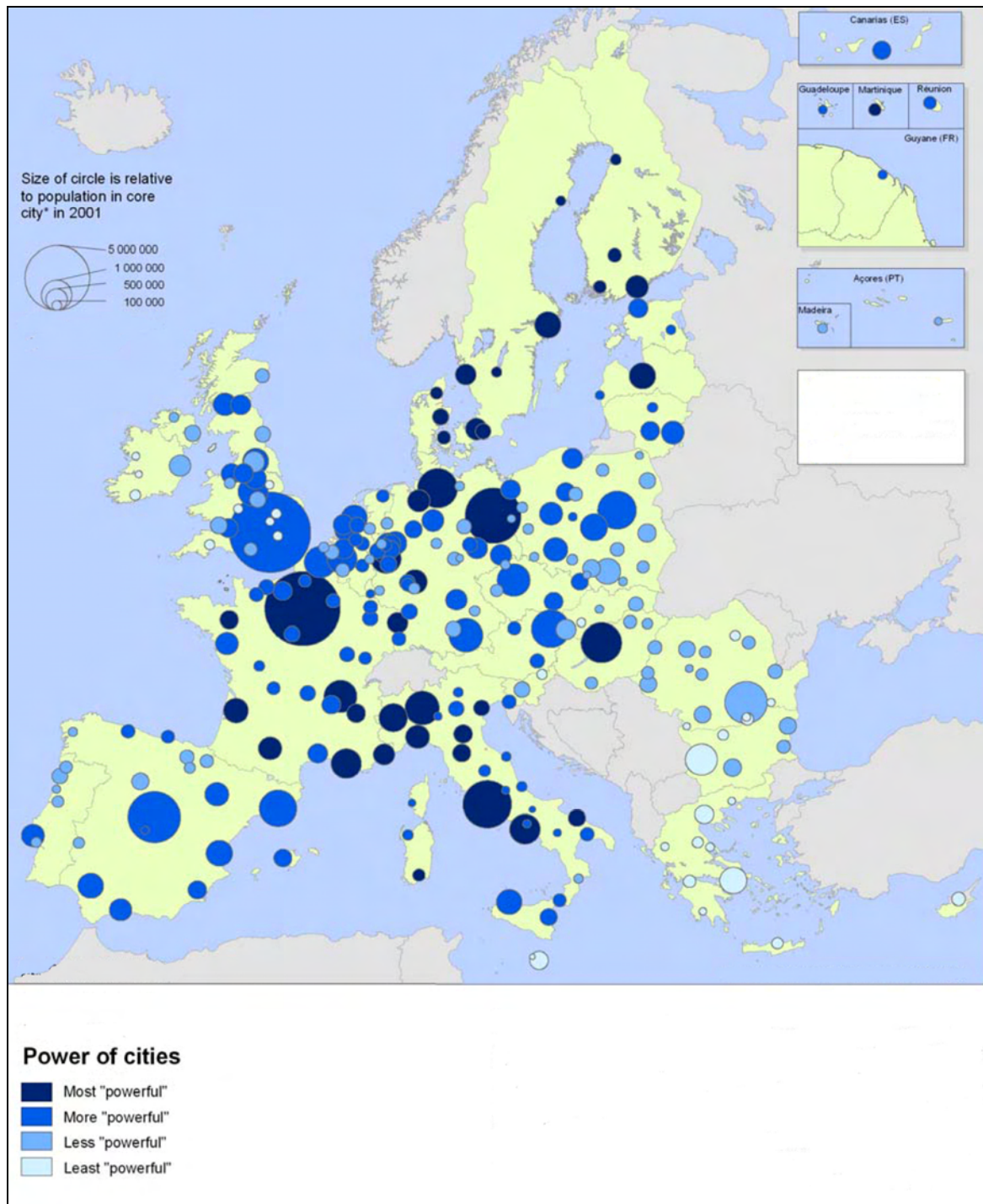
Πηγή: European Commission, (2008b)

Χάρτης 6: Επιλέξιμες Περιφέρειες για το Στόχο «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία»

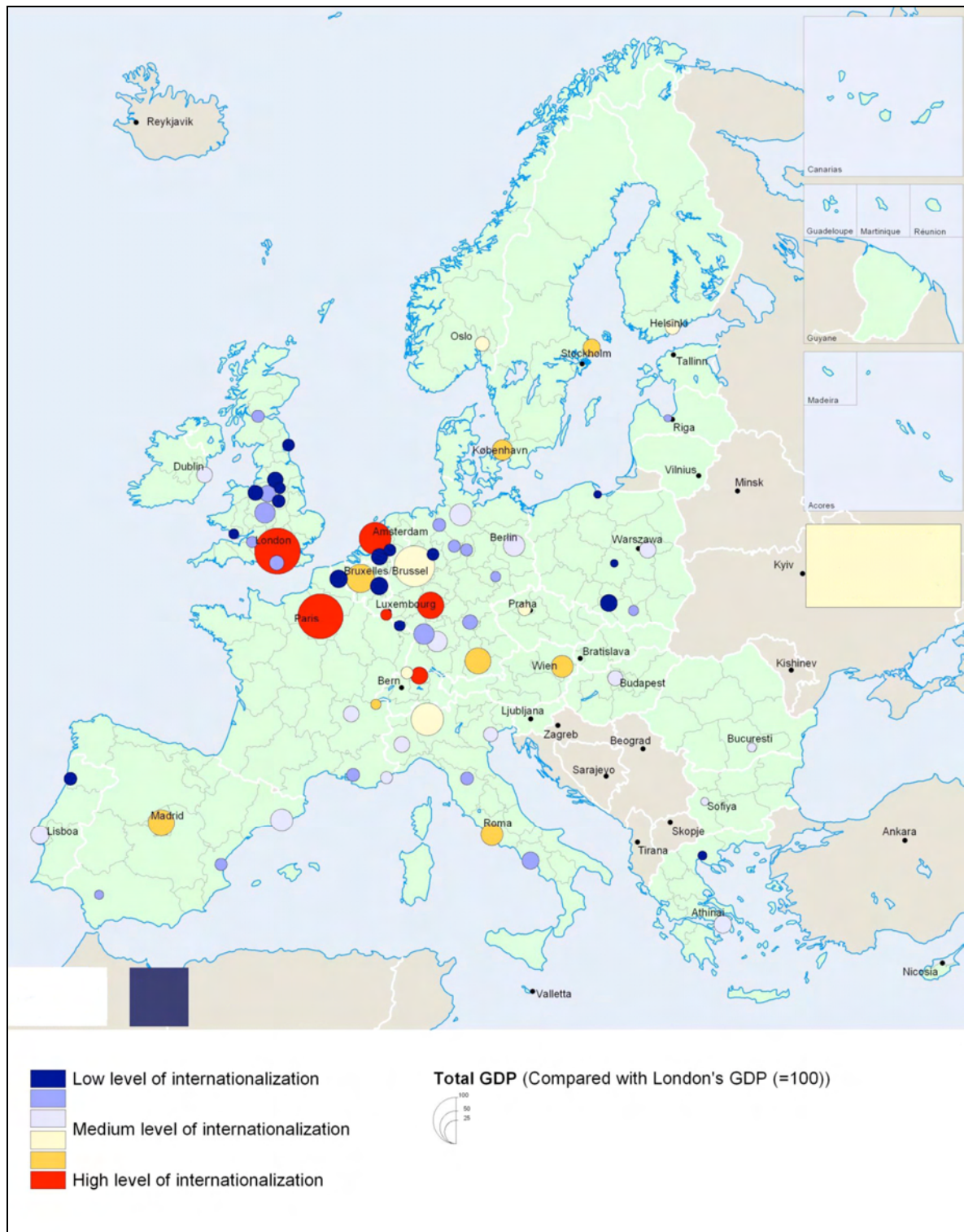
Πηγή: European Commission, (2008b)

Χάρτης 7: Ιεραρχία των πόλεων με βάση τη δυναμική τους (2001)

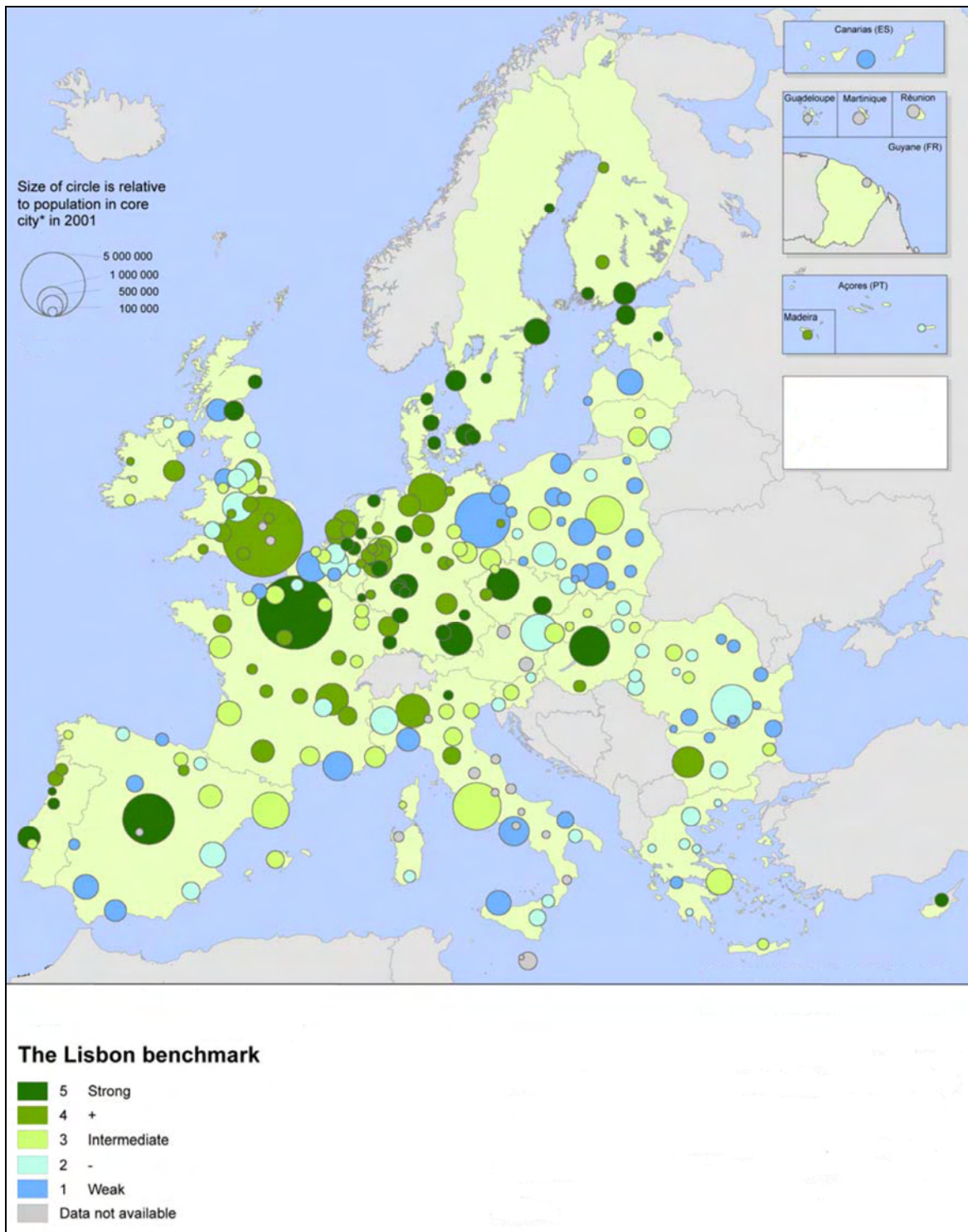
Πηγή: European Commission (2007b)

Χάρτης 8: Ιεραρχία των πόλεων με βάση το επίπεδο διεθνοποίησης (2001)

Πηγή: European Spatial Planning Observation Network (2007b)

Χάρτης 9: Συγκριτική μέτρηση των επιδόσεων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας (2001)

Πηγή: European Commission (2007b)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**Ελληνική βιβλιογραφία**

1. Αγγελίδης, Μ. (2004) *Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Χωρική Ανάπτυξη*, Αθήνα, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ
2. Ανδρικοπούλου, Ε. και Καυκαλάς, Γ. (2008) 'Κατασκευάζοντας το εννοιολογικό περιεχόμενο της εδαφικής συνοχής', *υπό δημοσίευση στο περιοδικό Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική*
3. Ανδρικοπούλου, Ε. (2007) 'Η πολιτική συνοχής και οι πόλεις', Θεσσαλονίκη, διαθέσιμο στο: <http://estia.arch.auth.gr/Courses/2U2-14/files/140408_4.pdf>, [πρόσβαση: 27/6/2008]
4. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1992) *Ευρώπη 2000, Προοπτικές Ανάπτυξης του Κοινοτικού Εδάφους*, Βρυξέλλες-Λουξεμβούργο
5. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1995) *Ευρώπη 2000+, Συνεργασία για τη Χωροταξία στην Ευρώπη*, Βρυξέλλες
6. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1997) *Προς ένα πρόγραμμα για το αστικό περιβάλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ανακοίνωση της Επιτροπής, Βρυξέλλες
7. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2000) *Ανακοίνωση της Επιτροπής στα κράτη μέλη σχετικά με τη θέσπιση γενικών κατευθύνσεων για την ανάληψη κοινοτικής πρωτοβουλίας που αφορά την οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση πόλεων και οικισμών σε κρίση, έτσι ώστε να προωθηθεί η αειφόρος αστική ανάπτυξη*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/guidelines/pdf/urban_el.pdf>, [πρόσβαση: 22/9/2008]
8. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2001α) *Βελτίωση της συνοχής στις αστικές περιοχές*, Περιοδικό, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag5_el.pdf>, [πρόσβαση: 22/9/2008]
9. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2001β) *Το μέλλον της συνοχής: η συζήτηση αποκτά συγκεκριμένη μορφή*, Περιοδικό, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag4_el.pdf>, [πρόσβαση: 22/9/2008]
10. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2002) *Προγραμματισμός των διαρθρωτικών ταμείων για την περίοδο 2000-2006: αρχική αξιολόγηση της πρωτοβουλίας URBAN*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0308:FIN:EL:PDF>>, [πρόσβαση: 22/9/2008]
11. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2003) *Εταιρική σχέση με τις πόλεις-Η πρωτοβουλία URBAN*, Ενημερωτικό φυλλάδιο, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/cities/cities_el.pdf> [πρόσβαση: 22/9/2008]
12. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2004α) *Η συνοχή στην καμπή του 2007, Νομοθετικές προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τη μεταρρύθμιση της πολιτικής*

- συνοχής, Ενημερωτικό φυλλάδιο, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/reg2007_el.pdf>, [πρόσβαση: 22/9/2008]
13. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2004β) *Προς μια θεματική στρατηγική για το αστικό περιβάλλον*, Βρυξέλλες, online: <<http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/128171.htm>>, [πρόσβαση: 25/11/2008]
14. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2005) *Πολιτική της συνοχής για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης: Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας 2007-2013*, Βρυξέλλες, online: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0299:FIN:EL:PDF>>, [πρόσβαση: 1/10/2008]
15. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2006α) *Επισκόπηση των κανονισμών σχετικά με την πολιτική συνοχής και την περιφερειακή πολιτική για την περίοδο 2007-2013*, Ενημερωτικό φυλλάδιο, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/newregl0713_el.htm>, [πρόσβαση: 18/10/2008]
16. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2006β) *Οι πόλεις στην υπηρεσία της ανάπτυξης, της απασχόλησης και της συνοχής*, Περιοδικό, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag19/mag19_el.pdf>, [πρόσβαση: 22/9/2008]
17. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2006γ) *Περιφέρειες για την Οικονομική Αλλαγή*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0675:FIN:EL:PDF>>, [πρόσβαση: 22/9/2008]
18. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2006δ) *Πολιτική συνοχής και πόλεις η συμβολή των πόλεων και των πολεοδομικών συγκροτημάτων στην ανάπτυξη και την απασχόληση στις περιφέρειες*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/consultation/urban/com_2006_0385_el.pdf>, [πρόσβαση: 1/10/2008]
19. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2006ε) *Τέταρτη έκθεση προόδου σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim4_en.htm>, [πρόσβαση: 2/9/2008]
20. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2007α) *Η πολιτική συνοχής 2007-2013: Παρατηρήσεις και επίσημα κείμενα*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/newregl0713_el.htm>, [πρόσβαση: 8/10/2008]
21. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2007β) *Τα κράτη μέλη και οι περιφέρειες υλοποιούν τη Στρατηγική της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση μέσω της πολιτικής συνοχής της ΕΕ*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/comm_en.htm>, [πρόσβαση: 22/9/2008]
22. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2008α) *Πέμπτη έκθεση προόδου σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/interim5_en.htm>, [πρόσβαση: 2/9/2008]

23. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2008β) *Πράσινη Βίβλος για την εδαφική συνοχή- Μετατροπή της εδαφικής ποικιλομορφίας σε προτέρημα*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/consultation/terco/paper_terco_el.pdf>, [πρόσβαση: 25/11/2008]
24. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (2005) *Έκθεση σχετικά με την αστική διάσταση στο πλαίσιο της διεύρυνσης*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2005-0272&language=EL&mode=XML>>, [πρόσβαση: 25/11/2008]
25. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (2006) *Έγγραφο εργασίας σχετικά με τον αντίκτυπο και τις επιπτώσεις των διαρθρωτικών πολιτικών στη συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/640/640777/640777el.pdf>, [πρόσβαση: 4/9/2008]
26. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (2007) *Συνέχεια που δίνεται στην Εδαφική Ατζέντα και στον Χάρτη της Λειψίας: Προς ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για τη χωροταξική ανάπτυξη και την εδαφική συνοχή*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/territorialag-leipzigchart_ex_summary/TerritorialAg-LeipzigChart_Ex_summary_el.pdf> [πρόσβαση: 18/9/2008]
27. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (2008) *Σχέδιο έκθεσης σχετικά με την αστική διάσταση της πολιτικής συνοχής κατά τη νέα περίοδο προγραμματισμού*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=//EP//NONSGML+COMPARL+PE-414.151+01+DOC+PDF+V0//EL&language=EL>>, [πρόσβαση: 25/11/2008]
28. Κότιος, Α. (1999) 'Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αστικό χώρο' στο Οικονόμου, Δ. και Πετράκος, Γ. (επιμ.), *Η ανάπτυξη των Ελληνικών πόλεων: Διεπιστημονικές προσεγγίσεις αστικής ανάλυσης και πολιτικής*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας - Gutenberg, σελ 553-582
29. Μούσης, Ν. (2005) *Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο - οικονομία - πολιτική*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση
30. Πετράκος, Γ. και Οικονόμου, Δ. (1999) 'Διεθνοποίηση και διαρθρωτικές αλλαγές στο Ευρωπαϊκό σύστημα αστικών κέντρων' στο Οικονόμου, Δ. και Πετράκος, Γ. (επιμ.), *Η ανάπτυξη των Ελληνικών πόλεων: Διεπιστημονικές προσεγγίσεις αστικής ανάλυσης και πολιτικής*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας- Gutenberg, σελ 13-44
31. Πετράκος, Γ. (2008) 'Τι πόλεις θέλουμε', Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, **14**(13), σσ. 239-248, διαθέσιμο στο: <http://www.prd.uth.gr/research/DP/2008/uth-prd-dp-2008-13_gr.pdf>, [πρόσβαση: 25/11/2008]
32. Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2006α) *Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της πολιτικής συνοχής για την περίοδο 2007-2013*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/osc/l_29120061021el00110032.pdf>, [πρόσβαση: 1/10/2008]

33. Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2006β) *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού αριθ. 1260/1999*, Βρυξέλλες, διαθέσιμο στο: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0025:0078:EL:PDF>>, [πρόσβαση: 11/12/2008]
34. Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, (2007α) *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013*, Αθήνα, διαθέσιμο στο: <<http://www.espa.gr>>, [πρόσβαση: 1/10/2008]
35. Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, (2007β) *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής 2007-2013*, Αθήνα, διαθέσιμο στο: <<http://www.hellaskps.gr/Details.asp?L1=1>>, [πρόσβαση: 1/10/2008]
36. Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, (2007γ) *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας-Πελοποννήσου-Ιόνιων Νήσων 2007-2013*, Αθήνα, διαθέσιμο στο: <<http://www.hellaskps.gr/Details.asp?L1=1>>, [πρόσβαση: 1/10/2008]
37. Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, (2007δ) *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου 2007-2013*, Αθήνα, διαθέσιμο στο: <<http://www.hellaskps.gr/Details.asp?L1=1>>, [πρόσβαση: 1/10/2008]
38. Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, (2007ε) *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης και Νήσων Αιγαίου 2007-2013*, Αθήνα, διαθέσιμο στο: <<http://www.hellaskps.gr/Details.asp?L1=1>>, [πρόσβαση: 1/10/2008]
39. Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, (2007στ) *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας-Θράκης 2007-2013*, Αθήνα, διαθέσιμο στο: <<http://www.hellaskps.gr/Details.asp?L1=1>>, [πρόσβαση: 1/10/2008]
40. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (2008), *Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης*, Αθήνα, διαθέσιμο στο: <<http://www.minenv.gr>>, [πρόσβαση: 1/12/2008]

Ξενογλώσση βιβλιογραφία

1. Antonescu, D. and Ghisa Silea, M., (2007) 'Cities and their place in the European Union Urban Policy', *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 4(2), pp. 57-68, online: <<http://ideas.repec.org/a/rjr/romjef/v4y2007i2p57-68.html>>, [accessed: 30/10/2008]
2. Eurocities, (2006) *Response to the Commission's working paper on Cohesion Policy and cities*, online: <http://www.eurocities.org/include/lib/sql_document_card.php?id=2753>, [accessed: 25/11/2008]
3. Eurocities, (2008) *Response to the Fourth Cohesion Report*, online: <http://www.eurocities.org/include/lib/sql_document_card.php?id=5861>, [accessed: 25/11/2008]
4. European Commission, (1990) *Green paper on the urban environment*, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/com90218final_en.pdf>, [accessed: 19/11/2008]
5. European Commission, (1996) *First Cohesion Report*, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/repc0_en.htm>, [accessed: 22/9/2008]
6. European Commission, (1997) *Towards an urban agenda in the European Union*, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/pdf/urban/urban_197_en.pdf>, [accessed: 30/10/2008]
7. European Commission, (1999) *European Spatial Development Perspective- Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union*, Luxembourg, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf>, [accessed: 25/11/2008]
8. European Commission, (2001a) *A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development*, Brussels, online: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0264en01.pdf>, [accessed: 25/11/2008]
9. European Commission, (2001b) *Second Report on Economic and Social Cohesion*, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/contentpdf_en.htm>, [accessed: 22/9/2008]
10. European Commission, (2002a) *First Progress Report on Economic and Social Cohesion*, Brussels, online: <<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/g24004.htm>>, [accessed: 22/9/2008]
11. European Commission, (2002b) *The programming of the Structural Funds 2000-2006: an initial assessment of the Urban Initiative*, Brussels, online: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0308:FIN:EN:PDF>>, [accessed: 22/9/2008]
12. European Commission, (2002c) *The Mid Term Evaluation of Structural Fund Interventions-URBAN*, Working paper, Brussels online: <<http://ec.europa.eu/>>

- [regional_policy/sources/docoffic/working/doc/urban_mte_en.pdf](#)>, [accessed: 22/9/2008]
13. European Commission, (2003) *Second Progress Report on Economic and Social Cohesion*, Brussels, online: <<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/g24005.htm>>, [accessed: 22/9/2008]
 14. European Commission, (2004) *Third Report on Economic and Social Cohesion*, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion3/cohesion3_en.htm>, [accessed: 22/9/2008]
 15. European Commission, (2005) *Third Progress Report on Economic and Social Cohesion*, Brussels, online: <<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/g24236.htm>>, [accessed: 22/9/2008]
 16. European Commission, European Investment Bank and Council of Europe Development Bank, (2006) *Memorandum of Understanding in Respect of a Coordinated Approach to the Financing of Urban Renewal and Development for the Programming Period 2007-2013 of the Community Structural Funds*, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/2007/jjj/jessica_en.htm>, [accessed: 1/10/2008]
 17. European Commission and European Investment Fund, (2006) *Memorandum of Understanding in Respect of a Coordinated Approach to Improving Access to Finance for Micro to Medium Enterprises in the Regions Supported by the European Regional Development Fund (Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises)*, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/2007/jjj/jeremie_en.htm>, [accessed: 1/10/2008]
 18. European Commission, European Investment Bank, European Bank for Reconstruction and Development and Kfw, (2006) *Restated and Amended Memorandum of Understanding in Respect of Joint Assistance in Supporting Projects in European Regions*, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/2007/jjj/jaspers_en.htm>, [accessed: 1/10/2008]
 19. European Commission, (2007a) *Leipzig Charter on Sustainable European Cities*, Brussels, online: <http://www.eu2007.de/en/News/download_docs/Mai/0524AN/075DokumentLeipzigCharta.pdf>, [accessed: 18/9/2008]
 20. European Commission, (2007b) *State of European Cities Report*, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/urban/stateof_cities_2007.pdf>, [accessed: 25/11/2008]
 21. European Commission, (2007c) *Territorial Agenda of the European Union: Towards a More Competitive Europe of Diverse Regions*, Brussels, online: <http://www.bmvbs.de/Anlage/original_1005295/Territorial-Agenda-of-the-European-Union-Agreed-on-25-May-2007-accessible.pdf>, [accessed: 18/9/2008]
 22. European Commission, (2007d) *The Urban Development Network Programme URBACT II*, Brussels, online: <http://www.espa.gr/media/documents/URBACT_II_Operational_Programme_EN.pdf>, [accessed: 29/10/2008]

23. European Commission, (2007e) *The urban dimension in Community policies for the period 2007-2013*, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/urban/index_en.htm>, [accessed: 16/10/2008]
24. European Commission, (2007f) *The Territorial and Urban Dimension in the National Strategic Reference Frameworks and Operational Programmes (2007-2013), A first assessment*, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/urban/leipzig_report.pdf>, [accessed: 4/12/2008]
25. European Commission, (2008a) *Cohesion Policy 2007-13: National Strategic Reference Frameworks*, Brochure, Luxembourg, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/fiche/nsrf.pdf>, [accessed: 22/9/2008]
26. European Commission, (2008b) *EU Cohesion Policy 1988-2008: Investing in Europe's future*, Panorama magazine, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag26/mag26_en.pdf>, [accessed: 22/9/2008]
27. European Commission, (2008c) *Eurobarometer, The European Union-today and tomorrow*, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_part3_en.pdf>, [accessed: 25/11/2008]
28. European Commission, (2008d) *Fostering the urban dimension: Analysis of the Operational Programmes co-financed by the European Regional Development Fund (2007-2013)*, Working document, Brussels, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/working/urban_dimension_en.pdf>, [accessed: 22/9/2008]
29. European Parliament, (2005) *Adaptation of Cohesion Policy to the Enlarged Europe and the Lisbon and Gothenburg Objectives*, Brussels, online: <<https://www.camaras.org/publicado/europa/pdf/ip.b.regi.st.2004-008en.pdf>>, [accessed: 27/6/2008]
30. European Spatial Planning Observation Network, (2007a) *ESPON 2013 Programme*, Luxembourg, online: <http://www.espon.eu/mmp/online/website/content/programme/1455/index_EN.html>, [accessed: 23/11/2008]
31. European Spatial Planning Observation Network, (2007b) *Study on Urban Functions*, Luxembourg, online: <http://www.espon.eu/mmp/online/website/content/projects/261/420/index_EN.html>, [accessed: 23/11/2008]
32. European Union Working Group on Spatial and Urban Development, (2003) *Managing the territorial dimension of EU policies after enlargement*, Expert document, online: <http://ec.europa.eu/regional_policy/debate/document/futur/member/esdp.pdf>, [accessed: 22/9/2008]
33. Frank, S. (2006) 'The European Union and the European Cities: Three Phases of the European Urban Policy' in Altrock, U., Guntner, S., Huning S. and Peters, D. (eds.), *Spatial Planning and Urban Development in the EU Member States*, England: Ashgate Publishing, pp. 39-56

34. Marius-Corneliu, M. (2007) 'The Role of Cohesion Policy in the Decision to Adhere to the Euro Area', *Theoretical and Applied Economics*, **4**(4), pp. 61-64, online: <[http://ideas.repec.org/a/agr/journal/v4\(509\)y2007i4\(509\)p61-64.html](http://ideas.repec.org/a/agr/journal/v4(509)y2007i4(509)p61-64.html)>, [accessed: 30/10/2008]
35. Mega, V. (1996) 'Our city, our future: towards sustainable development in European cities', *Environment and Urbanization*, **8**(1), pp. 133-154, online: <<http://eau.sagepub.com/cgi/reprint/8/1/133>>, [accessed: 22/11/2008]
36. Ogando Canabal, O. and Farina Gomez, B. (2004) 'European cohesion policy after 2006: some comments about current proposals', paper presented at the ERSA Conference, 25-29 August 2004, Porto
37. Servillo, L. (2006) "Urban Areas and Territorial Cohesion Objective: Actual Strategies and Future Challenges", paper presented at the ERSA Conference, 30 August -03 September 2006, Volos
38. Van Den Berg, L., Braun, E. and Van Der Meer, J. (2007) *National policy responses to urban challenges in Europe*, England: Ashgate Publishing

Πηγές διαδικτύου

1. Επιτροπή των Περιφερειών, <http://www.cor.europa.eu>
2. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, <http://www.europarl.europa.eu>
3. Eurocities, <http://www.eurocities.org/main.php>
4. Europa-H δικτυακή πύλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, http://europa.eu/index_el.htm
5. European Metropolitan Regions and Areas, <http://www.eurometrex.org>
6. European Programme for urban sustainable development URBACT, <http://urbact.eu>
7. European Spatial Planning Observation Network , <http://www.espon.eu>
8. Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat>
9. Ινστιτούτο αστικού περιβάλλοντος, <http://www.uehr.panteion.gr/site/gr>
10. Κοινοτικές Πρωτοβουλίες 2007-2013, http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/2007/jjj/index_en.htm
11. Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, <http://www.mnec.gr>
12. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, <http://www.minenv.gr>
13. Urban Audit, http://ec.europa.eu/regional_policy/urban2/urban/audit
14. URBAN I Community Initiative, http://ec.europa.eu/regional_policy/urban2/urban/initiative/src/frame1.htm
15. URBAN II Community Initiative, <http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/g24209.htm>
16. Urban Pilot Projects, http://ec.europa.eu/regional_policy/urban2/urban/upp/src/frame1.htm

Cohesion Policy and Cities

